

SUOMEN METSÄTIETEELLINEN SEURA — FINSKA FORSTSAMFUNDET
SOCIETY OF FORESTRY IN SUOMI — FORSTWISSENSCHAFTLICHE GESELLSCHAFT
IN SUOMI — SOCIÉTÉ FORESTIÈRE DE SUOMI

SILVA FENNICA

51.

METSÄ- JA UITTOTYÖLÄISTEN ASUNTO- JA
RAVINTO-OLOISTA

ARVO LÄHDE

ÜBER DIE WOHNUNGS- UND ERNÄHRUNGSVERHÄLTNISSE DER
WALD- UND FLOSSARBEITER

HELSINKI 1940

Suomen Metsätieteellisen Seuran julkaisusarjat:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Sisältää Suomen metsätaloutta ja sen perusteita käsitteleviä tieteellisiä tutkimuksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin niteinä, joista kukin yleensä käsittää useampia tutkimuksia.

SILVA FENNICA. Sisältää Suomen metsätaloutta käsitteleviä kirjoitelmia ja pienehköjä tutkimuksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin. Kukin kirjoitus muodostaa yleensä oman niteen.

COMMENTATIONES FORESTALES. Sisältää muiden maiden kuin Suomen metsätaloutta ja siihen liittyviä aihepiirejä käsitteleviä tutkimuksia ja muita kirjoituksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin. Kukin nide sisältää yleensä vain yhden tutkimuksen.

Finska Forstsamfundets publikationsserier:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Innehåller vetenskapliga undersökningar rörande skogshushållningen i Finland och dess grunder. Banden, vilka icke utkomma periodiskt, omfatta i allmänhet flere avhandlingar.

SILVA FENNICA. Omfattar uppsatser och mindre undersökningar rörande skogshushållningen i Finland. Utkommer icke periodiskt; varje uppsats som skilt band.

COMMENTATIONES FORESTALES. Innehåller undersökningar och andra uppsatser rörande skogshushållningen och i samband med denna stående frågor utom Finland. Utkommer icke periodiskt. I allmänhet ingår i varje band endast en avhandling.

SILVA FENNICA

N:o 51 (1940)

**METSÄ- JA UITTOTYÖLÄISTEN
ASUNTO- JA RAVINTO-OLOISTA**

ARVO LÄHDE

ÜBER DIE WOHNUNGS- UND ERNÄHRUNGSVERHÄLTNISSE
DER WALD- UND FLOSSARBEITER

HELSINKI 1940

ARVO VALENTIN LÄHDE

Tässä julkaistava tutkielma Suomen metsä- ja uittotyöväen asunto- ja ravinto-oloista on Kannaksella joulukuussa 1939 kaatuneen Helsingin yliopiston metsäpoliittisen laitoksen assistentin Arvo Lähteen työ, joka häneltä jäi painatusvaiheessa kesken. Tutkielma oli alkujaan tehty pro-gradu-työksi, jollaisena se hyväksyttiin keväällä 1938. Se oli siksi hyvä, että katsoin olevan aihetta saattaa sen julkisuuteen, sitäkin suuremmalla syyllä, kun metsätyöväkeä sosiaaliselta kannalta käsittelevä suomalainen kirjallisuus rajoittuu pääasiallisesti aikakauskirjain artikkeleihin.

Alkuperäinen Arvo Lähteen pro-gradu-kirjoitus oli kirjallisuutta selostavalta osaltaan tarpeettoman laaja painatettavaksi, jonka takia kirjoitus tiivistettiin noin puoleen alkuperäisestä, ja siinä asussa Suomen Metsätieteellinen Seura hyväksyi sen sarjaansa *Silva fennica*. Kun sen tekijä joutui lukuvuoden 1938—39 opiskelemaan Saksassa, kirjoituksen viimeistely painokuntoon lykkääntyi niin pitkälle, että se vasta syksyllä 1939 oli ensimmäisen oikaisuvedoksen asteella. Siinä vaiheessa löysin sen Arvo Lähteen työpöydältä, kun joulun aikoihin 1939 jouduin järjestelemään hänen papereitaan saatuani tiedon, että hän oli kaatunut rintamalla.

Halusin saada julkisuuteen tämän nuoren assistenttini työn, jonka olin kuvitellut aloittavan kokonaisen sarjan hänen nimellään käypää arvo-

kasta tieteellistä tuotantoa. Hoitaessani painatusta loppuun olen tehnyt alkutekstiin joitakin vähäisiä muodollisia korjauksia, mutta muutoin se on tekijänsä kädestä lähteneessä asussa. Esityksen kielellistä asua olisin voinut siloitella enemmänkin, mutta en tahtonut tehdä sitä. Tutkielman sitä puolta arvosteltaessa otettakoon huomioon, että teos oli vasta progradu-työ ja että sen tekijä oli suorittanut ylioppilastutkinnon istumatta oppikoulussa vuotta enempää.

Arvo Valentin Lähde syntyi Jalasjärvellä maanviljelijän perheessä marraskuun 3. päivänä 1910. Isä kuoli, ennen kuin Arvo ehti puoliväliin toista vuosikymmentään, ja äiti jäi hoitamaan suurilukuista perhettä. Näissä oloissa Arvon oppikoulun käynti — Ilmajoen yhteiskoulussa — supistui yhteen vuoteen. Työssä käydessään hän kuitenkin jatkoi opiskelua sisukkaasti itseksensä, ja v. 1933 hän suoritti Raudaskylässä ylioppilastutkinnon. Keväällä 1934 hän kirjoittautui Helsingin yliopiston maatalous-metsätieteelliseen tiedekuntaan ja aloitti metsätieteelliset opinnot. Joulukuun 10. päivänä 1936 hän suoritti metsänhoitotutkinnon. Seuraavan vuoden alusta hän tuli assistentiksi yliopistoon. Hän ryhtyi nyt heti jatkamaan metsätieteellisiä opintojaan harrastaen samaan aikaan myös lakitieteen opiskelua. Jo lokakuussa 1938 hän suoritti maatalous- ja metsätieteiden kandidaattitutkinnon, joten hän oli siihen ja sitä edeltäneeseen metsänhoitotutkintoon käyttänyt yhteensä vain neljä ja puoli vuotta. Molemmat tutkinnot oli lisäksi suoritettu hyvin arvosanoin. Ja kuitenkin hän hoiti lukukausien aikana vv. 1937 ja 1938 metsäpoliittisen laitoksen assistentin tointa sekä työskenteli kesät 1937 ja 1938 Metsätieteellisen tutkimuslaitoksen apulaisena valtakunnan metsien linja-arvioinnissa.

Kun metsäpolitiikka oli Arvo Lähteen pääaineena hänen kandidaattitutkinnossaan ja kun hän lisäksi työskenteli laitoksen assistenttina, jouduin läheltä seuraamaan hänen opiskeluaan ja elämäänsä. Olin jo hänen ensimmäisinä opintovuosinaan kiinnittänyt huomiota hänen pystyväisyyteensä ja harvinaiseen työtarmoonsa. Sain sen käsityksen, että hänellä oli hyvät edellytykset tieteelliseen työskentelyyn pitemmällekin, ja niin ryhdyimme yhdessä suunnittelemaan hänelle väitöskirjaa. Olin kuitenkin sitä mieltä, että hänen vastaiselle kehitykselleen olisi suureksi hyödyksi, jos hänellä olisi tilaisuus ennen väitöskirjan alkamista saada rauhassa

syventää talousteoreettisia tietojaan. Siihen tarjoutuikin hyvä tilaisuus, kun hän syksyllä 1938 sai saksalaisen Marburgin yliopiston stipendin, joka oikeutti yhden lukuvuoden maksuttomaan opiskeluun mainitussa laitoksessa. Syksystä 1938 kesään 1939 hän vietti Marburgissa harjoittaen taloustieteellisiä opintoja.

Kun syyslukukauden 1939 alussa aloitimme taas yhdessä työt vasta valmistuneessa yliopiston uudessa metsätalossa, iloitsin etukäteen siitä, että nyt oli saatu kykenevä mies, jolla oli hyvä pohja tutkimustyöhön. Suunniteltu väitöskirjatyö kiinnosti minua erityisesti aiheensakin takia.

Olin jo muutamia vuosia hakenut sopivaa oppilasta, joka ryhtyisi erikoisalanaan harrastamaan tärkeätä, mutta vähän tutkittua metsätyöväen kysymystä. Sitä varten annoin Arvo Lähteelle siitä aiheesta progradu-työn, jonka hän suoritti perusteellisesti ja jonka supistelma esillä olevan julkaisun muodossa nyt ilmestyy painosta. Menestyksellinen työ tällä tutkimusalalla edellyttää paitsi yleistä tieteellistä pystyväisyyttä ja kunnollista teoreettista pohjaa myös sosiaalista harrastusta sekä kykyä tajuta työväestön vaikeuksia ja tarpeita. Olin iloinen havaittuani, että Arvo Lähteessä oli löytynyt oikeata lajia oleva mies tälle alalle.

Pro-gradu-työ oli perehdyttänyt hänet metsätyöväen asunto- ja ravinto-oloihin, joten tämä aihepiiri oli hänelle tuttu. Se ilmeisesti kiinnosti häntä, ja näytti siltä, että hän näihin kysymyksiin pani paitsi järkensä myös sydämensä mukaan.

Hänen palattuaan Marburgista hänellä oli pohjaa jo teoreettisluontoisempaan tutkimukseen. Aiheeksi olimme valinneet metsätyöväen palkan määräytymisen kansantaloudelliset tekijät.

Toivorikkain mielin syksyllä 1939 aloitettu työ täytyi kuitenkin pian jättää. Isänmaa oli vaarassa, ja reservivänrikki Arvo Lähde oli ensimmäisten vartiolinjoille rientävien joukossa. Hän lähti Helsingistä jo loka-kuun alkupuolella. Saimme häneltä muutamia reippaita ja rohkeutta uhkuvia kirjetervehdyksiä Helsinkiin. Olin juuri lähettänyt hänelle hyvän joulun tervehdykseni, kun Yliopiston metsätaloon tuli tieto, että Arvo Lähde oli kaatunut Kannaksella Kiviniemessä joulukuun 12. päivänä joukkonsa kärjessä johtaessaan sitä rohkeaan hyökkäykseen. Joulukuun 30. päivänä sankari vainaja haudattiin Jalasjärvelle.

Arvo Lähde esiintyi tomissaan yliopiston piirissä hiljaisena ja vaatimattomana. Mutta sellaista sisua ja hellittämättömän määrätietoisesti eteenpäin puskevaa voimaa, jota hän töissään osoitti, olen tavannut oppilaissani harvoin, ehken koskaan siinä määrässä kuin hänessä. Näitä ominaisuuksia olivat epäilemättä urheiluharrastukset vielä terästäneet.

Huolimatta lyhyestä toimiajastaan metsätieteen alalla Arvo Lähde oli ehtinyt hankkia itselleen oman saran, jota hän lähti rohkeasti ja lupaa-
vasti kyntämään. Vako ei päässyt pitkäksi. Siihen on vaikea pian saada
hänen veroistaan jatkajaa.

Paitsi nyt ilmestyvää tutkielmaa Arvo Lähde julkaisi v. 1938 kirjoj-
tuksen: Asunto- ja ravinto-olot uittoyhdistysten työmailla (Suomen uitta-
jainyhdistyksen vuosikirja VII, ss. 144—157). Mainittakoon myös hänen
julkaisematon metsänhoitotutkimuksen metsäpolitiikan laudatur-tehtävänsä,
kiintoisa pikku tutkimus: Jalasjärven pitäjän Ilvesjoen kylän metsä-
palstojen sijoitus.

Helsingissä elokuussa 1940,

lupaavan oppilaansa ja hyvän apulaisensa muistoa

kunnioittaen

EINO SAARI.

METSÄ- JA UITTOTYÖLÄISTEN ASUNTO- JA RAVINTO-OLOISTA

ARVO LÄHDE

ÜBER DIE WOHNUNGS- UND ERNÄHRUNGSVERHÄLTNISSE
DER WALD- UND FLOSSARBEITER

Sisällysluettelo.

	Sivu
<i>Johdanto</i>	3
<i>Esityksessä käytetyt lähteet ja asiaa koskevat aikaisemmat tutkimukset</i>	6
<i>Tutkimuksen ala</i>	8
<i>Metsä- ja uittotyöläisten oloja koskeva lainsäädäntö</i>	9
Lainsäädännön alkuvaiheet	9
Lainsäädännön metsä- ja uittotyöläisten oloihin tarkoittamat parannukset	20
Eri säädökset toisiinsa verrattuina	20
Asuntojen laatu	21
Asuntojen määrä ja niiden asukasluku	32
Hevossuojat ja rehuvajat	35
Ravinto-olot	37
Terveydelliset olosuhteet	39
Viihtyisyys- ja sivistysolot	41
Vertailua Ruotsin vastaaviin säädöksiin	42
<i>Metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-oloissa tapahtunut kehitys</i>	44
Lain aikaansaama parannus	44
Säädösten rikkomisesta määrätty rangaistus	44
Lain valvonta	46
Valvonnän organisatio	46
Valvonnän intensiivisyys sekä asunto-olojen nykyinen tila tarkastus- tulosten valossa	50
Työnantajain vapaaehtoinen toiminta työläisten asunto- ja ravinto-olojen parantamiseksi	57
Työnantajain suhtautuminen lakiin ja sen valvontaan	57
Lämmityslaitteet	58

Siirrettävät asunnot	62
Ravinto-olot	64
Ruokatarvikkeiden hankkiminen	64
Ruoan valmistus	67
Asuntojen viihtyisyys ja työläisten henkiset harrastukset	73
Terveydelliset olosuhteet	76
Vakinainen metsätyöläisjärjestelmä	79
Vakinaisen metsätyöväen käsite	79
Vakinaisen metsätyöväen asema	81
Järjestelmän metsätaloudelliset edut	82
Järjestelmän käyttöä rajoittavat tekijät	84
Järjestelmän tähänastinen kehitys maassamme	88
Valtiontoiminta omissa metsissään työläisten asunto- olosten parantamiseksi.....	88
Asutustoiminnan vaikutus metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-oloihin	90
Kylissä asuvat metsä- ja uittotyöläiset	92
Kirjallisuusluettelo	95
Referat auf deutsch	100

Johdanto.

Viime aikoina on Suomessakin, kuten melkein kaikkialla sivistyneessä maailmassa, sosiaalinen toiminta nopeasti kehittynyt. Valtiovalta on alkanut kiinnittää yhä suurempaa huomiota vähäväkisen kansan osan olojen parantamiseen. Paitsi palkkakysymystä, joka on saanut huomattavan sijan tieteessäkin, on mm. asunto-olosten ja osaksi niiden seurauksena, osaksi niistä kokonaan riippumatta, myöskin ravinto-olosten parantamiseen kiinnitetty huomiota. Valtiovallan ohella voivat myöskin työnantajat saada aikaan huomattavia parannuksia työläistensä oloissa.

Lähinnä työnantajain harjoittaman sosialipolitiikan tuloksena voidaan meillä nykyisin esittää mm. useiden tehtaiden ympärillä työläisten entisten kurjain asuntohökkeliä asemesta siisti asuntoyhdyskunta kasvitarhoineen sekä leikki- ja urheilukenttineen. Työläisasuntojen rakentamisessa meillä on ollut erikoisesti puuteollisuus edelläkävijänä. Sen tehtaat sijaitsevat etupäässä maaseudulla ja pienissä kaupungeissa, jossa tällaiseen toimintaan on ehkä enemmän syytä ja ennen kaikkea paremmat mahdollisuudet kuin suurissa kaupungeissa.

Vaikka puuteollisuuden työnantajat ovatkin suurimmaksi osaksi vapaaehtoisesti tehneet tehdastyöläistensä asunto-oloissa tapahtuneet parannukset, on muu tähän teollisuudenhaaraan läheisesti liittyvä työväki joutunut aivan viime aikoihin asti suuresti kärsimään huonoista asunto- ja ravinto-oloista. Paitsi tehdastyöläisille puuteollisuus antaa työtä nimittäin myöskin suurelle joukolla metsä- ja uittotyöläisiä. Mm. v:n 1933 tapaturmatilaston¹ mukaan puuteollisuuden tehdastyöläisiä ei ollut juuri enempää kuin metsä- ja uittotyöläisiä. Puuteollisuuden (puuvanuke- ja paperiteollisuuden sekä sahaus- ja höyläusteollisuuden) palveluksessa olleiden tehdastyöntekijäin luku oli näet 46 469, metsä- ja uittotyöläisten vastaavan luvun ollessa 45 345. Samantapainen on suhde ollut muinakin vuosina. Metsätalouden työnantajat eivät ole kuitenkaan varsinkaan huoltotoiminnan alkuaikoina kiinnittäneet metsä- ja uittotyöläisten oloihin läheskään samassa määrässä huomiota kuin teh-

¹ S.V.T. XXVI A. Tapaturmatilasto, s. 44, liitetäulukko I.

dastyöläisten oloihin on kiinnitetty. Puute on sitäkin suurempi, kun k.o. työläiset tavallisesti joutuvat työskentelemään olosuhteissa, joissa heidän on vaikea, usein miltei mahdotonkin itse huolehtia asunnostaan ja ravinnostaan.

Sytä siihen, että metsä- ja uittotyöläiset ovat aivan viime aikoihin asti olleet huoltotoimintaan nähden syrjäytetyssä asemassa, voidaan esittää useitakin. Työmaiden syrjäinen asema on omiaan aiheuttamaan, että siellä työskenteleväin työläisten kärsimäin puutteiden korjaaminen ei tunnu työnantajista niin nykytärkeältä kuin tehtaiden ympärille ryhmittyneiden työläisten suhteen on asianlaita. Ne eivät ole alituisesti työnantajain nähtävinä muistuttamassa olemassaolostaan ja ikäänkuin kolkuttamassa heidän omaatuntoaan. K.o. työmaat eivät ole liioin läheskään siinä määrin kuin tehtaiden työväestön olot sivullisten, siis suuren yleisön tarkasteltavissa. Tehdastyöläistensä asunto-oloja järjestämällä työnantajat saavat tehtaansa ympäristön siistiksi. Samalla he saavat osakseen yleisen mielipiteen tunnustuksen, että he pitävät työläisistään hyvää huolta. Metsä- ja uittotyöläisten huoltotoiminnalta tällaiset kannustimet sen sijaan varsinkin alkuaikoina puuttuivat.

Tämä ei ole kuitenkaan ainoa eikä edes pääasiallinenkaan syy metsä- ja uittotyöläisten syrjäytettyyn asemaan huoltotoiminnassa. Varsinkin valtion harjoittamaan sosialipolitiikkaan tällaisten syiden ei voida otaksua juuri vaikuttavan. Pääasiallisena syynä siihen lieneekin erikoislaatuista olosuhteista johtuva asunto-olojen järjestämisen vaikeus. Metsä- ja uittotyömaat sijaitsevat syrjäisillä seuduilla, hajallaan eri puolilla maata. Tämä on omiaan vaikeuttamaan jo kyseisten olojen tutkimistakin, puhumattakaan niiden korjaamisesta. Töiden sesonkiloontoisuus ja työmaiden alituinen siirtyminen tekevät sen yhä vaikeammaksi. Kun ottaa huomioon, että vain harvat tukki- ja uittotyömaat kestävät kauemmin kuin yhden työkauden paikassaan — useat ainoastaan muutamia viikkoja — ja sijaitsevat usein niin syrjäisillä seuduilla, ettei työmiesten kyliin majoittaminen voi tulla kysymykseen, voi helposti ymmärtää tässä suhteessa esiintyvät vaikeudet.

Pyrittäessä tasapuolisesti määrittelemään niitä syitä, jotka ovat olleet omiaan aiheuttamaan metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-olojen takapajulle jäämisen, lienee kuitenkin oikeus otaksua, ettei työnantajain harjoittama huoltotoiminta ole tapahtunut yksinomaan epäitsekästä auttamisen halusta silloinkaan, kun se on näennäisesti ollut kokonaan vapaaehtoista. Niiden motiivien ohella, joista jo edellä on ollut puhe,

on myöskin työläisten itsensä aikaansaamalla painostuksella ollut tässä suhteessa ilmeisesti huomattava vaikutus.

Työläisten kyseisessä suhteessa harjoittama painostus saattaa olla joko passiivista tai sitten selvästi aktiivista työtaistelua. Työläisten harjoittama passiivinen painostus ilmenee siinä, että huonot asunto- ja ravinto-olot ovat omiaan aiheuttamaan työmaalla alituista työläisten vaihtumista. Se aiheuttaa työnantajalle tietenkin vahinkoa sikäli, että hän joutuu tällöin käyttämään paljon tottumatonta tai ainakin k.o. työmaahan perehtymätöntä työväkeä. Metsä- ja uittotöissä kyseinen vahinko ei kuitenkaan ole läheskään niin tuntuva kuin esim. saha ja erikoisesti paperiteollisuudessa. Varsinkin metsätöissä voidaan työt teettää suurimmaksi osaksi urakalla, jolloin tottumattomuudesta kärsii ensisijassa työntekijä itse. Myöskin työn laatu vaatii vähemmän erikoistumista kuin tehtaissa, eikä työpaikan vaihtaminen vaikuta työtehoon ensinkään, mikäli on kysymys samanlaatuisesta työstä.

Myöskin varsinaiseen aktiiviseen työtaisteluun metsä- ja uittotyöläisillä on paljon pienemmät mahdollisuudet kuin työläisillä yleensä. Työtaistelun perusedellytyshän on työväestön järjestäytyminen. Työmaiden sijainti hajallaan laajoilla aloilla ja syrjäisissä seuduissa kuitenkin vaikeuttaa metsä- ja uittotyöläisten tämän suuntaista toimintaa siinä määrin, että se on vielä nykyisinkin hyvin vähäistä. Samaan suuntaan vaikuttaa myöskin k.o. työläisaineksen heterogeenisuus. Senhän muodostavat melko erilaiset kansanainekset, joiden on vaikea päästä keskenään yhteisymmärrykseen, yhteistoiminnasta puhumattakaan.¹

Täten siis metsä- ja uittotyöläiset ovat asunto- ja ravintohuollon suhteen kokonaan erikoisasemassa. Useat samaan suuntaan vaikuttavat syyt vaikeuttavat kyseistä huoltotoimintaa ja ovat aiheuttaneet, että erikoisesti työnantajain kokonaan oma-aloitteinen toiminta on siinä suhteessa ollut aivan viime aikoihin asti hyvin vähäistä. Toiselta puolen kuitenkin k.o. työläiset ovat erikoislaatuudessa asemassa myöskin sikäli, että juuri he kaipaavat kipeämmin kuin tuskin mikään muu työläisryhmä sivullisten apua saadakseen olonsa edes siedettäväksi. Siksi onkin valtio katsonut velvollisuudekseen turvata heidän välttämättömimmät tarpeensa lailla, joka asettaa työnantajille tässä suhteessa määrättyjä velvollisuuksia. Tässä mielessä säädettiin laki, jonka nimeksi tuli

¹ Vertaa S a a r i, E i n o: Metsä- ja uittotyöväen kysymys. Työväen järjestäytyminen ja työtaistelut. Maa ja metsä IV, 1, s. 281.

»Laki metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista»¹. Se on päivätty huhtikuun 27 p:nä 1928 ja astui voimaan saman vuoden marraskuun 1 p:nä. Kuten jo nimestäkin voi päätätä, laki koskee välittömästi ainoastaan asunto-oloja, mutta sen välillinen vaikutus myöskin ravinto-oloihin on kuitenkin ilmeinen. Seuraavassa esityksessä, tarkasteltaessa metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-olojen kehitystä, kiinnitetään erikoista huomiota lainsäädäntöön ja sen vaikutukseen. Pyritään siis erottamaan toisistaan toiselta puolen valtion pakkokeinoin ja toiselta puolen työnantajain vapaaehtoisesti harjoittama huoltotoiminta. On tietenkin selvää, ettei rajan vetäminen niiden välille ole joka suhteessa mahdollinen, joten joudutaan ilmeisesti toteamaan parannuksia, joita ei voida edes summittaisesti jakaa näiden tekijäin kesken.

Nimenomaan asunto- ja ravinto-olojen kehitystä käsittelevänä tässä esityksessä olisi ehkä paikallaan perusteellinen selvitys kyseisistä oloista ennen v:n 1928 lakia. Ottaen kuitenkin huomioon, että se olisi pakostakin suurimmaksi osaksi aikaisempien tutkimuksien toistamista ja niin ollen turhaan pidentäisi tätä muutenkin laveahkaksi paisuvaa esitystä, katsoo tekijä asialliseksi siitä luopua. Aikaisempia tutkimuksia on sitä paitsi niin vähän ja ne ovat siksi selviä ja järjestelmällisiä, että tämä ei estäne tekijää tarpeen vaatiessa vertaamasta nykyisiä oloja entisiin ja siten saamasta esille niissä tapahtunutta kehitystä.

Esityksessä käytetyt lähteet ja asiaa koskevat aikaisemmat tutkimukset.

Kuten jo johdannossa esitettiin, metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-oloihin on, aivan viime aikoja lukuunottamatta, kiinnitetty melko vähän huomiota. Siitä johtuu, että myöskin tätä asiaa koskevia aikaisempia tutkimuksia on vähän. Ainoa yhtenäinen ja tyydyttävän perusteellinen metsä- ja uittotyöläisten olojen selvitys on sosialiministeriön toimittama, v. 1923 ilmestynyt, sarjassa »Suomen virallinen tilasto» julkaistu tutkimus »Sosialisia erikoistutkimuksia IV, Tutkimus metsä- ja uittotyöntekijäin oloista keväällä 1921»². Se on suoritettu edustavaa tutkimustapaa käyttäen. Tietoja on kerätty ainoastaan määrättyiltä alueilta, jotka on koetettu valita maan eri osista siten, että ne mahdollisimman tarkasti edustaisivat koko maan keskitasoa. Edustettuina ovat sekä

¹ S.A. n:o 159/1928.

² Helsinki, 1923.

Etelä- että Pohjois-Suomi, samoin kuin Itä- ja Länsi-Suomikin. Olot eri osissa Suomea ovat tietenkin hyvin erilaiset, joten tämä näkökohta onkin tärkeä. Vielä silloinkin asiasta saatu kuva riippuu tietenkin suuresti siitä, miten kyseisessä valinnassa on onnistuttu.

Puutteellisuutena on niinkään mainittava, ettei siinä voida esittää edes lähimain absoluuttisia koko maata koskevia lukuja enempiä työväestön kuin asuntojenkaan määrästä. Täydellisen tilastollisen aineiston kerääminen näistä seikoista olisi kuitenkin ollut erittäin suuritöinen ja paljon aikaa vaativa tehtävä. Sitä paitsi tulos olisi ollut ehkä sittenkin epätarkka, sillä k.o. töiden sesonkilountoisuus vaikeuttaa suuresti absoluuttisen tarkan aineiston keräämistä, koska esim. työläisten luku voi jo melko pienessäkin ajassa verrattain paljon muuttua. Suppeana, vain määrättyihin alueisiin kohdistuvana, mutta sitä intensiivisempänä tutkimus joka tapauksessa antaa tieteellisenkin arvostelun kestävän kuvan silloin vallinneesta asian tilasta.

K.o. tutkimus on suoritettu erikseen sekä metsä- että uittotöistä, kuitenkin pääpiirteissään samoilla alueilla, joskin uittotyöläistutkimus on täytynyt ulottaa yleensä jonkin verran laajemmalle alueelle kuin metsätyöläistutkimus. Tutkittuja alueita on kaikkiaan viisi. Ne sijaitsevat Kokemäenjoen, ylisen Keiteleen, Koitajoen, Hyrynsalmen reitin ja Kemi-joen tienoilla. Tutkimus käsittää myöskin palkkaus- y.m. olot, joten asunto- ja ravinto-olot sekä niihin läheisesti liittyvät terveys-, viihtyisyys- ja sivistysolot ovat ainoastaan osa siitä. Ne on kuitenkin käsitelty melko täydellisesti niissä puitteissa kuin se on ollut kyseisen aineiston perusteella mahdollista.

Toinen tutkimus, jossa tätä asiaa myöskin jonkin verran käsitellään, on G. R. S n e l l m a n i n v. 1914 ilmestynyt tutkimus »Undersökning angående sågindustrin samt därmed i sammanhang stående afverkning, flottning och inlastning i Finland»¹. Kuten jo nimestäkin voi päätätä, muodostavat metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-olot tästä tutkimuksesta ainoastaan hyvin pienen osan. Niinpä niitä käsitelläänkin siinä vain hyvin ylimalkaisesti eräiden kyselyyn saatujen vastausten perusteella. Se antaa kuitenkin asiasta tyydyttävän yleiskuvan. Tämä tutkimus on mielenkiintoinen sikäli, että se on jonkin verran vanhempi kuin edellä selostettu sosialiministeriön toimittama tutkimus. Sen mielenkiintoisuutta lisäävät vielä monet hajatietoina esitetyt alkuperäiset kuvaukset silloisista oloista.

¹ Helsingfors, 1914.

Asiaa koskevan lainsäädännön alkuvaiheita ja lain edellyttämiä parannuksia tarkasteltaessa on lähteinä käytetty kyseisiä kohtia a.o. laista ja sen nojalla annetuista säädöksistä, eduskunnan pöytäkirjoista, asiakirjoista ja liitteistä sekä erinäisiä komiteamietintöjä, joihin kaikkiin on asian yhteydessä viitattu. Ne eivät antane tässä siis aihetta enempään selonteeseen. Lain tarkastusta ja sen aikaansaamia parannuksia koskevaa osaa kirjoitettaessa on paras lähde ollut vuosittainen ammattientarkastuskertomus, jossa k.o. olojen erikoistarkastaja tekee selkoa tarkastuksen tehokkuudesta ja oloissa esiintyneistä puutteellisuuksista.

Koska erikoisen tätä esitystä varten kerätyn tilastollisen aineiston hankkiminen olisi tuottanut tekijälle suhteettoman suuria vaikeuksia, on myöskin k.o. asunto-olojen nykyistä tilaa selostettaessa täytynyt lähteinä käyttää äsken mainitun ammattientarkastuskertomuksen ohella pääasiallisesti erinäisiä sanoma- ja aikakauslehtien kirjoituksia, joissa esitetään kyseisen asian eri puolia. Koska niitä on kuitenkin suhteellisen paljon ja ne ovat melko helposti käytettävissä, riittänee niidenkin suhteen ainoastaan lähdeviittaukset asianomaisissa kohdissa.

Tutkimuksen ala.

Paitsi varsinaisia asunto- ja ravinto-oloja sanan suppeimmassa merkityksessä, tämän tutkimuksen alaan kuuluu niin läheisesti useita muitakin niiden yhteydessä esiin tulevia seikkoja, ettei niitä voida kokonaan sivuuttaa. Välittömästi asunto-olojen yhteyteen kuuluvat esim. hevossuojat ja rehuvajut. Varsinkin metsätöyläisasunnot olisivat ilman hevossuojia hyvin puutteellisia, sillä hevonenhan on metsätöissä ehdottomasti välttämätön. Tämä raskas työ edellyttää sitäpaitsi suhteellisen hyviä ja terveitä hevosia, joten niitä ei ole työtehoakaan silmälläpitäen varaa asettaa vilustumiselle ja taudeille alttiiksi, puhumattakaan siitä, että huonot hevossuojat saattavat aiheuttaa hevosten omistajille, siis työläisille, suuria vahinkoja. Vaikkapa nämäkin seikat jätettäisiin huomioon ottamatta, olisi kuitenkin vielä jäljellä eläinsuojelunäkökohta, ihmisen velvollisuus palveluksessaan olevia eläimiä kohtaan.

Läheisessä suhteessa asunto- ja ravinto-oloihin ovat myöskin terveydelliset olosuhteet sekä sivistys ja viihtyisyysoilat. Nehän joko suorastaan sisältävät asunto- ja ravinto-oloihin tai ovat niistä ainakin suuresti riippuvaisia. Vaikka tämän esityksen otsikko siis käsittää maininnan ainoastaan metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-oloista, ei näitä näkökohtia

voida tekijän mielestä jättää kokonaan huomioon ottamatta esityksen kokonaisuuden siitä kärsimättä.

Sen sijaan tässä esityksessä ei käsitellä vuokrasuhteita eikä ruokatarvikkeiden hintoja, vaikka ne kuuluvatkin tavallaan asunto- ja ravinto-oloihin. Nehän vaativat vertailuperustakseen työpalkat, jotka kuitenkin ovat kokonaan tämän esityksen ulkopuolella. Metsä- ja uittotyöläisten taloudelliseen asemaan kokonaisuudessaan tämän esityksen puitteissa ei näet voida kiinnittää erikoista huomiota. Sen selvittäminen vaatisi paljon monipuolisempaa käsittelyä.

Metsä- ja uittotyöläisten oloja koskeva lainsäädäntö.

Lainsäädännön alkuvaiheet.

Päinvastoin kuin esim. Ruotsissa, jossa metsä- ja uittotyöläisten asuntokysymys herätettiin lähinnä terveydellisenä kysymyksenä lääkäripiireissä, sai se meillä alkunsa eduskuntapiireistä ja sai niin ollen heti alussa osaksi puoluekysymyksen luonteen. Vuoden 1909 toisilla valtiopäivillä valtiovarainvaliokunnan sosialidemokraattiseen puolueeseen kuuluvat jäsenet esittivät, että työolot valtion metsissä kaipaavat korjausta ja tahtoivat saada siitä lausunnon valiokunnan mietintöön. Silloin valiokunta ei kuitenkaan vielä esittänyt mielipidettensä asiassa. Samalta taholta tehtiin uusi yritys asian vireille saattamiseksi vuoden 1912 valtiopäivillä vuoden 1910 valtionvarain tilaa valtiovarainvaliokunnassa käsiteltäessä. Aloitteen tekijät lausuvat paheksumisen sen johdosta, että valtio ei välitä ensinkään metsätöyläisten kurjista asunto- ja ravinto-oloista, vaan yrittää niidenkin kustannuksella mahdollisimman paljon hyötyä metsistään. Selostaen valiokunnalle k.o. työläisten kurjia oloja he vaativat sitä ottamaan mietintöönsä asiaa koskevan lausunnon ja ehdottamaan, että metsähallitus rakennuttaisi hakkuu- y.m. työläisille tarpeellisen määrän asumuksia heidän maksutta käytettäväkseen. Sen lisäksi he ehdottivat, että tällaisten töiden teettäjät olisi veloitettava hankkimaan työpaikoille ruokatarvikkeita työläisten saataviksi hankintahintoihin.¹ Valiokunta ottikin tällä kertaa mietintöönsä kohdan, jossa se lyhyesti mainitsi metsä- ja uittotyöläisten huonoista asunto- ja ravinto-oloista sekä ehdotti pontena

¹ Vastalause valtiovarainvaliokunnan mietintöön n:o 13, s. 58—62. Valtiopäivät 1912. Asiakirjat IV.

tutkimusta niiden perusteellisemmaksi selvittämiseksi.¹ Tähän mietintöön aloitteen tekijät liittivät vastalauseen, johon jo edellä viitattiin. Sen pontena oli vaatimus, että asiassa on ryhdyttävä pikaisiin ja tehokkaisiin parannustoimenpiteisiin. Myöskin vaadittiin, että valtion metsissä työskentelevien työläisten oloja valvomaan on asetettava tarpeellinen määrä ammattientarkastajia.

Kun kertomus valtiovarain tilasta esitettiin eduskunnan käsiteltäväksi, syntyi siellä tästä asiasta vilkas keskustelu.² Sosialidemokraattien taholta vaadittiin, että valiokunnan mietinnössään esittämä ponsi on vaihdettava niihin kahteen ponteen, jotka k.o. puolueeseen kuuluvat valiokunnan jäsenet vastalauseessaan esittivät. Muut puolueet sen sijaan kannattivat valiokunnan mietinnön tämän kohdan pysyttämistä ennallaan. Jälkimmäinen kanta pääsi äänestyksessä voitolle.

Niin sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän valtiovarainvaliokunnalle esittämät kuin myöhemmin eduskuntakeskusteluissakin esiin tuomat tiedot olivat yksinomaan hajanaisia, muutamien henkilöiden yksityisesti antamia tietoja, etupäässä kirjeitä, joukossa tosin muutamia työväen kokousten pöytäkirjojakin. Ne olivat lisäksi ainakin osaksi paikallisten työväenyhdistysten puheenjohtajien y.m. kyseisiin oloihin useinkin oma-kohtaisesti perehtymättömien henkilöiden lähettämiä. Niin ollen ne olivat hyvin yksipuolisia ja joka tapauksessa erittäin epäluotettavia. Lisäksi tiedot, vaikka ne olisivat olleet luotettaviakin, olivat niin kovin vajavaisia, ettei niiden perusteella olisi voinut ryhtyä ratkaiseviin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin.

Myöskin muiden puolueiden sosialidemokraattien esitystä vastaan esittämät väitteet olivat yksipuolisia ja osaksi erittäin heikosti perusteltuja. Ne nojautuivat pääasiallisesti eräiden Pohjois-Suomesta kotoisin olevien ja sikäläisillä tukkityömailla joskus työskennelleiden kansanedustajien omakohtaisiin kokemuksiin. Työläisten olot eri työmailla voivat kuitenkin olla mitä suurimmassa määrässä erilaiset. Sellaisenkin henkilön, joka on joskus työskennellyt kyseisillä työmailla, on siis vaikea sanoa niiden laadusta mitään yleispätevää. On myöskin mahdollista, että henkilö, joka joutuu elämään puutteellisissa oloissa ainoastaan tilapäisesti, voi ottaa kärsimänsä puutteet kokonaan toisenlaiselta kannalta kuin henkilö, joka joutuu niitä jatkuvasti kokemaan. Lisäksi kestetyt vaikeudet tuntuvat

¹ Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 13, s. 12—13. Valtiopäivät 1912. Asiakirjat IV.

² Valtiopäivät 1912. Pöytäkirjat II, s. 760—774.

usein jäljestäpäin muisteltuina pienemmiltä kuin ne todellisuudessa ovat olleet.

Painavana todistuksena siitä, että olot metsätöissä eivät voineet olla kovin huonot, esitettiin mm. se, etteivät metsätyöläiset yleensä helposti jätä ammattiaan ja ryhdy esim. maatyöläisiksi. Henkilö, joka vähänkään tuntee pohjolan metsätyöläisiä, ymmärtää helposti tämän väitteen kestävämmyyden. Sikäläisistä metsätyöläisistä on suuri osa ollut koko ikänsä metsätöissä, eikä heillä ole niin ollen minkäänlaista kokemusta maatyöstä. Myöskin ehkä juuri se, että olosuhteet metsätyömailla ovat erittäin ankarat, on omiaan kasvattamaan työläisiin siellä eräänlaista kunnioitusta omaa ammattiaan kohtaan. He näkevät sellaisten, jotka eivät metsätöissä kestä, menevän maatyöhön. Siksi he voivat joskus pitää suorastaan loukkaavana — kuten eduskunnassa esitettiin — jos heitä näihin töihin pyytää. Tällaisen hengen muodostumiseen voi tietenkin olla muitakin syitä. Mm. maatyöissä vallitsevalla rajoitetummalla vapaudella lienee siinä suuri osuus.

Koska siis asiasta molemmin puolin esitetyt tiedot olivat hyvin yksipuolisia ja epäluotettavia, oli sille ilmeisesti eduksi, että tässä sen ensimmäisessä käsittelyssä tuli periaatteellisesti hyväksytyksi tutkimuksen toimeenpano sen perusteellisemmaksi selvittämiseksi. Ratkaiseva päätöshän tämä ei vielä ollut, sillä kysymys oli ainoastaan valtiovarainvaliokunnan mietinnön hyväksymisestä. Koska keskustelu tapahtui nimenomaan valtion varain tilaa käsittelevän valiokunnan mietinnön yhteydessä, koska se tietenkin yksinomaan valtion metsissä olevilla työmailla esiintyviä epäkohtia.

Maaliskuun 22 p:nä 1913 päivätyllä kirjelmällä senaatin kamarivaliokunta pyysi metsähallituksen lausuntoa valtiovarainvaliokunnan tekemien huomautusten johdosta. Metsähallitus vastasi tähän kirjelmään huhtikuun 18 p:nä 1913 antamallaan lausunnolla. Se piti vallitsevista epäkohdista esitettyjä väitteitä liioiteltuina, mutta lausui kuitenkin, ettei sillä ole mitään ehdotettua puolueettoman tutkimuksen toimeenpanoa vastaan. Samalla se esitti sellaisen käsityksen, ettei tällainen tutkimus saisi rajoittua ainoastaan valtion metsissä vallitseviin työoloihin, vaan sen tulisi käsittää maamme metsätyöväestön olot kokonaisuudessaan. Mikäli tutkimus osoittaisi joitakin määräyksiä tarpeelliseksi, ehdotti metsähallitus ne annettavaksi yleisen, kaikkia metsä- ja uittotyömaita koskevan työväensuojelulainsäädännön, eikä suinkaan erinäisten, yksinomaan valtion työmaita koskevien säädösten muodossa.

Vuoden 1914 valtiopäivillä valtiovarainvaliokunta kiinnitti vuoden 1912 valtion varain tilaa käsittelevässä mietinnössään jälleen huomiota puheena oleviin epäkohtiin ja totesi, ettei asia valitettavasti ollut vielä johtanut enempiin toimenpiteisiin hallituksen taholta.¹ Samoilla valtiopäivillä tehtiin sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän taholta asiaa koskeva anomusehdotus.² Siinäkin tyydyttiin tällä kertaa ehdottamaan ainoastaan tutkimuksen toimittamista.

Vaikka eivät hallitus enempää kuin eduskuntakaan saaneet asiassa mitään aikaan, saatiin siihen kuitenkin jonkin verran valaistusta eräiltä muilta tahoilta. V. 1914 näet julkaistiin teollisuusministeriön toimesta tilastollinen tutkimus Suomen sahateollisuudesta ynnä sen yhteyteen kuuluvista metsän hakkuusta, uitosta ja lastauksesta.³ Tätä tutkimusta on jo edellä lyhyesti selostettu ja mainittu, että siinä käsiteltiin myöskin metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-oloja. Käsitely oli tosin niin pintapuolinen, ettei siitä voinut olla suurtakaan apua asiaa koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa.

Myöskin työväenjärjestöjen keskuudessa ryhdyttiin asiaa valaiseviin toimenpiteisiin. Suomen Ammattijärjestöjen Toimikunta teki näet sitä koskevan kyselyn Suomen Sahateollisuustyöväen Liitolle ja sai siihen vastauksen lokakuun 22 p:nä 1917. Kyseisessä vastauksessa selostetaan metsä- ja uittotyöväestön oloja ja esitetään niihin samalla parannuksia.

Kaikki asiasta tähän mennessä esitetyt tiedot perustuivat vieläkin joko yksityisten henkilöiden antamiin kuvauksiin tai erinäisiin sinne tänne lähetettyihin kyselyihin saatuihin vastauksiin. Ne saattoivat niin ollen olla yksipuolisia ja epäluotettavia. Asian tultua seuraavan kerran esille eduskunnassa v. 1917, esitettiin uudelleen, tällä kertaa maalaisliiton eduskuntaryhmän taholta tehdyssä anomusehdotuksessa⁴, että se olisi ensiksi perusteellisesti tutkittava ja vasta sen jälkeen ryhdyttävä niihin toimenpiteisiin, joihin tutkimus antaisi mahdollisesti aihetta. Tutkimuksen toimittaminen ehdotettiin annettavaksi jollekin päteväälle yksityishenkilölle. Sosialidemokraattien eduskuntaryhmän taholta tehdyssä anomusehdotuksessa⁵ sen sijaan tahdottiin asia ratkaistavaksi ilman tutki-

muksia. Siinä näet ehdotettiin, että eduskunta pyytäisi hallitusta asettamaan komitean, joka saisi tehtäväkseen seikkaperäisen ehdotuksen laatimisen Pohjois-Suomessa sijaitsevilla valtion metsissä työskenteleväin työläisten asunto-, ravinto- ja sairalojen järjestämiseksi. Tekijänsä ehdotuksesta molemmat anomusehdotukset lähetettiin keskustelutta työväenasiain valiokuntaan.¹

Nämä ehdotukset jäivät kuitenkin työväenasiain valiokunnassa käsittelemättä. Siitä syystä molemmat eduskuntaryhmät tekivätkin asiasta uuden anomusehdotuksen jo saman vuoden toisilla valtiopäivillä. Sosialidemokraattien anomusehdotus koski nyt ainoastaan tilastollisen tutkimuksen toimittamista.² Maalaisliiton taholta ehdotettiin sen sijaan tällä kertaa asiantuntevan komitean asettamista, joka laatisi asiasta seikkaperäisen ehdotuksen.³ Komitean tehtäväksi ehdotettiin annettavaksi vielä suunnitelman laatiminen työläisten ja heidän perheittensä toimeentulo-mahdollisuuksien järjestämiseksi yhtiöiden kustannuksella silloin, kun he ovat menettäneet työkykynsä niiden palveluksessa joko vanhuuden tai sairauden takia.

Myöskin nämä ehdotukset lähetettiin keskustelutta työväenasiain valiokuntaan, joka antoi niihin perustuvan anomusmietinnön tammikuun 24 p:nä 1918.⁴ Mietinnön pontena se esittää, että hallituksen tulisi toimittaa tilastollinen tutkimus metsä- ja uittotyöläisten oloista. Esityksensä perusteluiksi valiokunta esittää niitä tietoja, joita asiasta oli jo siihen mennessä käytettävissä. Samalla se viittaa myöskin Ruotsissa v. 1916 suoritettuun samanlaiseen tutkimukseen. Siihen nähden, että tällainen tutkimus voisi olla koko maan käsittävänä liian suuritöinen ja aikaa vievä ja niin ollen omiaan hidastamaan parannuksen aikaansaamista asiassa, valiokunta ehdottaa, että se voitaisiin ensiksi rajoittaa koskemaan ainoastaan Pohjois- ja Itä-Suomea ja ulottaa vasta myöhemmin koko maata koskevaksi. Valiokunnan mielestä tutkimuksen toimittaminen ei kaipaakaan komitean asettamista, koska se kuuluu sosialiministeriölle, joka sen siis voi ottaa tehtäväkseen. Komitean asettaminen olisi paikallaan vasta tutkimuksen perusteella tehtäviä parannuksia suunniteltaessa. Tätä mietintöä eduskunta ei kuitenkaan ehtinyt puhjenneen kapinan vuoksi käsitellä.

¹ Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 10. Valtiopäivät 1914. Asiakirjat IV, s. 24—25.

² Anomusehdotus n:o 90. Valtiopäivät 1914. Liitteet IX, s. 797—799.

³ S n e l l m a n, G. R.: Undersökning angående sågindustrin samt därmed i sammanhang stående afverkning, flottning och inlastning i Finland. Helsingfors, 1914.

⁴ Anomusehdotus n:o 84. Valtiopäivät 1917. Liitteet IX, s. 615—616.

⁵ Anomusehdotus n:o 83. Valtiopäivät 1917. Liitteet IX, s. 617—618.

¹ Valtiopäivät 1917. Pöytäkirjat I, s. 88.

² Anomusehdotus n:o 82. Toiset valtiopäivät 1917. Liitteet IX, s. 911.

³ Anomusehdotus n:o 86. Toiset valtiopäivät 1917. Liitteet IX, s. 921—923.

⁴ Anomusmietintö n:o 8. Toiset valtiopäivät 1917. Asiakirjat IV—V.

Vuoden 1919 valtiopäivillä tehtiin sekä maalaisliiton että sosialidemokraattien taholta vielä kerran asiasta uudet anomusehdotukset, joissa kummassakin toivottiin sen perusteellista tutkimista.¹ Myöskin ne lähetettiin työväenasiain valiokuntaan. Sen niiden perusteella antama anomusmietintö² oli pääpiirteissään sama, minkä se oli antanut jo vuoden 1917 toisilla valtiopäivillä.

Tämä mietintö esitettiin eduskunnan käsiteltäväksi kesäkuun 11 p:nä 1919. Syntyneessä keskustelussa³ ainoastaan eräs ruotsalaiseen kansanpuolueeseen kuuluva edustaja asettui sitä vastustamaan valittaen etupäässä niitä vaikeuksia, joita kyseisen asian järjestäminen työnantajille tuottaisi. Kannatusta ehdotus sai sen sijaan sosialidemokraattien ja maalaisliiton taholta. Muut puolueet pysyivät keskustelussa passiivisina. Äänestyksessä mietintö hyväksyttiin.

Eduskunnan anomuksesta valtioneuvosto asetti kesäkuun 20 p:nä 1919 komitean, joka sai tehtäväkseen esittää metsä- ja uittotyöläisten oloista tehtävän tutkimuksen perusteella keinoja niissä esiintyvien epäkohtien korjaamiseksi. Komitean puheenjohtajaksi kutsuttiin sosialiministeriön tilasto-osaston johtaja filosofiantohtori L. H a r m a j a ja jäseniksi metsähallituksen sahaustoimiston apulaisjohtaja A. T u h k a n e n sekä kansanedustajat J. E. H ä s t b a c k a, M a t t i L a t v a l a ja H. T ö r m ä.⁴

Komitea laati ensi töikseen suunnitelman sitä tutkimusta varten, joka sitä asetettaessa edellytettiin toimitettavaksi. Siihen tarvittavat varat myönnettiin kuitenkin vasta v. 1921. Työn suorittaminen annettiin samalla sosialiministeriön tilasto-osaston huoleksi.

Koska tässä esityksessä joudutaan käyttämään kyseistä tutkimusta pääasiallisena lähteenä ennen asiaa koskevaa lainsäädäntöä vallinneista oloista puhuttaessa, ei liene syytä ryhtyä sitä tässä yhteydessä tarkastelemaan. Kuten käytettyjä lähteitä selostettaessa on jo mainittu, se käsitti metsä- ja uittotyöläisten olot kokonaisuudessaan. Se osoitti kuitenkin, että juuri asunto-olot kaipasivat kipeimmin parannuksia. Siksi komitea jättikin mietinnössään muut seikat syrjään ja käsitteli ainoastaan asunto-oloja. Mietintönsä se antoi lakiesityksen muodossa tehden ehdotuksen laiksi asuntojen hankkimiseksi metsä- ja uittotyöläisille.

¹ Anomusehdotus 138. Valtiopäivät 1919. Liitteet VIII, s. 945. — Anomusehdotus 139. Valtiopäivät 1919. Liitteet VIII, s. 946.

² Anomusmietintö n:o 11. Valtiopäivät 1919. Asiakirjat V.

³ Valtiopäivät 1919. Pöytäkirjat I, s. 850—856.

⁴ Komiteaa koskevat tiedot perustuvat sen antamaan, painamatta olevaan mietintöön, jota säilytetään valtionarkistossa.

Tällaista lakia laadittaessa oli tietenkin tärkeä kysymys, kenen velvollisuudeksi asunnoista huolehtiminen määrätään. Komitea asettui alun perin sille kannalle, että se on työnantajain velvollisuus. Tämä kanta olikin luonnollinen seuraus asian aikaisemmasta kehityksestä eduskunnassa. Määräykset siitä, minkälaisissa olosuhteissa asuntoja oli rakennettava ja milloin taas tultaisiin muutenkin toimeen, olivat lakiehdotuksessa kuitenkin hyvin epämääräiset. Samoin asuntojen laatu määriteltiin siinä erittäin ylimalkaisesti. Lain käyttöä koskevat tärkeimmät ratkaisut siinä ehdotetaan maaherrain tehtäväksi ja sen valvonta pääasiallisesti nimismiehille. Tässä kohden komiteassa tosin ilmeni erimielisyyttä. Osa sen jäsenistä oli nimittäin sitä mieltä, että lain edellyttämä valvonta olisi uskottava ammattientarkastusviranomaisille.

Komitean ehdotuksen perustaksi tarvittava tutkimus valmistui lopullisesti vasta keväällä v. 1923. Valtioneuvoston tekemän päätöksen mukaan komitean oli kuitenkin lopetettava työnsä jo samana vuonna ennen heinäkuun 1 p:ää. Siksi se ei ehtinyt saada valmiiksi tekeillä olleita lakiehdotuksensa perusteluja eikä ehdotusta sen täytäntöönpanoasetukseksi, joiden se katsoi tehtäviinsä oleellisesti kuuluvan.

Socialiministeriö pyysi komitean laatimasta lakiehdotuksesta lausuntoa maaherroilta, metsähallitukselta, maataloushallitukselta, asutushallitukselta, Suomen Ammattijärjestöltä ja Suomen Työnantajain Keskusliitolta, joka puolestaan antoi lausunnon hankkimisen Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliitolle.¹

Lausunnoissaan maataloushallitus ja Suomen Puunjalostusteollisuuden Keskusliitto esittivät epäilyksen, olisiko kyseistä asiaa onnellista järjestää ensinkään lainsäädäntötietä. Muut asiassa kuullut virkamiehet, virastot ja yhdistykset sen sijaan asettuivat täysin sille kannalle, että ehdotettu laki on tarpeellinen. Huomattavimmat muutosehdotukset koskivat lain valvontaa. Myöskin siihen epämääräisyyteen, mihin lakiesityksessä tyydytään asuntojen laadun suhteen, kohdistettiin moitteita. Myöskin sen ulkonainen puoli, sekavuus ja epäjohdonmukaisuus, antoi aihetta hyvin moniin huomautuksiin. Mm. metsähallitus ehdotti, että se olisi jätettävä lainvalmistelukunnan tarkistettavaksi, minkä socialiministeriö sitten tekikin.

Lainvalmistelukunnan ehdotusta perustana käyttäen hallitus antoi asiasta eduskunnalle esityksen² helmikuun 4 p:nä 1927. Puhemiesneuvos-

¹ Näitä lausuntoja säilytetään valtionarkistossa.

² Valtiopäivät 1926. Asiakirjat III. Hallituksen esitys n:o 96.

ton ehdotuksesta esitys lähetettiin työväenasiain valiokuntaan¹, joka ei kuitenkaan ehtinyt antaa enää samoilla valtiopäivillä siitä mietintöä. Siksi hallitus antoi eduskunnalle heti seuraavien valtiopäivien alussa uudeleen saman esityksen.² Se lähetettiin työväenasiain valiokuntaan, joka antoi asiasta tällä kertaa myöskin mietinnön.³

Sen jälkeen kun asiaa pohtimaan asetettu komitea oli antanut mietintönsä, oli siinä saatu vaikutteita hyvin monilta asiantuntevilta tahoilta. Oli niin ollen luonnollista, että hallituksen esityksessä voitiin korjata monia komiteamietinnössä esiintyneitä epä johdonmukaisuuksia ja puutteellisuksia. Työväenasiain valiokunta teki siihenkin vielä eräitä muutoksia, jotka olivat yleensä sen laatuksia, että lain metsä- ja uittotyöläisten asunnoille asettamat vaatimukset olisivat niiden vaikutuksesta jonkin verran pienentyneet ja lain käytännössä aikaansaama parannus olisi niistä siis ilmeisesti kärsinyt. Suuri valiokunta, joka sai asian vielä käsiteltäväkseen, ehdotti mietinnössään⁴ kuitenkin suurinta osaa työväenasiain valiokunnan tekemistä muutosehdotuksista hylättäväksi. Sen antama lakiehdotus oli siis asiallisesti hyvin lähellä hallituksen antamaa esitystä.

Kun nämä ehdotukset helmikuun 21 p:nä 1928 esitettiin eduskunnan toiseen käsittelyyn, pidettiin viimeksi esitettyä, siis suuren valiokunnan laatimaa lakiehdotusta, käsittelyn pohjana. Syntyneessä keskustelussa⁵ arvosteltiin esitystä varsinkin äärimmäisen vasemmiston taholta ankarasti. Arvostelu kohdistettiin lähinnä siihen, ettei laki järjestänyt tarpeeksi hyvin niitä oloja, joita järjestämään se oli aiottu. Sosialidemokraattien eduskuntaryhmä asettui yleensä kannattamaan hallituksen esitystä — esityksen oli antanut sosialidemokraattinen hallitus — ja niin ollen myöskin suuren valiokunnan esitystä. Se myönsi kyllä, että siinä on puutteellisuksia, mutta vetosi samalla niihin vaikeuksiin, joita lainsäätäjällä kyseisessä asiassa on ollut. Myöskin silloisen, etupäässä maalaisliiton muodostaman hallituksen — hallitus oli näet esityksen antamisen jälkeen vaihtunut — sosialiministeri asettui puoltamaan ehdotusta. Kokoomuspuolueen taholta ehdotettiin lain pöydälle panoa seuraavaan viikkoon. Lain aktiivisten kannattajien taholta tätä ehdotusta vastustettiin, ja sovittelun tuloksena saatiin aikaan päätös, jonka mukaan se pantiin pöydälle ainoas-

¹ Valtioapäivät 1926. Pöytäkirjat II, s. 2232.

² Valtioapäivät 1927. Asiakirjat I—II. Hallituksen esitys n:o 1.

³ Valtioapäivät 1927. Asiakirjat I—II. Työväenasiain valiokunnan mietintö n:o 1.

⁴ Valtioapäivät 1928. Asiakirjat III. Suuren valiokunnan mietintö n:o 3.

⁵ Valtioapäivät 1928. Pöytäkirjat I, s. 177—190.

taan seuraavaan istuntoon. Tällöin se kuitenkin poistettiin päiväjärjestyksestä¹ ja esitettiin kolmanteen käsittelyyn vasta maaliskuun 6 p:nä. Tällöin virinneessä keskustelussa² esitettiin ruotsalaisen kansanpuolueen taholta mielipide, että asiassa olisi palattava sitä pohtimaan asetetun komitean v. 1923 antaman mietinnön kannalle. Saman puolueen taholta esitettiin myöskin, että asia olisi jätettävä lepäämään yli vaalien, mikä olisi aiheuttanut siinä vähintään kahden vuoden viivästymisen. Ehdotuksella oli tuskin muuta tarkoitustakaan, sillä asian lailla järjestäminen tuntuu olleen k.o. puolueelle vastenmielistä. Nämä esitykset eivät saaneet kuitenkaan tarpeeksi kannatusta tullakseen hyväksytyiksi. Keskustelun loppuosa koski pääasiassa lakiesityksen puutteita, joista sen epämääräisyys antoi erikoisesti aihetta arvosteluun.

Valtioapäiväjärjestyksen³ mukaan asia oli pantava pöydälle seuraavaan täysistuntoon, joka oli maaliskuun 9 p:nä. Tällöin käytettiin sen johdosta vielä eräs puheenvuoro⁴, joka ansaitsee maininnan erikoisesti sen takia, että siinä asia sai tässä loppuvaiheessaan myöskin edistyspuolueen taholta julkisesti kannatusta. Ehdotus, joka koski asian lepäämään jättämistä, tuli äänestyksessä hylätyksi ja itse lakiehdotus niin ollen viimeiseen äänestykseen. Sen puolesta annettiin 156 sekä vastaan 21 ääntä. Lakiesitys hyväksyttiin siis suuren valiokunnan ehdottamassa muodossa.

Koska maa-alan saaminen uittoväylille rakennettavia asumuksia varten saattaisi tuottaa vaikeuksia, ehdotti jo asiaa pohtimaan asetettu komitea v. 1923 antamassaan mietinnössä sitä varten säädettäväksi erikoisen lain. Tämä ehdotus säilyi asian kaikissa vaiheissa, ja samalla kertaa kun eduskunta lopullisesti hyväksyi pääasiaa koskevan lakiesityksen, se hyväksyi myöskin lain, jonka mukaan tarvittava maa-alue voidaan vastoin rannan omistajan tahtoakin vuokrata määräajaksi. Edellisen lain nimeksi tuli »Laki metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista»⁵, ja jälkimmäinen käy nimellä »Laki maan lunastamisesta eräissä tapauksissa lauttaustyöväen asumusten alueeksi»⁶. Molemmat on päivätty huhtikuun 27 p:nä 1928, ja ne astuivat voimaan saman vuoden marraskuun 1 p:nä.

Toistaiseksi nämä lait täytäntöönpanoasetuksineen sekä eräät niiden nojalla annetut määräykset ovat maassamme ainoat, jotka on välittömästi

¹ Valtioapäivät 1928. Pöytäkirjat I, s. 230.

² Valtioapäivät 1928. Pöytäkirjat I, s. 333—343.

³ Valtioapäiväjärjestys, 66 § 7 mom.

⁴ Valtioapäivät 1928. Pöytäkirjat I, s. 360—362.

⁵ S.A. n:o 159/1928.

⁶ S.A. n:o 160/1928.

ja työväen huolto yksinomaisena tarkoituksena säädetty järjestämään metsä- ja uittotyöläisten asunto-oloja. Niiden syntyä tarkasteltaessa kiinnittää ennen kaikkea huomiota siinä vallinnut ilmeinen hitaus. Kului lähes kaksi vuosikymmentä siitä, kun asia otettiin eduskuntapiireissä ensi kerran esille, sen lopulliseen ratkaisuun. Johdannossa esitettiin jo niitä näkökohtia, jotka ovat olleet omiaan aiheuttamaan, että metsä- ja uittotyöläisten olot ovat yleensä myöhemmin ja hitaammin kuin monet muut työväen huollon kohteet saaneet osakseen tarpeellista huomiota. Nimenomaan lainsäädännön kannalta asiaan vaikutti lisäksi se, että siinä oltiin kokonaan vailla kotimaan oloissa saavutettuja kokemuksia. Kysymys poikkeaa suuresti myöskin muista työväen huoltoa koskevista kysymyksistä, joten lainsäätäjät ei siis voinut turvautua edes sitä lähellä olevissa asioissa saavutettuihin kokemuksiin. Niin ollen tehtävä vaati tarkkaa ja monipuolista harkintaa.

Asian käsittelystä eduskunnassa ilmenee kuitenkin selvästi, että lainsäädännölliset vaikeudet eivät olleet ainoa syy sen hitaaseen edistymiseen. Eduskunnan oikeistostahan osa pyrki pysymään mahdollisimman kauan passiivisena, osan asettuessa heti vastustavalle kannalle. Enemmistön mielipide oli kuitenkin jotakuinkin yksimielisesti asialle myönteinen, joten vastustamisen ja passiivisuuden ainoa huomattava vaikutus oli juuri asian käsittelyn hidastuminen.

Huomiota ansaitsee, että maalaisliitto, jonka voitaneen katsoa edustavan lähinnä maanviljelijäväestöä ja niin ollen siis myöskin suurta osaa metsänomistajista, asettui asiaa kannattamaan, vaikka on todennäköistä, että lain aiheuttamista kustannuksista jää ainakin suuri osa viime kädessä metsätalouden rasitukseksi. Sen, että asia herätti vastustusta teollisuuden työnantajia edustavissa eduskuntapiireissä, ei myöskään tarvitse olla ehdoton todistus siitä, että itse sen järjestäminen olisi ollut työnantajille yleensä vastenmielistä. Se todistaa ainoastaan, että heille oli vastenmielistä lainsäätäjän sekaantuminen asiaan. On kuitenkin vaikeata ja tarpeellontakin ratkaista, oliko vastustuksen tärkeämpänä syynä rasitusten pelko, vaiko vapaan toimintamahdollisuuden menettämisen pelko ja yleinen ennakkoluulo valtiiovallan ohjausta kohtaan. Sen sijaan sen seikan selvittäminen, missä määrin asiassa oli lainsäädäntö tarpeen, toisin sanoen, minkälaiset olosuhteet olisivat ilman sitä ja minkälaisiin tuloksiin se on johtanut, on tämän esityksen keskeisimpiä kysymyksiä.

Niistä vaikeuksista puhuttaessa, jotka kyseisessä asiassa lainsäätäjää kohtasivat, on erikoisesti korostettu, että siinä oltiin kokonaan vailla omassa maassa saatuja kokemuksia. Sen sijaan apuna voitiin kyllä käyttää

eräitä ulkomaisia esikuvia, joskaan kokemuksesta ei voitu missään vielä paljoa puhua. Lähinnä tulivat tietenkin kysymykseen Skandinaavian maat, joissa olosuhteet eivät kovinkaan paljoa poikkeaa maamme vastaavista olosuhteista. Siellä oltiinkin meistä tässä suhteessa jonkin verran edellä.

Norjassa oli jo v. 1915 säädetty laki metsä- ja uittotöissä työskentelevien miesten ja hevosten asunnoista.¹ Sitä paitsi siellä oli jo ennen tätä lakia ainakin yritetty järjestää asiaa valtion ja muiden yhteisöjen metsissä. V. 1909 lähetettiin näet sikäläisen metsähallinnon taholta kiertokirje, joka sisälsi metsätyöläisten asumusten minimivaatimukset.

Myöskin Ruotsissa oli ryhdytty metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen korjaamiseen ennemmin kuin meillä. Vastaava lainsäädäntö saatiin siellä valmiiksi v. 1919. Asiasta säädettiin kaksi lakia, joista toinen koski metsätyöläisten ja toinen uittotyöläisten oloja. Edellinen on nimeltään »Lag angående beredande i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärge åt arbetarna m.m.»² ja jälkimmäinen »Lag om skyldighet i vissa fall att vid flottled anordna härbärgen åt flottningsarbetarna»³. Molemmat lait astuivat voimaan vuoden 1920 alusta. Kuten jo on mainittu, aloite tuli siellä lääkäripiireistä. V. 1907 piti tohtori Adolf Hassler piirilääkäriyhdistyksen kokouksessa esitelmän metsätyöläisten asunto-oloista saattaen asian siten julkisuuteen. Tähän esitelmään perustuen siitä tehtiin jo v. 1909 ensimmäinen esitys valtiopäivillä. Sillä kertaa ei kuitenkaan päästy vielä näkyviin tuloksiin, mutta muutaman vuoden kuluttua asiasta tehtiin uusi esitys, joka johti siihen, että sen selvittämiseksi päätettiin panna toimeen perusteellinen tutkimus. Se annettiin sosialiministeriön suoritettavaksi, ja se valmistui v. 1916. Pääasiallisesti siihen perustuen laadittiin edellä mainitut v. 1919 hyväksytyt lait.

Voi helposti huomata, että asian pääpiirteinen kehitys oli meillä saman suuntainen kuin Ruotsissakin. Onkin luonnollista, että meillä käytettiin asian käsittelyssä mahdollisuuksien mukaan hyväksi naapurin antamaa esikuvaa. Se tietenkin oli omiaan jonkin verran helpottamaan lainsäätäjän vaikeata tehtävää. Toiselta puolen on kuitenkin selvää, etteivät olot meillä ja Ruotsissa, monista yhtäläisyyksistä huolimatta, ole joka suhteessa niin samankaltaiset, että asiassa olisi voitu turvautua kokonaan Ruotsin vastaavien lakien antamaan esikuvaan, vaikkapa ne olisi katsottu sikäläisissä oloissa parhaiksi mahdollisiksi.

¹ Norsk lovtidende 1915, I avd., s. 590. Lov om husvaer for folk og hester under skogarbeide og flotning.

² Svensk författningssamling nr. 222/1919.

³ Svensk författningssamling nr. 428/1919.

Lainsäädännön metsä- ja uittotyöläisten oloihin tarkoittamat parannukset.

Eri säädökset toisiinsa verrattuina.

Ne vaikeudet, joita lainsäätäjällä oli puheena olevaa lakia suunniteltaessa, ilmeisesti aiheuttivat, että itse laissa annettiin monista seikoista ainoastaan suuntaviivoja ja asian tarkempi järjestely jätettiin hallinnollisten määräysten varaan. Paitsi jo edellä mainittuja lakeja on siis ole-massa vielä eräitä muitakin tätä asiaa koskevia määräyksiä. Sellainen on mm. tietenkäin lain toimeenpanoasetus¹, joka on annettu joulukuun 17 p:nä 1928. Erikoisesti esityksen tässä vaiheessa mielenkiintoinen on sosialiministeriön päätös, joka sisältää metsä- ja uittotyöläisten asumusten ja hevossuojain suuruutta ja laatua koskevat ohjeet². Koska lähteinä joudutaan siis käyttämään rinnan erilaisia säädöksiä, jotka ovat lisäksi eri arvoisiakin, lienee paikallaan pieni selvittely siitä, miten ne luonteeltaan toisistaan eroavat.

Mitä tulee ensinnäkin lain ja asetuksen väliseen eroon, ilmenee se oleellisinpana synnyssä. Lain säätää eduskunta, asetukset sen sijaan syntyvät hallinnollista tietä. Tästä johtuen lait ovat myöskin ainoastaan eduskunnan päätöksellä kumottavissa. Sen sijaan asetukset voidaan yleensä kumota hallinnollista tietä, kuten ne ovat syntyneetkin. Koska siis lain voimaan astuminen vaatii eduskunnan hyväksymisen, on ilmeistä, että sitä tukemaan tarvitaan laajain kansalaispiirien kannatus. Sen syntyynhän voivat eri eturyhmät vaikuttaa voimainsa ja intressiensä mukaan. Asetuksen sen sijaan hyväksyy tasavallan presidentti tavallisesti asianomaisen ministeriön ehdotuksesta. Mitä tulee nimenomaan sosialiministeriön päätökseen, joka sisältää asumusten suuruutta ja laatua koskevat ohjeet, on se siinä suhteessa vielä lain toimeenpanoasetuksenkin alapuolella, että se ei edellytä edes presidentin vahvistusta, vaan on yksinomaan sosialiministeriön antama ja niin ollen myöskin sen muutettavissa. On siis ilmeistä, että asiat, joista on säädetty ainoastaan asetuksella tai sitäkin tilapäisemmällä säädöksillä, ovat paljon häilyvämmällä perustalla kuin sellaiset asiat, joista säädetään lailla. Nehän ovat riippuvaisia hallituksessa kulloinkin olevista eturyhmistä. Erikoisesti sellaisissa asioissa, joissa eri yhteiskuntaluokkien edut ovat ristiriidassa, kuten on mm. ainakin näennäisesti tässä käsiteltävän asian laita, tämä näkökohta voi olla melko tärkeä.

¹ S.A. n:o 330/1928.

² S.A. n:o 129/1929.

keä. Se, että kyseisiä hallinnollista tietä annettuja määräyksiä ei ole ainoakaan vielä tähän mennessä kertaakaan muutettu, on kuitenkin omiaan osoittamaan, ettei vaara ole tässä suhteessa käytännössä ilmeisestikään niin suuri, kuin miltä se saattaa asiaa teoreettisesti pohdittaessa tuntua.

Tärkeä puoli asiassa on myöskin, miten nämä synnyltään eri arvoiset säädökset suhtautuvat toisiinsa, kun on kysymys niiden rikkomisesta seuraavasta rangaistuksesta. Lain 10 §:ssä säädetään: »Joka rikkoo tämän lain säännöksiä tai sen nojalla annettuja määräyksiä, rangaistakoon . . .». Tämä osoittaa, että nämä säädökset ovat rangaistukseen nähden saman arvoisia.

Koska tässä esityksessä on nimenomaan kysymys lain tähänastisista vaikutuksista käytännössä, voidaan edellä esitetyn perusteella, ja huomioon ottaen lisäksi, ettei hallinnollistakaan tietä tässä asiassa annettu määräyksiä ole tähän mennessä vielä kertaakaan muutettu, näitä tosin synnyltään eriarvoisia säädöksiä pitää tässä huomioitavien vaikutuksiensa puolesta ainakin lähimain samanarvoisina. On tosin uskottavaa, että varsinainen laki on auktoritatiivisempi kuin hallinnollista tietä annetut määräykset, siitäkin huolimatta, että ne ovat seuraamuksiltaan saman arvoisia. Tätä käsitystä todistaneekin sekin, että esim. Ruotsissa on nyttemmin katsottu tarpeelliseksi sisällyttää myöskin asuntojen suuruutta ja laatua koskevat määräykset itse lakiin.¹

Asuntojen laatu.

Tarkasteltaessa k.o. lainsäädännön ja sen edellyttämien hallinnollista tietä annettujen määräysten metsä- ja uittotyöläisten asunto-oloissa tarkoittamia parannuksia, lienee sopivinta kiinnittää ensiksi huomiota asuntojen laatuun. Varsinaisessa laissa tämä kohta on ilmeisesti kyseisen asian lainsäädännöllä järjestämisen vaikeudesta johtuen kuitattu melko vähällä. Siitä säädetään lain 3 §:n 1 momentissa: »Asumusten, joista 1 ja 2 §:ssä puhutaan, olkoot ne pysyviä tai siirrettäviä, tulee tarjota riittävää suojaa kylmää ja kosteutta vastaan sekä, ottaen huomioon se aika, jona, ja ne olosuhteet, joissa asumusta voidaan otaksua tultavan käyttämään, muutoinkin vastata tilapäisasunnolle kohtuudella asetettavia vaatimuksia.» Tällä on siis laskettu ainoastaan perusta, jolle voitiin hallinnollista tietä luoda tarkem-

¹ Skoghärbärgelag 3. §. Svensk författningssamling nr. 268/1937.

mat määräykset siitä, minkälaiset vaatimukset asuntojen tulee laatunsa puolesta täyttää. Lain toimeenpanoasetuksen 11 §:ssä sanotaankin: »Sosialiministeriön asiana on antaa yleisiä ohjeita siitä, millaisia metsä- ja lauttaustyöväen pysyvään ja siirrettävään asumusten sekä hevossuojain tulee suuruutensa ja laatunsa puolesta olla vastatakseen metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuja vaatimuksia.» Puhuttaessa lainsäädännön tässä suhteessa tarkoittamista parannuksista joudutaan siis lähinnä kiinnittämään huomiota kyseisiin sosialiministeriön antamiin ohjeisiin.

Asunnon laadun ja kelpoisuuden osoittajana lienee asetettava ensi sijalle kysymys siitä, missä määrin se kykenee tarjoamaan suojaa kylmää ja kosteutta vastaan. Se, että asunto on tässä suhteessa tyydyttävä, on koko sen asuntokelpoisuuden edellytys. Jos asunto on kylmä, vetoinen tai vuotava, ovat sen muut, mahdollisesti suuretkin mukavuudet toisarvoisia. Pakkasella on lämmön tarve, sateella taasen suojan tarve sitä vastaan ihmiselle ensiarvoisen tärkeitä tarpeita. Mikäli hän ei voi niitä tyydyttää, hän ei nauti myöskään vähemmän tärkeiden tarpeiden tyydyttämisestä, kuten tarpeeksi isosta leposijasta, raittiista ilmasta huoneessa jne. Tämän seikan on myöskin lainsäätäjä huomannut, koskapa sitä koskeva vaatimus on lausuttu jo itse laissa, vaikka asuntojen laadun tarkempi määrittely jätettiin muuten hallinnollisten viranomaisten huoleksi.

Koska sen suojan määrää, joka asuntojen tulee tarjota kylmää ja kosteutta vastaan, ei voida ilmaista absoluuttisin luvuin tai mitoin, on lainsäätäjän ollut pakko tyytyä sanomaan ainoastaan, että suojan täytyy olla riittävä. Koska on kysymys niin vaihtelevista oloista, kuin juuri metsä- ja uittotöissä saattaa esiintyä, on katsottu tarpeelliseksi vielä lisätä, että huomioon on otettava myöskin se aika, jona asuntoa käytetään, ja ne olosuhteet, joissa sitä käytetään. Tämä lisäys, niin epämääräinen kun se onkin, on kuitenkin puolustettavissa. Lailtahan vaaditaan paitsi täsmällisyyttä, myöskin joustavuutta, käytännölliseen elämään sopeutumista. Niinpä asuntojen käyttöajan huomiotta jättäminen tietäisi, että sellaiselle työmaalle, joka kestää ehkä 1—2 viikkoa, olisi rakennettava aivan yhtä hyvät asunnot kuin sellaisellekin työmaalle, joka kestää 1—2 vuotta. Se ei olisi asiaa teoreettisestikaan tarkastettuna oikea periaate. Asunto-olojen järjestelyn pääasiallisena aiheuttajanahan ovat viime kädessä terveydelliset seikat. Nimenomaan tältäkin kannalta katsottuna aivan tilapäisten asuntojen vaatimuksista voidaan kuitenkin tinkiä enemmän kuin sellaisten asuntojen, joissa työmiehet asuvat tosin tilapäisesti, mutta sentään melko pitkän aikaa. Viat, jotka pitkän ajan kuluessa voisivat

koitua miesten terveydelle vahingollisiksi, eivät ehdi aivan lyhyessä ajassa vielä ainakaan sanottavasti vaikuttaa. Tämä voidaan sanoa sitäkin suuremmalla syyllä, kun vaatimuksena joka tapauksessa on, että asunnon on tarjottava riittävästi suojaa kylmää ja kosteutta vastaan. Nuo terveyden pahimmat viholliset ovat siis ainakin teoreettisesti, kun on kysymys nimenomaan lain t a r k o i t t a m i s t a vaatimuksista, saatu asunnoista torjutuiksi. Toiselta puolen asuntokysymys on ensi sijassa taloudellinen kysymys, joten taloudellisia näkökohtia ei ole voitu laissa kokonaan sivuuttaa.

Myöskin se määräys, että asuntojen laadun tulee riippua olosuhteista, joissa niitä tullaan käyttämään, on luonnollinen. Toisaalta siihen oikeutavat taloudellisuusnäkökohdat, toisaalta taasen erilaisen suojan tarve eri olosuhteissa. Onhan esim. luonnollista, että asunnon täytyy olla talvella paremmin varustettu kuin kesällä.

Sanonta k.o. momentin lopussa, jossa lausutaan, että asumusten tulee muutenkin vastata tilapäisille asunnoille kohtuudella asetettavia vaatimuksia, on ilmeisesti tarkoitettu jonkinlaiseksi yleisluontoiseksi ohjeeksi. Nämä vaatimukset ovat tosin hyvin subjektiivinen käsite, ne riippuvat paljon siitä kuka ne kulloinkin määrää. Lain toimeenpanoasetuksessa on kuitenkin nimenomaan määrätty, että ohjeet siitä, mitä lain tämän pykälän vaatimuksilla tarkoitetaan, antaa sosialiministeriö. Täten on siis ainakin määrätty, kenen on nämä vaatimukset arvosteltava. Toiselta puolen, kuten edellä esitetystä käynee ilmi, saman pykälän muut vaatimukset rajoittavat tätä subjektiivisuutta asettamalla vaatimuksille eräissä tärkeimmissä kohdissa minimirajat.

Asuntojen laadusta puhuttaessa lienee paikallaan esittää ensinnä eräitä käytännöllisiä näkökohtia, joista se on ilmeisesti riippuvainen. Tällaisia ovat lähinnä **a s u n t o j e n r a k e n n u t t a j a , r a k e n n u s a i k a** ja **r a k e n n u s p u u n l a a t u**.

Asuntojen rakennuttajana on vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan ollut joko työnantaja, työläiset itse tai valtio. Kustannuksiin ovat joskus osallistuneet sekä työläiset että työnantaja yhdessä.

On selvää, että **t y ö l ä i s t e n** joutuessa itse huolehtimaan asuntoistaan, he joutuvat usein tyytymään hyvinkin puutteellisiin oloihin. Heiltä puuttuu tietenkin varoja rakentamiseen. He ovat tulleet työmaalle ansaitakseen siellä niukan elantonsa, ja sen saavuttamiseksi heidän täytyy ryhtyä heti ansiotyöhön, joten asuntokysymys on pakko kuitata mahdollisimman vähällä. Lisäksi työmaa on työntekijän kannalta usein vielä tila-

päisempi kuin työnantajan kannalta, mikä on omiaan pahentamaan asiaa tässä suhteessa.

Työnantaja voi sen sijaan suhtautua asuntokysymykseen kokonaan toisella tavalla kuin työläiset. Pääoman edustajana hänellä on tavallisesti varoja kunnollistenkin asumusten rakentamiseen. Työnantajan kannalta asuntokysymys ei ole liioin läheskään niin tilapäistä laatua kuin työläisten kannalta. Hänhän tietää tarvitsevansa asuntoa vähintään niin kauan kuin työt k.o. työmaalla kestävät. Sitä paitsi hän voi ehkä käyttää samoja asumuksia vielä töiden palattua toisen kerran samoille tienoille. Metsätöissä tällä näkökohdalla tosin lienee useinkin melko vähäinen merkitys, mutta uittotöissä se on sen sijaan ehdottomasti huomion arvoinen. Työnantajalla on myöskin paremmat mahdollisuudet asuntojen käyttämiseen muihin tarkoituksiin tai myymiseen, kuin epävakaisella, alituisesti vaihtuvalla työläisjoukolla.

Työnantajien voi siis useistakin syistä odottaa suorittavan asumusten rakentaminen paremmin ja perusteellisemmin kuin työntekijäin, ja he voivat suorittaa sen lisäksi sekä yksityis- että kansantaloudellisesti edullisemmin. Käytännössä esiintyy tosin tällöinkin eräitä tekijöitä, jotka ovat omiaan huonontamaan k.o. asumusten laatua. Rakentaminen näet tapahtuu tällöin tavallisimmin urakkatyönä. On selvää, että urakoitsijat koettavat saada työnsä suoritetuksi mahdollisimman nopeasti ja pienin kustannuksin, mistä tietenkin työn laatu kärsii. Keväällä 1921 suoritetussa metsä- ja uittotyöläistutkimuksessa valitetaankin juuri urakkatöinä rakennettujen asumusten hataruutta useassakin kohdassa (s. 40 ja 45), joten tämä olettaus ei voine olla ainakaan kokonaan perätön. Siitä, kuinka suuri osa asumuksista oli rakennettu urakkatyönä ja kuinka paljon niistä oli hataria, ei ole kuitenkaan esitetty numerotietoja.

Sellaista tapaa, että työnantaja ja työläiset yhdessä suorittavat rakennuskustannukset, voi tietenkin pitää edellä selostettujen tapojen välimuotona. Sen edullisuus riippuu lähinnä siitä, missä suhteessa eri osapuolet kustannuksiin osallistuvat.

Myöskin se mahdollisuus, että valtio rakennuttaisi asumukset, on erittäin varteenotettava, varsinkin mikäli on kysymys sen omissa metsissä suoritettavista hakkuista. Paitsi sitä, että valtio hankintahakkuita suorittaessaan joutuu suorastaan työnantajaksi, on hyvin helposti ajateltavissa sellainenkin mahdollisuus, että se rakennuttaisi asumukset kaikille metsissään oleville työmaille. Valtion metsät käsittävät yleensä sangen laajoja yhtenäisiä alueita. Sillä on myöskin etukäteen selvillä ainakin summittainen hakkaussuunnitelma melko pitkäksi aikaa. Sopi-

valla sijoittelulla asunnot olisivat siis useimmissa tapauksissa ilmeisesti järjestettävissä siten, että samoja rakennuksia voitaisiin käyttää useita kertoja joko samalla paikalla uusiintuvien tai läheisten työmaiden tarpeisiin. Rahavaikeudet eivät myöskään voine näin pienissä asioissa vaikeuttaa valtion toimintaa. Sehän sitä paitsi saisi yritykseen sijoittamansa varat — mikäli se ei itse esiinny työnantajana — takaisin joko vuokrina tai kantohinnan lisäyksenä. Tällainen järjestely tuntuisi luonnolliselta siitäkkin syystä, että valtion velvollisuus on suuremmassa määrässä kuin esim. yksityisten pitää kaikissa toimissaan silmällä yleistä etua.

Näihin vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksessa esiintyviin asuntojen rakennuttajiin on vielä lisättävä eräs mahdollisuus, nimittäin metsänomistaja yleensä. Valtion ohella meillä ovat myöskin yksityiset ja yhtiöt huomattavia metsänomistajia. Yhtiöiden suhteen asia on selvä, sillä ne ovat metsissään säännöllisesti myöskin työnantajan asemassa. Sen sijaan se ajatus, että myöskin yksityiset esiintyisivät metsissään työläisasuntojen rakennuttajina, on meillä melko vieras.

Kyseinen järjestelmä on kuitenkin käytännössä Norjassa, jossa metsä- ja uittotyöläisten asunto-oloja on v. 1915 järjestetty lainsäädäntötietä. Laissa¹ on asuntojen rakennuttaminen määrätty nimenomaan metsänomistajan velvollisuudeksi. Tällainen vaatimus voi tuntua kohtuuttomalta. Sen oikeutus on kuitenkin perusteltavissa. Metsänomistajan etu ei tosin vaadi hänen puuttumistaan tähän asiaan enää sen jälkeen, kun kauppa on tehty ja hankinnan suorittaminen joutunut ostajan huoleksi. On kuitenkin selvää, että kaupan teossa ostaja hankintakustannuksia laskiessaan huomioi myöskin ne kulut, jotka hänelle koituisivat työläisten asuntojen rakennuttamisesta. Se tietenkin alentaa metsänomistajan kaupassa saamaa kantohintaa siihen verrattuna, mitä se olisi, jos hän huolehtisi itse asuntojen rakentamisesta.

Tässä on kuitenkin ensi sijassa kysymys siitä, miten nämä eri tavat osoittautuvat käytännössä sopiviksi sekä missä määrin asuntojen laatu on riippuvainen niiden kustantajasta. On myönnettävä, että asuntojen rakennuttamisen ollessa metsänomistajan huolena niitä voitaisiin käyttää samaan tarkoitukseen samassa paikassa pitkät ajat. Tämä etu supistuisi yksityismetsissä kuitenkin melko pieneen. Nehän ovat yleensä pieniä, eikä niissä hyvälläkään asuntojen sijoittamisella voitaisi poistaa sitä epä-

¹ Lov om husvaer for folk og hester under skogarbeide og flotning. Norsk lovtidende 1915, I avd., s. 590.

kohtaa, että samoja asuntoja jouduttaisiin käyttämään ainoastaan hyvin harvoin. Myöskin jo se, että joku syrjäinen joutuisi järjestämään asunnot jonkun toisen työmaalle, saattaisi tuottaa vaikeuksia. Hänen olisi vaikea tietää, kuinka suurta työläis määrää siellä tullaan käyttämään ja kuinka paljon asuntoja siis tarvitaan. Se tuntuisi myöskin jossakin määrin kohtuuttomalta, huolimatta siitä, että kustannukset nähtävästi jäävät suurimmaksi osaksi metsätalouden rasitukseksi. Asiahan kuuluu välittömästi itse hankintatöiden järjestelyyn. Töiden hyvästä järjestelystä hyötyy lähinnä työnantaja. Hän myöskin kärsii huonon järjestelyn aiheuttaman tappion. On siis luonnollista, että hän myöskin itse vastaa kaikista siihen kuuluvista seikoista. Työnantajallehan on yleensä tärkeätä saada työt suoritetuksi määräaikana, suunnitelmien mukaisesti. Erikoisen tärkeätä tämä on juuri metsän hakkuussa ja ajossa sekä uitossa, jotka meillä muodostavat ehdottomasti suurimman osan metsätöistä. Työnantajan omakin etu vaatii siis, että työläisille on järjestetty työmaan läheisyyteen ainakin välttävät asumismahdollisuudet, niin ettei asunnon puute pakota heitä sitä jättämään.

Jos vielä verrataan teollisuuden ja metsätalouden mahdollisuuksia kyseisen seikan suhteen, on huomattava, että metsätalous toimii hyvin suureksi osaksi kiinteällä pääomalla. Teollisuudella on sen sijaan rahoitusta paljon runsaammin käytettävissä. Työnantajilla on asuntojen rakennuttamiseen niin ollen paremmat mahdollisuudet kuin metsänomistajilla.

Asian teoreettinen tarkastelu johtaa siis sellaiseen tulokseen, että edullisimpana tapana asuntojen rakennuttamisessa — lukuunottamatta valtion rakennustoimintaa omissa metsissään — on pidettävä sitä, että siitä huolehtivat työnantajat. Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksesta (s. 19, taulukko n:o 15) selviää, että metsätyöläisten asuintoimintaa käyttävistä metsäpirtteistä¹ oli tosin yli 90% työnantajain rakennuttamia, mutta metsäsaunoista¹ ainoastaan vajaa 70%. On kuitenkin huomattava, että varsinkin uittotyöläiset joutuivat käyttämään paljon vielä näitäkin tilapäisempiä asuntoja, kuten n.s. majoja, latoja, havumajoja j.n.e., joista tietenkin oli vielä paljon suurempi osa heidän omia rakentamiaan. Hehän usein juuri siitä syystä joutuivat turvautumaan tällaisiin »asuntoihin», että työnantajat eivät heidän asunnoistaan huolehtineet.

Tässä suhteessa metsä- ja uittotyöväen asumuksista annettu laki edel-

¹ Metsäpirtteillä k.o. tutkimuksessa tarkoitetaan suurehkoja yhteisiä tilapäisasuntoja. Metsäsaunoilla taas tarkoitetaan pienenpuoleisia, useimmiten osaksi maahan kaivettuja asumuksia, joita tavallisesti työkunnat käyttivät.

lyttää huomattavaa parannusta. Sen 1 §:n 1 momentissa näet nimenomaan määrätään, että asumusten hankkiminen on sen velvollisuus, jonka luokan työ suoritetaan, siis työnantajan. Paitsi niitä etuja, jotka tällaisella järjestelyllä on muihin mahdollisiin tapoihin verrattuna, on omiaan parantamaan asunto-oloja jo sekin, että laki poistaa epätietoisuuden siitä, kenelle asuntojen hankkiminen kuuluu. Onhan selvää, että asia, jonka suhteen ei ole määrätty, kenen tehtäviin se kuuluu, tulee huonommin hoidetuksi kuin sellainen tehtävä, jonka tekijä on jo etukäteen määrätty.

Myöskin sillä, minkälaisesta puusta ja minä vuodenaikana asumus on rakennettu, on sen asutuskelpoisuuteen suuri vaikutus. Tällöin on ennen kaikkea huomioitava se, onko rakennuspuu kuivaa vai tuoretta sekä tapahtuuko rakentaminen kesällä vai talvella. Tuoreesta puusta talvella rakennetut asumukset ovat eritoten kuivumisen jälkeen tietenkin kovin hataria. Ensimmäisenä talvena ne eivät yleensä kuitenkaan kuivu, vaan tihkuvat ja tippuvat vettä ja ovat siis sekä kosteita että kylmiä. Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan (s. 22) oli talvella rakennetuista 13:sta metsäpirtistä vetoisia kokonaista 8, mikä johtui talvella rakentamisen aiheuttamasta hataruudesta. Kesällä rakennetuista 58:sta metsäpirtistä oli vetoisia ainoastaan 11. Samoin tuoreista puista rakennetuista 5:stä metsäpirtistä oli kylmiä 4.

Se, missä määrin näitä epäkohtia esiintyi v. 1921, ilmenee kyseisen tutkimuksen taulukosta n:o 16 (s. 20). Tarkastetuista 71:stä metsäpirtistä oli ainoastaan 5 tehty tuoreista hirsistä ja 342:sta metsäsaunasta ainoastaan 1. Tässä suhteessa epäkohta ei ollut siis silloin suuri. Se johtuu ilmeisesti lähinnä siitä, että kelot ovat tuoreita puita arvottomampia, joten rakentamiseen käytettiin niitä kaikkialla, missä niitä vain oli saatavissa. On kuitenkin huomattava, että metsänhoidon tullessa yhä intensiivisemmäksi uusia keloja syntyy enää hyvin vähän ja entiset käytetään vähitellen loppuun. Asianlaita voi nyt jo olla siis paljon huonompi kuin v. 1921 ja huononee ilmeisesti yhä.

Sosiaaliministeriön päätös, joka sisältää kyseisten asumusten suuruutta ja laatua koskevat ohjeet, määrää tässä suhteessa seuraavaa: »Pysyvissä asumuksissa tulee olla: 1) tiiviit ja hyvin tilkityt seinät, jotka mikäli mahdollista, on tehtävä kuivasta puusta;» Tämä määräys ei ole siis ehdoton. Varaus »mikäli mahdollista» on ilmeisesti katsottu tarpeelliseksi juuri kelojen yhä vaikeutuvan saannin takia. Joka tapauksessa määräys antaa

tarkastusviranomaisille oikeuden puuttua asiaan ilmeisten väärinkäytösten sattuessa.

Rakennusaikaan nähden asianlaita oli vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan huonompi kuin rakennuspuuhun nähden. Tutkituista 71:stä metsäpirtistä oli 13 ja 342:sta metsäsaunasta 227 eli n. 2/3 talvella rakennettuja (s. 20, taulukko n:o 16).

K.o. lain 1 §:n 1 momentissa säädetään, että asunnot on rakennettava, mikäli mahdollista, hyvissä ajoin ennen töiden alkamista. Tällä määräyksellä tahdotaan ilmeisesti turvata lähinnä asumusten valmiina olo töiden alkaessa. Koska työt kuitenkin useissa tapauksissa aloitetaan heti talven tultua, se edellyttää myöskin, että rakentaminen tällaisissa tapauksissa suoritetaan jo ennen talven tuloa. Sosialiministeriön asiasta antamien ohjeiden 1 §:n 2 momentti sen sijaan on laadittu nimenomaan tätä seikkaa silmälläpitäen. Se kuuluu: »Pysyvät asumukset on, mikäli mahdollista, rakennettava siihen vuodenaikaan, jolloin maa on sula.» Tämäkään määräys ei ole siis ehdoton. Varaus »mikäli mahdollista» lieventää lain vaikutusta tietenkin jonkin verran ja siis vähentää sen aikaansaamaa parannusta. Ehdoton määräys tässä suhteessa olisi käytännössä kuitenkin erittäin vaikeasti toteutettavissa. Metsäkaupat tehdään näet usein vasta niin myöhään syksyllä, että sen jälkeen olisi mahdotonta enää asumuksia sulan maan aikana rakentaa. Mm. valtion tukkihuutokaupat ovat tavallisesti syksyllä aika myöhään, ja kun päätökset tarjousten hyväksymisestä tulevat ostajille, saattaa maa olla jo roudassa ja lumenkin peittävä.

Kosteuden vaaraa on tahdottu pienentää myöskin sosialiministeriön antamien ohjeiden 1 §:n 1 momentin määräyksellä, että asuntojen ja hevossuojain tulee sijaita kuivalla paikalla.

Paitsi seinien tiiviystä, asuntojen lämpimyyden ja kuivuuden riippuu tietenkin monista muistakin varusteista, kuten lattiasta, katosta, ikkunoista j.n.e.

Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksesta ilmenee (s. 21, taulukot n:o 17 ja 18), että tutkituista 71:stä metsäpirtistä puuttui välikatto 9:stä, puulattia 25:stä ja lasi-ikkunat 2:sta. Tutkituista 342:sta metsäsaunasta puuttui välikatto 230:stä, puulattia 199:stä ja lasi-ikkunat 274:stä.

Välikaton puuttuminen tekee huoneen tietenkin useimmissa tapauksissa hataraksi, varsinkin koska kyseistä luokkaa olevissa rakennuksissa vesikattokaan ei ole yleensä erikoisen tiivis. Ehkä vielä huomattavampi epäkohta oli kuitenkin k. o. asumusten välikatottomuudesta johtuva kos-

teus. Sellaisissa asumuksissa, joissa on välikatto, vuotavuutta esiintyy talvisin enintään suojailmoilla, jolloin lumi katolla sulaa. Välikatottomissa rakennuksissa lumi sen sijaan sulaa katolla aina huonetta lämmitettäessä ja muulloinkin, milloin se vain on tarpeeksi lämmin, koska katon rakojen kautta virtaava lämpö joutuu välittömään kosketukseen lumen kanssa. Katon täytyisi tällöin olla aivan erikoisen tiivis, jotta se ei vuotaisi. (Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimus, s. 22.)

Myöskin puulattian puuttuminen asumuksesta on luonnollisesti suuri epäkohta. Jos lattiana on ainoastaan maa, joka voi olla lisäksi routainenkin, on asumus tietenkin kylmä ja epäterveellinen. Lattiaton asunto on sitä paitsi siisteyden kannalta erittäin huono.

Ikkunain puuttuminen ei ole tosin missään yhteydessä asumuksen hataruuteen tai vuotavuuteen, mikäli ikkuna-aukot puuttuvat kokonaan. Jos kuitenkin ikkuna-aukot on tehty, mutta lasi-ikkunat puuttuvat, niin että aukot joudutaan tukkimaan räsyillä y.m.s., kuten metsä- ja uittotyöläistutkimuksessa mainitaan (s. 23) asianlaidan olleen ainakin muutamissa asumuksissa, voi se aiheuttaa hataruuttakin. Ikkunat ovat sitä paitsi sentään tilapäisessäkin asunnossa niin alkeellinen vaatimus, ettei niiden tarpeellisuudesta voi olla epäilystä. Alituinen pimeys tekee tietenkin siisteyden ylläpidon ja yleensä huoneessa asumisen erittäin hankalaksi.

Socialiministeriön kyseisten asumusten laadusta ja suuruudesta antamat ohjeet tarkoittavat kaikkien näiden epäkohtien poistamista. Sen 2 §:n mukaan pysyvissä asumuksissa tulee olla:

»1) tiiviit ja hyvin tilkityt seinät, jotka mikäli mahdollista, on tehtävä kuivasta puusta;

2) lämpöä ja vettä pitävä katto;

3) puulattia, joka on tehty käyttäen täytepohjaa ja täytettä tai multaisia;

4) riittävä määrä tiiviisti asetettuja ikkunoita, joissa tulee, mikäli asumusta käytetään talvisin, olla kaksinkertaiset lasit tai sisäikkunat;

5) riittävän suuri ja tiivis ovi tai tarpeen mukaan useampia sellaisia;

6) — — — — —»

Lainsäädännön tässä suhteessa tarkoittamat parannukset ovat siis erittäin huomattavat. Välikatosta ohjeissa ei tosin puhuta, mutta niissä on sen sijaan määräys, että katon tulee olla sekä lämpöä että vettä pitävä. Tämä voidaan käytännössä yleensä helpoimmin saavuttaa rakentamalla asumuksiin sekä kunnollinen vesikatto että välikatto. Se tapa onkin nykyisin aivan yleinen.

Tiiviuden ohella on lämmityslaitte toinen päätekijä, josta asunnon lämpimyyden ja siis asuntokelpoisuus riippuu. Tulisijan tulee olla siis sellainen, että asumus voidaan sen avulla saada vaikeuksitta lämpimäksi. Lisäksi täytyy kyseisissä olosuhteissa käytettävälle tulisijalle asettaa ehdottomaksi vaatimukseksi soveltuvaisuus ruoan valmistamiseen.

Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksessa tarkastetuissa asumuksissa oli tietenkin kaikissa jonkinlainen tulisija. Ne olivat suurimmaksi osaksi kuitenkin kovin alkeellisia. Tarkastetuista 71:stä metsäpirtistä oli 29:ssä sisäänlämpiävä uuni, 28:ssä avotakka, 11:ssä ulospäin lämpiävä kiviuuni, 3:ssa hella ja 1:ssä kamiina. Tarkastetuista 342:sta metsäsaunasta oli 114:ssä sisäänlämpiävä uuni ja 228:ssä avotakka, johon oli 10:ssä metsäsaunassa yhdistetty lisäksi hella (s. 21, taulukot 17 ja 18).

Tulisijat olivat siis enimmäkseen erittäin alkeellisia. Sisäänlämpiävän tulisijan ei voitane katsoa täyttävän edes alkeellisimpiakaan vaatimuksia. Asuminen sellaisessa huoneessa lämmityksen aikana on melko vaikeata. Käypä siellä keittäminenkin hyvin hankalaksi. Kyseisessä tutkimuksessa (s. 22) onkin mainittu esimerkkejä siitä, että sisäänlämpiävään asumusten asukkaat keittivät ruokansa ulos asetetuilla kivillä.

Sosiaaliministeriön kyseisten asumusten suuruudesta ja laadusta antamien ohjeiden 2 §:ssä sanotaan, että pysyvässä asumuksessa tulee olla »tulisija, jolla asumus voidaan pitää lämpimänä ja jonka yhteydessä tarpeen mukaan tulee olla hella; tulisija ei saa olla sisäänlämpiävä eikä tulenvaarallinen».

Ainakin siinä suhteessa asetus siis tarkoittaa parannusta entiseen verrattuna, että kaikkien kyseisissä asunnoissa käytettyjen lämmityslaitteiden täytyy nykyisin olla uloslämpiviä. Tulisijaa ei siinä tosin millään tavalla määritellä, mikä ehkä johtuu siitä, että tällaisissa tilapäisissä asumuksissa sitä koskeva kysymys on melko vaikeasti ratkaistavissa ja kokemuksen lisääntyessä tulisija voi huomattavasti kehittyä. Vaatimus, että sen tulee kyetä pitämään asumus lämpimänä, on kuitenkin selvästi lausuttu. Määräys tulisijaan tarpeen vaatiessa yhdistettävästä hellasta tarkoittaa aivan ilmeisesti, että sen on tarjottava myöskin keittomahdollisuus, vaikkakaan sitä periaatetta ei ole suoraan sanottu.

Koska metsä- ja uittotyöläisten asumukset olivat kaikkein välttämättömimpienkin asuntokelpoisuuden edellytysten, kuten lämpimän- ja vedenpitävyyden sekä lämmityslaitteiden puolesta ennen lainsäädäntöä mitä alkeellisimmalla kannalla, on selvää, että vähemmän välttämättömät

tarpeet oli tyydytetty vieläkin heikommin. Silloisten asuntojen kalustus ei voitane niin ollen paljoa puhua. Kalustuksesta ovat makuusijat tärkeimmät. Ne tuntuvat välttämättömiltä, jokaiseen asumukseen luonnostaan kuuluvilta. Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksesta kuitenkin selviää, ettei niitäkään ollut aivan kaikissa asumuksissa, 10 metsäsaunaa oli näet kokonaan makuusijoja vailla (s. 21, taulukko 18). Kun samoissa asumuksissa mainitaan lisäksi olleen ainoastaan maanlattiana, voi niiden alkeellisuuden helposti käsittää. Muusta kalustosta kyseisessä tutkimuksessa ei ole tosin esitetty tietoja, mutta paitsi asumusten yleisestä alkeellisuudesta voi niiden asukasmäärästäkin päätellä, ettei niihin olisi kalustusta juuri mahtunutkaan.

Sosiaaliministeriön asiasta antamien ohjeiden 5 §:ssä esitetään vaatimus, että pysyvässä asumuksessa tulee olla tarpeellinen määrä pöytiä, raheja ja hyllyjä. Makuusijoista annetaan saman asetuksen 4 §:ssä erittäin tarkat ohjeet. Niiden tulee sijaita vähintään 0,40 m lattian yläpuolella. Ylimmän makuusijan ja katon väliä täytyy olla vähintään 1 m. Makuusijain pituuden tulee olla vähintään 2 m ja leveyden 0,65 m sekä kahden hengen makuusijoissa 1,20 m. Kahdenhengen makuulavitsa on sitä paitsi erotettava välilaudalla kahteen osaan. Saman pykälän viimeisessä momentissa määrätään lisäksi, ettei talven aikana käytettävässä asumuksessa saa makuulavitsaa sijoittaa ikkunan kohdalle lähelle seinää.

Kyseisen asetuksen 2 §:n 8 kohdassa esitetään myöskin sellainen vaatimus, että tulisijan läheisyydessä tulee olla sopivat laitteet vaatteiden kuivaamista varten. Ne ovat tosin vähällä vaivalla ja pienin kustannuksin aikaansaataavissa, mutta kuitenkin erittäin suuri parannus. Metsätöissä hien vaatteet tahtovat kastua varsinkin suojailmalla; uittotöissä on erikoisesti jalkineiden kastuminen vieläkin yleisempää. Kun samassa asunnossa asuu useita kymmeniä miehiä, olisi niiden kuivaaminen ilman telineitä erittäin hankalaa.

Saman pykälän 10 kohdassa määrätään asumuksiin laitettavaksi myöskin erikoiset ruoan, vaatteiden ja työkalujen säilytyspaikat. Myöskin tämä parannus on aikaansaataavissa vähillä kustannuksilla, mutta on siitä huolimatta hyvin tuntuva. Metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan niitä ei ainakaan vielä v. 1921 yleensä ollut. Ruokatavarat säilytettiin missä milloinkin, konteissa ja säkeissä makuulavitsojen alla, seinillä, ullakolla j.n.e. Tällaisella järjestyksellä oli tietenkin erittäin ikävä vaikutus sekä ruokatavikkeiden säilymiseen että asumusten siisteyteen. Samoin oli vaatteiden ja työkalujen laita.

Jo tässä esitetyistä määräyksistä useat ovat sellaisia, että ne edellyt-

tävät paitsi asuntojen laadun, siis asutuskelpoisuuden, huomattavaa parannemista, myöskin entistä parempaa tilaa asunnoissa, siis asukastiheyden vähenemistä. Kyseisissä säädöksissä on kuitenkin sellaisiakin määräyksiä, jotka on esitetty nimenomaan sitä seikkaa silmälläpitäen. Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti myöskin asian tätä puolta.

Asuntojen määrä ja niiden asukasluku

Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksessa, johon tässä esityksessä on yleensä jouduttu viittaamaan ennen puheena olevaa lainsäädäntöä vallinneita olosuhteita selvitettyä, on esitetty (s. 20) eräitä laskelmia ja tietoja, joiden perusteella voidaan saada ainakin jonkinlainen käsitys silloisissa asunnoissa vallinneesta ahtaudesta. Jakamalla tarkastetuissa asumuksissa asuneiden työläisten määrä asuntojen määrällä on metsäpirttien keskimääräiseksi asukaslukuksi koko maassa saatu 24,2. Hyrynsalmen tutkimusalueessa, jossa asukastiheys on ollut suurin, on vastaava luku 31,0. Yksityisissä asumuksissa asukasmäärä saattoi sen sijaan nousta moninkertaiseksi. Eräaseen metsäpirttiin Korpiselällä oli majoitettu 50 miestä. Puolangalla oli eräaseen pirttiin, jonka miehiä varten varatun osan lattiapinta-ala oli $9 \times 15 \text{ m} = 135 \text{ m}^2$, majoitettu 80 miestä. Lattiapinta-ala miestä kohden oli siis vajaa $1,7 \text{ m}^2$. Samoin oli Suomussalmella eräaseen metsäpirttiin, jonka miesten käytössä olevan osan lattiapinta-ala oli $11 \times 15 \text{ m} = 165 \text{ m}^2$, majoitettu 95 miestä. Lattiapinta-ala miestä kohden oli siis myöskin suunnilleen $1,7 \text{ m}^2$. Niinikään Taivalkoskella oli kolmeen metsäpirttiin majoitettu n. 60 miestä jokaiseen j.n.e.

Sosiaaliministeriön antamien, asiaa koskevien ohjeiden 3§:ssä säädetään, että samaan metsätyöläisasuntoon saa sijoittaa korkeintaan 20 ja samaan uittotyöläisasuntoon korkeintaan 30 työläistä. Samassa pykälässä määrätään, että pysyvän asumuksen korkeuden tulee olla vähintään $2,25 \text{ m}$ muualla paitsi makuusijain kohdalla. Huoneen tilavuuden tulee olla sellainen, että se sisältää vähintään 5 m^3 ilmaa kutakin asukasta kohden.

Terveysopin tutkijat pitävät tosin huonetta, jossa on ilmaa $5\text{—}10 \text{ m}^3$ asukasta kohden, jo suuresti liika-asuttuna. On kuitenkin huomattava, että tässä on kysymys ainoastaan tilapäisasunnoista, joihin olisi kohtuullisissa rajoissa pysyvin kustannuksin majoitettava mahdollisimman suuri työläismäärä. Liika-asutuksesta syntyvää terveydellistä vaaraa

sitä paitsi lieventää tässä tapauksessa suuresti se, että asumukset ovat yleensä päivisin tyhjinä, joten ne ehtivät silloin perusteellisesti tuulettaa. Myöskin se, että niiden asukkaat suorittavat työnsä ulkona raittiissa ilmassa, tekee vaaran paljon pienemmäksi, kuin se sisällä työskentelevistä henkilöistä kyseen ollen olisi. Vaadittu minimi-ilavuus tuntuu siis olosuhteisiin nähden kohtuulliselta. Joka tapauksessa se, varsinkin jos otetaan huomioon myöskin rajoitukset samaan asumukseen sijoitettavan asukasmäärän suhteen, tietää entiseen verrattuna erittäin tuntuva parannusta.

Ero metsätyöläisten ja uittotyöläisten asunnoille asetettujen vaatimusten välillä johtune lähinnä kyseisen lain 3 §:n vaatimuksesta, että huomioon on otettava myöskin se aika ja ne olosuhteet, joissa asuntoa voidaan otaksua käytettävän. Koska laki koskee rajoituksitta kaikkia uittoväyliä, siis sellaisiakin, joissa uittoja suoritetaan ainoastaan hyvin harvoin, on tämä vaatimusten lieventäminen erittäin tarpeen. Uittotyömaan liikkuvaisuuden takia saattavat asutokustannukset tilapäistä laatua olevissa uitoissa sittenkin nousta suhteettoman kalliiksi. Uittotyöt tapahtuvat sitä paitsi keväällä ja kesällä. Työpäivä on niissä yleensä pitempi kuin metsätöissä, joten työmiehet käyttävät asuntoaan vuorokausittain paljon lyhyemmän ajan, kuin metsätöissä on asianlaita. Ilman lämpimyyttä tekee myöskin perusteellisemmän tuuletuksen mahdolliseksi kuin talvella. Sitä paitsi vaadittu minimi-ilavuus on kaikissa asunnoissa sama, joten uittotyöläisten asunnot on rakennettava vastaavasti suuremmiksi.

Vajavaisuutena kyseisessä lainsäädännössä on pidettävä tarkan määrärauksen puuttumista siitä, milloin työmaa on sellainen, että tilapäisasuntoja on rakennettava. Itse lain 1 ja 2 §:ssä tosin sanotaan, että työnantaja on velvollinen hankkimaan asuntoja työntekijöille, mikäli niitä ei ole riittävästi saatavissa niin läheltä työpaikkaa, että heidän voidaan kohtuudella vaatia käyvän siellä yöpymässä. Se, että asuntoja on rakennettava myöskin asutuille seuduille, mikäli siellä ei ole niitä tarpeeksi saatavissa, on tosin tarpeellinen määräys. Kun se, samoin kuin koko kysymys yleensäkin, jää kuitenkin yksinomaan kohtuuden varaan, on se kovin subjektiivisella pohjalla. Kohtuulliseksi katsottava matka olisi täytynyt jollakin tavoin edes rajoilla tarkemmin määritellä. Se olisi ollut tietenkin vaikea tehtävä, mutta tuskin kuitenkaan vaikeampi kuin asunnon laadunkaan tarkka määrittely.

Puute on yhä huomattavampi, kun kyseisistä säädöksistä ilmenee epäselvästi vielä sekin, kenen harkinnasta tämä seikka riippuu. Kysymyksen tulevat lisäksi eri tapauksissa eri henkilöt. Uittoväylillä, joissa toimii

uittoyhdistys, asia jää lain 5 §:n 1 ja 2 momentin mukaan maaherran ratkaistavaksi, sosialiministeriön annettua siitä ensiksi lausuntonsa. Lain 6 §:n mukaan ratkaisu tapahtuu, mikäli joku osakas sitä nimenomaan pyytää, samalla tavalla myöskin sellaisilla uittoväylillä, joille on vahvistettu uittosääntö, mutta joissa kukin uittaa kuitenkin puutavaransa erikseen.

Kokonaan toisin on sen sijaan metsätyömaiden ja edellä esitettyjen tapausten ulkopuolelle jäävien uittotyömaiden laita. Lain 9 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa: »Jos lauttausväylällä taikka metsänhakkuu- tai ajotyöpaikalla ei ole tässä laissa säädettyjä asumuksia tahi jos asumuksia on, mutta ne eivät ole lain tai niistä annettujen määräysten mukaisia, on sosiaaliministeriön, hankittuaan tarpeellisen selvityksen, tehtävät asiasta ilmoitus maaherralle, jos katsoo siihen aiheutta olevan. Maaherran tulee, sosiaaliministeriön ilmoituksen saatuaan ja rakennusvelvollista kuultuaan, määrätä asianomainen sakon uhalla täyttämään velvollisuutensa taikka,» — — — Tässä tapauksessa maaherra on siis ainoastaan täytäntöönpanoviranomisen. Sen, milloin asumuksia on rakennettava, ratkaisee viime kädessä sosialiministeriö. Lain toimeenpanoasetuksen 2 §:n mukaan tämä tehtävä kuuluu sosialiministeriössä lähinnä saman asetuksen 1 §:ssä mainitulle, sitä tarkoitusta varten asetetulle ammattientarkastajalle.

On kuitenkin selvää, ettei yksi tarkastaja voi omakohtaisesti tutustua jokaiseen työmaahan itse työpaikalla ja tehdä siellä ratkaisuaan. Niinpä se jääkin eri tapauksissa erilaisten virastojen ja henkilöiden tehtäväksi. Lain toimeenpanoasetuksen 1 §:ssä säädetään, että k.o. erikoistarkastaja toimittaa valvontatyötään valtion ja kunnan ammattientarkastajain avulla. Ratkaisu voi siis usein joutua ensi kädessä heidän tehtäväkseen ja tulee erikoistarkastajan käsiteltäväksi vain siinä tapauksessa, että he katsovat olevan syytä puuttua asiaan virkateitse. Saman asetuksen 3 §:ssä säädetään, että valtion aluemetsänhoitajain tulee asianomaisen piirin ammattientarkastajille sekä sosialiministeriölle antaa niiden pyytämiä metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen valvontaa koskevia tietoja ja lausuntoja. Myöskin heidän harkittavakseen saattaa siis joutua kysymys, onko lain katsottava koskevan jotakin työmaata vai ei. Saman asetuksen 4 §:ssä k.o. asian harkitseminen jätetään ensi kädessä metsähallitukselle sen valvonnassa olevien metsien osalta. Mainittu pykälä nimittäin kuuluu: »Metsähallituksen tulee sosialiministeriölle heti ilmoittaa jokaisesta sellaisesta metsähallituksen hoidon tahi valvonnan alaisesta metsästä päätetystä metsäkaupasta, jota metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista annettu laki koskee.»

Kyseisen toimeenpanoasetuksen 5 §:n 1 momentin mukaan metsänhoitolautakunnalla on alueellaan olevain yksityismetsäin suhteen samanlainen velvollisuus kuin sen 4 §:n mukaan metsähallituksella on hoidossaan tai valvonnassaan olevien metsien suhteen. Sen on tehtävä ilmoituksensa kuitenkin asianomaisen piirin ammattientarkastajalle eikä sosialiministeriölle, kuten metsähallituksen. Saman pykälän 2 momentissa määrätään vielä, että milloin metsänomistaja ei ole voimassa olevien säädösten mukaan velvollinen tekemään metsänhoitolautakunnalle hakkuuilmoitusta, mutta hakkuu on kuitenkin sellainen, että metsä- ja uittotyöläisten asumuksista annettu laki sitä koskee, on sen, jonka lukuun metsää hakataan, hyvissä ajoin ennen hakkuun alkamista ilmoitettava asiasta kyseisen piirin ammattientarkastajalle.

Kun siis näin monenlaiset elimet joutuvat harkitsemaan, mitä työmaita k.o. laki koskee, mitä ei, on pelkkä kohtuus siinä suhteessa liian subjektiivinen mitta. Yhdenmukaisuuden ja varmuuden saavuttamiseksi tämä olisi täytynt, kuten jo on esitetty, jollakin tavoin tarkemmin määritellä, varsinkin koska se on kyseisen lainsäädännön kaikkein oleellisiä kohtia.

Edellä selostetun epämääräisyyden voisi otaksua huomattavasti vähentävän lain käytännössä aikaansaamia parannuksia. Niin ei kuitenkaan ole ainakaan tähän mennessä näyttänyt olleen asianlaita. Olosuhteethan olivat ennen k.o. lainsäädäntöä siinä määrin puutteelliset, että laki epämääräisyyksistäänkin huolimatta ja ainoastaan kohtuuteen vetoamalla on ollut omiaan saamaan huomattavia parannuksia aikaan. Lain ja sen valvontaviranomaisten tehtäviä on myöskin suuresti helpottanut se, että rakennusvelvolliset ovat suhtautuneet asiaan yleensä hyvin myönteisesti. He ovat vapaaehtoisesti tehneet työläisten olojen parantamiseksi useissa suhteissa paljon enemmänkin kuin laki edellyttää. Siksi ei tämäkään melko huomattava puute säädöksissä ole aiheuttanut yhtä huomattavaa puutetta käytännössä. Koska esityksen tässä kohdassa on kuitenkin nimenomaan puhe lain tarkoitusta parannuksista, lienevät edellä esitetyt näkökohdat tässä paikallaan.

Hevossuojat ja rehuvajut.

Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan (s. 3, taulukko n:o 2) metsätoissa oli ajomiehiä 33,5 % koko työläisten määrästä. Tämä prosenttimäärä osoittaa ainakin lähimain sen suhteen, missä metsätoissa käytettyjen hevosten määrä yleensä on työläisten määrään. Niitä on

siis n. $\frac{1}{3}$ miesten määrästä. Uittotoissa hevosia ei sanottavasti käytetä, joten tämä kysymys koskeekin siis lähinnä ainoastaan metsätyömaita.

Vaikka hevosia onkin metsätyömailla tosin paljon vähemmän kuin miehiä, eivät hevossuojissa esiintyneet epäkohdat olleet suinkaan miesten asunnoissa esiintyneitä epäkohtia pienemmät. Niistä on k.o. tutkimuksessa esitetty tutkimusalueittain lyhyt kuvaus. Keiteleen tutkimusalueessa tilapäisiä asuntoja käytettiin ainoastaan kahdella työmaalla. Niissä hevoset viettivät yönsä osaksi riu'usta tehdyissä, havuilla peitetyissä katoksissa tai muunlaisissa väliaikaisissa suojissa, osittain ilman suojaakin paljaan taivaan alla. Myöskin Koitajoen tutkimusalueessa, jossa lähes puolet työläisistä asui metsäsaunoissa tai -pirteissä, hevossuojat olivat erittäin vajavaisia. Hevosia pidettiin tavallisesti joko asuntojen yhteyteen tai niistä erilleen tehdyissä havumajoissa, joissa usein yksi seinä oli avoin. Eräällä työpaikalla hevosia seisotettiin taivasalla. Hyrynsalmen tutkimusalueessa oli myöskin talleja. Niillä varustettuja asumuksia oli vähän yli puolet kaikista tilapäisasumuksista, joiden hevossuojista on tietoja. Muilla työmailla hevosia pidettiin joko havumajoissa tai katoksissa, jotka useimmiten olivat kovin keuhkoja. Kemijoen varsilla tarkastetuilla työpaikoilla olivat hirsistä rakennetut tallit melko yleisiä. Muutamat niistä olivat tosin aika hyviäkin, mutta yleensä nekin olivat vuotavia, kylmiä ja muutenkin huonoja. Samaa valitetaan myös Hyrynsalmen tutkimusalueessa tavatuista talleista.

Kun siis kaikki tallitkaan eivät olleet hevossuojina edes tyydyttäviä, on selvää, että hevoset havumajoissa ja katoksissa joutuivat kärsimään suoranaista kurjuutta, puhumattakaan sellaisista hevosista, jotka joutuivat viettämään yönsä paljaan taivaan alla. On siis ilmeistä, että hevossuojia koskevat puutteet olivat vielä suuremmat kuin miesten asuntojen suhteen oli asianlaita. Sitä paitsi miehillä on mahdollisuus ainakin äärimmäisessä hädässä tehdä jotakin asian auttamiseksi. Kiinni kytketyillä hevosilla ei ole sitäkään mahdollisuutta.

Joskaan ei aivan yhtä välttämätön kuin hevossuoja, on myöskin reuhuvaja kyseisissä olosuhteissa erittäin tarpeen vaatima. Jos rehut joudutaan säilyttämään ulkosalla, sekaantuu niihin tietenkin pyry- ja tuiskuilmalla lunta. Lauhan sään sattuessa se sulaa kastellen ja mädäntäen rehut. Kun se pakkasen tultua vielä jäätyy kiinni, on sitä melkein mahdoton irroittaa. On tietenkin suuri epäkohta, jos huonoissa suojissa jo muutenkin viluissaan oleville hevosille joudutaan syöttämään jäisiä rehuja.

Metsä- ja uittotyöläisten oloja ennen kyseistä lainsäädäntöä selvittämissä tutkimuksissa ei näy missään mainintoja reuhuvajoista, joten on

varmaa, että ne olivat perin harvinaisia, mikäli niitä ensinkään oli. Samaa voi päätellä jo asunto-olojen muutenkin alkeellisesta tasosta.

Metsä- ja uittotyöläisten asumuksia koskevan lain 1 §:n 2 momentissa säädetään: »Työssä käytettäville hevosille on niin ikään se, jonka lukuun työ suoritetaan, velvollinen hankkimaan tarpeelliset suojat.» Lain 3 §:n 3 momentissa säädetään edelleen: »Mitä tässä pykälässä on sanottu asumuksista, sovellettakoon vastaavasti hevossuojiiin.» Tällä viitataan saman pykälän 1. momenttiin, jossa puhutaan asumusten laadusta. Se, miten sosialiministeriö tätä määräystä ohjeissaan soveltaa, ilmenee sanottujen ohjeiden 8 §:stä. Se kuuluu:

»Hevossuojassa tulee olla vettä ja lämpöä pitävä katto, riittävän suuri ja tiivis ovi, ikkuna, ilmanvaihtolaite sekä naulakot valjaita varten.

Tällaisen suojan tulee pilttuiden kohdalta olla vähintään 2 m. korkea sekä pilttuiden vähintään 1.5 m. leveät ja vähintään 2.5 m. pitkät, seimi mukaan luettuna. Pilttuut ovat, milloin se tarpeelliseksi katsotaan, varustettavat puulattialla.

Suurempaa määrää varten hevosia tarkoitettussa hevossuojassa tulee olla suurempi ja pienempi osasto.»

Jos näitä vaatimuksia verrataan ennen kyseistä lakia vallinneisiin olosuhteisiin, on helposti huomattavissa, miten suurta parannusta lainsäädäntö kyseisten, erittäin valitettavain epäkohtien suhteen tarkoittaa, joten se ei kaivanne enempää selostamista. Selitykseksi huomautettakoon kuitenkin, että siteeratun 8 §:n 3. momentin sisältämä vaatimus on erikoisen tärkeä sairaiden, varsinkin tarttuvien tauteja sairastavien hevosten eristämiseksi terveistä.

Kyseisten ohjeiden 7 §:ssä on esitetty myöskin vaatimus, että hevossuojan vieressä tulee olla reuhuvaja. Se pyrkii siis myöskin tässä suhteessa vallinneen epäkohdan korjaamiseen.

Ravinto-olot.

Lain nimenomaan ravinto-oloihin vaatimat parannukset eivät ole suuret. K.o. lainsäädännön tarkoituksenahan ei ollut ensinkään ravinto-olojen järjestäminen. Ne on jätetty yleensä vapaan kehityksen varaan, jota selvitetään myöhemmin tässä esityksessä. Puheena olevassa laissa sekä sen nojalla annetuissa säädöksissä on kuitenkin eräitä kohtia, joiden voidaan katsoa koskevan hyvin läheisesti myöskin ruokataloutta, joskaan niillä ei ravinto-oloja suorastaan järjestetä. Ne koskevat lähinnä ainoastaan ravinnon valmistusmahdollisuuksia.

Se parannus, jota sosialiministeriön ohjeiden 2 §:n 7. kohdan määräys vaatii kyseisten asumusten lämmityslaitteisiin, edistää samalla mitä suurimmassa määrässä ruoan valmistusmahdollisuuksia. Siinä ei tosin lausuta selvää vaatimusta, että tulisijan täytyisi soveltua myöskin tähän tarkoitukseen, mutta määräys, että lämmityslaitteeseen tulee olla tarpeen mukaan yhdistettynä hella, on siksi selvästi sitä tarkoittava, ettei se antane aihetta muihin tulkintoihin.

Myöskin sosialiministeriön ohjeiden 1 §:n 1 momentissa esitetty vaatimus, että asuntojen tulee sijaita sellaisessa paikassa, missä on lähellä saatavissa juotavaksi kelpaavaa vettä, on omiaan helpottamaan ruokatalouden järjestelyä. Veden tarvehan on tosin niin välttämätön, ettei ole ajateltavissa asuntoa, johon sitä ei tavalla taikka toisella saataisi, mutta se voi kuitenkin olla varsinkin talvisaikaan joillakin paikoilla vaikeasti hankittavissa. Tämän määräyksen nojalla asianomaiset tarkastajat pääsevät siis toteamaan myöskin sekä veden saannissa että sen juomakelpoisuudessa esiintyvät epäkohdat ja vaatimaan niihin tarpeen tullen parannuksia.

Ruokataloutta koskee läheisesti myöskin se sosialiministeriön ohjeiden 2 §:ssä esitetty vaatimus, että asunnoissa tulee olla erityinen paikka ruokatarvikkeiden säilyttämistä varten. Erittäin suuri merkitys tässä suhteessa on myöskin sillä samassa pykälässä esitettyllä vaatimuksella, että jokaisessa asumuksessa, mikäli maan laatu on siihen sopiva, tulee olla kellarikuoppa. Se tekee mahdolliseksi kyseisissä oloissa muuten vaikeasti säilytettävien ruokatarvikkeiden, kuten perunain, juurikasvien ja vihannesten varastoimisen. Ruokatalous voidaan saada tällöin tietenkin paljon monipuolisemmaksi kuin ilman kellaria.

Vaikkakin kyseisen lainsäädännön ravinto-oloihin kohdistuvat määräykset ovat niin niukat, että ravinto-olojen voidaan täydellä syyllä sanoa jätetyn sillä järjestämättä, on kuitenkin jo pelkällä asunto-olojen järjestämisellä sinänsä myöskin ravinto-olojen kehitykseen yleinen välillinen vaikutus. Asunnon ja ruoan tarve ovat rinnakkaisia tarpeita. Molemmat ovat välttämättömiä. On vaikeata asettaa niistä kumpaakaan toisensa edelle. Se, kumpaa ihminen pitää kulloinkin tärkeämpänä, riippuu olosuhteista, näiden tarpeiden keskinäisestä voimakkuussuhteesta. Kun siis voimassa olevat säädökset edellyttävät asunnon tarpeen yleensä tyydytetyksi, vaikuttaa se kyseisten tarpeiden voimasuhteisiin siten, että vähemmän tyydytetty ravinto-olojen järjestämisen tarve on yleensä

etualalla. Kuta paremmat asunto-olot ovat, siitä korkeammalle voivat myöskin ravinto-olot nousta, suhteen pysyessä yhä samana.

Käytännössä edellä esitetty merkitsee, että asunto-oloissa tapahtunut parannus, paitsi parantuneiden olosuhteiden, kuten tulisijain, kellarien, säilytyspaikkain, paremman tilan y.m. suomia mahdollisuuksia, tekee, niin kuin sanotaan, maaperän työläisten keskuudessa otolliseksi omaaloitteiseenkin ruokatalouden parantamiseen. Säädösten mukaisissa suhteellisen siisteissä ja lämpimissä asunnoissa eläviä työläisiä ei tyydytä pelkkä yksipuolinen »kärjistys» ja kahvi yhtä helposti kuin heidän edeltäjiään, jotka asuivat kurjissa, kylmissä ja vuotavissa hökkeleissä. He huomaavat helpommin yksipuolisen ravinnon epäkohdat, ja heissä voi syntyä halu niiden korjaamiseen.

Paitsi työläisiin ja heidän tarpeittensa arvojärjestykseen, säädöksillä saattaa olla välillinen vaikutus myöskin työnantajiin. Määrätessään asunnoista huolehtimisen yksinomaan ja ehdottomasti heidän velvollisuudekseen laki on ollut ja on ilmeisesti tulevaisuudessa yhä enemmän omiaan kehittämään heidän vastuuntuntoaan ja totuttamaan heitä sellaiseen ajatukseen, että työläisten hyvinvointi on myöskin heidän asiansa. Saatuaan asunto-olot työmaillaan järjestykseen työnantajat saattavat sen tyydytyksen ja ehkäpä edunkin vuoksi, jota he huomaavat sen tuottavan, ryhtyä yhä uusiin parannuksiin. Niiden ensimmäisiä kohteita olisi silloin ilmeisesti juuri ravinto-olojen järjestäminen. Tällaista olettamusta tukee suuresti mm. juuri ravinto-olojen sekä monien muidenkin vapaaehtoisuuden varaan jääneiden metsä- ja uittotyöläisten huoltoja koskevain seikkain viimeaikainen erittäin ripeä kehitys, jota käsitellään myöhemmin.

Terveydelliset olosuhteet.

Metsä- ja uittotyöläisten terveydellisistä olosuhteista ennen vuoden 1928 lakia ei ole tarkkoja numerotietoja olemassa. Terveysseikat ovat yleensä kuitenkin siinä määrin asunto- ja ravinto-oloista riippuvaisia, että lainsäädännön tässä suhteessa määräämistä parannuksista voitaneen muodostaa käsitys jo edellä esitetynkin perusteella. Kaikki ne säädökset, jotka edellyttävät asumusten asutokelpoisuuden, kuten tiiviyyden, lämpimyyden, kuivuuden, siisteyden y.m. parantumista, samoin kuin asukastiheyden vähentymistä koskevat määräyksetkin, tietävät myöskin terveydellisten olosuhteiden vastaavaa parantumista. Samoin on ravinto-oloja koskevain vähäisten määräysten sekä lainsäädännön siinä suh-

teessa aiheuttaman välillisen vaikutuksen laita. Niiden toistamiseen tuskin on enää syytä. Kuitenkin lienee tässä paikallaan kiinnittää huomiota eräisiin määräyksiin, joiden nimenomaisena tarkoituksena on terveydellisten epäkohtien poistaminen.

Sosiaaliministeriön ohjeiden 3 §:ssä esitetty asumusten minimitilavuutta koskeva määräys, samoin kuin niiden 2 §:n 6 kohdassa esitetty vaatimus, että asunnoissa tulee olla sopivat laitteet ilmanvaihdon aikaansaamista varten, on laadittu nimenomaan asuntojen terveellisyttä silmälläpitäen. Edullinen vaikutus terveydellisiin olosuhteisiin on niin ikään saman pykälän 8 kohdassa esitettyllä vaatteiden kuivaustelineitä koskevalla määräyksellä. Samaa voidaan sanoa ohjeiden 4 §:ssä esitetyistä makuusijain suuruutta ja sijaintia koskevista vaatimuksista.

Kaikki sellaiset määräykset, jotka järjestävät hygieenisia olosuhteita ja tekevät siis puhtauden ylläpitämisen mahdolliseksi tai edistävät muuten siisteyden harrastamista, ovat myöskin omiaan vaikuttamaan edullisesti terveydellisiin olosuhteisiin. Tällaisista määräyksistä on ehkä huomattavin metsä- ja uittotyöväen asumuksista annetun lain 3 §:n 2 momentin määräys kylpemistilaisuuden järjestämisestä sopiviksi katsotuin väliajoin, mikäli asumukseen tulee sijoitettavaksi suurehko määrä työntekijöitä niin pitkäksi aikaa, että kylpeminen sen kuluessa pidetään tarpeellisenä. Tämä määräys on tosin hyvin ylimalkainen, mutta koska se on käytännössä saanut aikaan, että k.o. asumusten yhteyteen on miltei poikkeuksetta rakennettu sauna, voidaan sen katsoa sellaisenakin johtaneen tarkoitettuun tulokseen. Paitsi kylpemiseen, sauna on erittäin tarpeellinen myöskin pesutuvaksi. Se on sitä paitsi korvaamaton apu taistelussa syöpäläisiä vastaan, jotka varsinkin ennen kyseistä lainsäädäntöä vallinneissa alkeellisissa oloissa olivat työläisten suurena kiusana ja samalla huomattavana terveydellisenä vaarana.

Terveydellisiä oloja parantavien määräysten yhteydessä ansaitsee huomiota niinkään sosialiministeriön antamien ohjeiden 7 §. Siinä esitetään vaatimus, ettei hevossuoja saa olla asumuksen välittömässä yhteydessä eikä myöskään sellaisessa paikassa, että se voisi pilata juomaveden. Suuri hygieenien merkitys on niin ikään sillä ohjeiden 9 §:n määräyksellä, että sopivan matkan päässä asumuksesta tulee olla käymälä.

Paitsi lainsäädännön nimenomaan terveydellisiin olosuhteisiin suunnattuihin määräyksiin sekä asunto- ja ravinto-oloissa vaadituista parannuksista suorastaan johtuviin terveydellisiin etuihin, lienee tässä, samoin kuin ravinto-oloistakin kyseen ollen, syytä kiinnittää huomiota myös-

kin lainsäädännön aiheuttamaan välilliseen vaikutukseen. Sen ohella, että parantuneet asunto-olot tekevät kohtuullisen siisteyden ja yleensä terveyden hoidon harrastamisen mahdolliseksi, välttämättömän asunnon tarpeen kohtuullinen tyydyttäminen aiheuttaa, varsinkin jos vielä ruoan tarvekin on kohtuullisesti tyydytetty, myöskin vähemmän välttämättömien ja vähemmän nykytärkeiden tarpeiden heräämisen. Sellaisia ovat juuri siisteys ja yleensä kaikki terveellisyysnäkökohdat. On hyvin ymmärrettävää, että sisäänlämpiävien, ikkunattomien, puulattiaa vailla olevien, kylmien ja vuotavien mökkien asukkaat eivät tulleet kiinnittäneeksi huomiota puhtauteen ja terveydellisiin seikkoihin edes siinä määrin kuin se olisi niissä olosuhteissa ollut mahdollista. Kokonaan toisenlaista suhtautumista asiaan voidaan sen sijaan odottaa säädösten mukaisten kaikin puolin tyydyttävien asumusten käyttäjiltä.

Metsä- ja uittotyöläisten asunto-oloja järjestävässä lainsäädännössä ei ole käsitelty sairaanhoitoa koskevia kysymyksiä. Ne eivät ole jääneet kuitenkaan kokonaan vapaan kehityksen varaan. Maaliskuun 28 p:nä 1930 annetussa työturvallisuuslaissa¹ on näet tätä seikkaa käsittelevä yleinen määräys, joka koskee myöskin metsä- ja uittotyömaita. Sen 18 §:ssä säädetään: »Ensiavun antamiseksi tapaturma- tai sairaustapauksissa tulee olla varattuina sellaisia apuneuvoja, jotka voidaan pitää tarpeellisina työn laatuun ja niihin olosuhteisiin katsoen, joissa sitä suoritetaan.» Lainsäädäntö tietää tässäkin suhteessa siis joka tapauksessa parannusta, sillä työturvallisuuslain edeltäjässä, joka oli asetus ammattivaaralta suojelemiseksi², ei tällaista määräystä ole.

Viihtyisyys- ja sivistysolot.

Vielä suuremmassa määrässä kuin esim. ravinto-olot jäivät metsä- ja uittotyöläisten sivistysolot lainsäädännöllä järjestämättä. On ilmeistä, ettei se tapahtunut vahingossa, etteivät heidän sivistykselliset tarpeensa jääneet siis lainsäätäjältä huomaamatta, vaan että ne tahallisesti jätettiin lainsäädännön ulkopuolelle, siis ainakin toistaiseksi vapaan kehityksen varaan. Sitä todistaa mm. maalaisliiton taholta tehty anomusehdotus³, jossa korostettiin kyseisten työläisten erikoisasemaa sivistyksellisessä

¹ S.A. n:o 104/1930.

² S.A. n:o 10/1914.

³ Valtiopäivät 1917. Liitteet IX; s. 615—616.

suhteessa ja ehdotettiin toimenpiteitä sen johdosta. Työväenasiain valiokunnan sen sekä erään toisen anomusehdotuksen perusteella antaman mietinnön¹ käsittelyn yhteydessä asiasta käytiin mm. eduskuntakeskustelu², joten se oli kyllä esillä.

Lainsäädäntö ei siis välittömästi vaadi metsä- ja uittotyöläisten sivistysoloissa mitään parannuksia. Sen viihtyisyysoloissa aiheuttamat parannukset ovat sen sijaan huomattavat. Kaikki, mikä on ollut omiaan lisäämään kyseisten asumusten asumakelpoisuutta ja siisteyttä sekä parantamaan ravinto-oloja ja terveydellisiä olosuhteita on, edistänyt myöskin niiden viihtyisyyttä. Hyvin suuri merkitys tässä suhteessa oli myöskin asuntojen asukasmäärää rajoittavilla säädöksillä. Asumuksessa, jossa asukasmäärä on kovin suuri, olkoonpa että se on tarpeeksi tilavakin, niin ettei ahtaus vaikeuta asumista, vallitsee yleensä huonompi sopusuhteinen kuin pienemmässä piirissä. On selvää, että sellaisissa asumuksissa, joihin on miehiä sullottu ahtaasta tilasta huolimatta mahdollisimman paljon, on vallitseva mieliala vielä paljon huonompi. Onpa ahtaus omiaan aiheuttamaan suoranaisia riitaisuuskiakin. Viihtyisyyden tunteesta tällaisissa asumuksissa ei tietysti voi olla puhuttakaan.

Voitaisiin puhua paljonkin myös lain välillisestä vaikutuksesta sekä viihtyisyys- että varsinkin sivistysoloihin. Koska se olisi kuitenkin melkein yksinomaan edellä esitettyjen ajatusten toistamista, voitaneen se tässä sivuuttaa.

Vertailua Ruotsin vastaaviin säädöksiin.

Kuten jo aikaisemmin on esitetty, p.o. lakia säädettäessä oli tilaisuus Ruotsin vastaavan lain esikuvana käyttämiseen. Tässä yhteydessä lienee siis paikallaan lyhyesti verrata näitä lakeja toisiinsa niitä seikkoja silmäläpäen, joista edellä on ollut puhe.

Jo pintapuolinenkin tarkastelu osoittaa, että meillä on seurattu pääpiirteissään naapurin viitoittamaa tietä. Huomiota on kiinnitetty yleensä samoihin seikkoihin kuin Ruotsinkin vastaavissa säädöksissä. Mm. ravinto- ja sivistysolot on jätetty lainsäädännön ulkopuolelle, kuten sielläkin. Itsenäisesti kehitettyjä uusia näkökohtia on esitetty ainoastaan harvoja.

Asuntojen minimimitoista ovat minimi-tilavuus asukasta kohden ja makuusijojen leveys Ruotsin vastaavien mittojen kanssa yhtäpitävät.

¹ Valtiopäivät 1919. Asiakirjat V. Anomusmietintö n:o 11.

² Valtiopäivät 1919. Pöytäkirjat I, s. 850—856.

Asuntojen korkeutta ja makuusijain pituutta koskevia vaatimuksia on vähän suurennettu. Sen sijaan samassa asumuksessa sallittuun korkeimpaan asukasmäärään nähden vaatimuksia on tuntuvasti lievennetty, maksimimäärää siis korotettu. Asunnon paikkaa, rakennusaikaa sekä rakennusaineita koskevat vaatimukset ovat pääpiirteissään yhtäpitävät. Samaa voidaan sanoa myöskin lattiaa, kattoa, ikkunoita ja ovia koskevista vaatimuksista, joskin Ruotsin säädöksissä edellytetään puulattian vaatimiseen minimaiaikaa, jona asuntoa tullaan käyttämään. Myöskin tulisijain suhteen vaatimukset ovat suurimmaksi osaksi samoja — Ruotsin säädöksissä tosin nimenomaan selvästi sanotaan, että tulisijan tulee soveltua myöskin ruoan laittamiseen. Ruoan, vaatteiden ja työkalujen säilytyspaikkaa sekä kellarikuoppaa koskevat vaatimukset ovat niin ikään yhtäpitävät. Myöskin kaikki hevossuojia koskevat vaatimukset ovat suunnilleen samanlaiset, mitat tarkkaankin.

Itsenäisiä lisäyksiä Ruotsin vastaaviin säädöksiin ovat mm. makuusijain paikkaa sekä lattiasta ja katosta laskettuja etäisyyksiä koskevat määräykset. Melko tärkeä lisäys on määräys, että asumuksissa tulee olla laitteet ilmanvaihdon aikaansaamiseksi. Määräys vaatteiden kuivauslaitteista on niin ikään sellainen, jota ei esiinny Ruotsin vastaavissa v:n 1919 säädöksissä¹.

Huomattavin poikkeus Ruotsin vastaavasta lainsäädännöstä on ehkä Suomen lain 3§:n 2 momentin määräys kylpemismahdollisuuden järjestämisestä. Ruotsin oloissa sen puuttuminen on hyvin ymmärrettävää, koska saunoja ei siellä yleensä käytetä. Suomessa, jossa sauna kuuluu kaikkien kansankerrosten välttämättömiltä tuntuviin tarpeisiin, tämä määräys on mitä luonnollisin. Saunahan on erittäin tarpeellinen juuri k.o. oloissa, joissa puhtauden ylläpitäminen on kieltämättä vaikeampaa kuin tavallisessa perhe-elämässä. Osoituksena siitä, missä määrin meillä näitä asioita järjestettäessä pidettiin Ruotsin vastaavia säädöksiä esikuvana, voitaneen mainita, että mm. tämä meillä niin tärkeä määräys tuli lakiesitykseen aivan sen viimeisessä vaiheessa, nimittäin vasta suuressa valiokunnassa, jonka esittämässä muodossa eduskunta lain sitten lopullisesti hyväksyi.

Siinä, että meillä tässä asiassa oli mahdollisuus seurata naapurimaamme esimerkkiä, ei monien etujen rinnalla olekaan itse asiassa tuskin

¹ Tämä puute on siellä poistettu v. 1937 säädetyssä metsätyöväen asumuksia koskevassa laissa (Svensk författningssamling nr. 268/1937), jossa määrätään asuntojen yhteyteen laitettavaksi myöskin kuivaushuone.

muuta varjopuolta kuin kiusaus seurata esimerkkiä liian sokeasti, niin että oman työn itsenäisyys ja mahdolliset erikoisuudet siitä kärsivät. Olot meillä ja Ruotsissa ovat kuitenkin siinä määrin samanlaiset, ettei tähän kiusaukseen lankeaminen, jos sitä olisikin jonkin verran esiintynyt, voinut aiheuttaa huomattavia puutteellisuuksia.

Metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-oloissa tapahtunut kehitys.

Lain aikaansaama parannus.

Metsä- ja uittotyöläisten oloissa käytännössä tapahtunut kehitys voi olla joko lain aikaansaama tai työnantajain vapaehtoimesta toiminnasta johtuvaa. Lainkin vaikutus on sitä paitsi suuresti riippuvainen siitä, miten rakennusvelvolliset siihen suhtautuvat. Rakennusvelvollisten lakiin suhtautumisen vaikuttimet voivat taas olla joko pakkokeinot, siis lain rikkomisesta säädetyn rangaistuksen pelko, tai sitten heidän lakia ja sillä järjestettyä asiaa kohtaan tuntemansa myötämielisyys.

Säädösten rikkomisesta määrätty rangaistus.

Koska kerran lain rikkomisesta säädetyn rangaistuksen pelko on vaihtunut, joka pakottaa ihmiset tottelemaan lakia, on selvää, että mitä suurempi tämä rangaistus on, sitä suurempi on myöskin sen rangaistuksen pelkoon perustava vaikutus. Lainsäätäjän tehtäväksi jää siis kustakin rikoksesta sellaisen rangaistuksen määrääminen, joka on sopusoinnussa rikoksen suuruuden sekä sen asian — edun, oikeuden, velvollisuuden y.m. — tärkeyden kanssa, joka kulloinkin kyseessä olevalla säädöksellä on järjestetty.

Metsä- ja uittotyöläisten asumuksista annetun lain 10 §:ssä säädetään rangaistuksesta seuraavaa: »Joka rikkoo tämän lain säädöksiä tai sen nojalla annettuja määräyksiä, rangaistakoon vähintään viidelläkymmenellä päiväsakolla tai vankeudella enintään yhdeksi vuodeksi.»

Kysymyksen ollessa nimenomaan rangaistuksen herättämästä pelosta henkilöissä — luonnollisissa tai juridisissa — jotka ovat velvollisia k.o. lakia noudattamaan, voidaan sakkorangaistuksen suhteen huomauttaa,

ettei sen vaikutus ole tässä tapauksessa kovin suuri. Lain velvoitukset kohdistuvat ensiksikin työnantajiin, jotka ovat yleensä varakkaita. Sakkorangaistuksen suorittaminen on heille niin ollen suhteellisen helppoa siitäkkin huolimatta, että on kysymys päiväsakoista. Lisäksi lain noudattaminenkin on suurimmaksi osaksi rahakysymys, mistä johtuu, että sakon maksaminen voi joskus olla asianomaiselle edullisempaa kuin lain vaatimusten täyttäminen.

Vankeusrangaistuksesta kyseen ollen asianlaita on sen sijaan päinvastoin. Se, että lain velvoitukset kohdistuvat juuri varakkaisiin ja hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa oleviin henkilöihin, on omiaan lisäämään sen vaikutusta. Heidän aikansa on kallista. Vankilassa olo voisi tuottaa liiketoimissa suuria tappioita. On myöskin huomattava, ettei rangaistuksen vaikutus perustu läheskään yksinomaan siihen rahalliseen tappioon, jota se tuottaa, eipä edes ruumiillisiin kärsimyksiin. Se perustuu suureksi osaksi myöskin yleisen mielipiteen tuomioon, henkilön asemaan yhteiskunnassa, hänen suhteeseensa kanssaihmiin sekä menetyksiin tässä suhteessa. On ymmärrettävää, että tämä vaikutus on suurin juuri hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa olevien henkilöiden keskuudessa, joilla on tässä suhteessa eniten menetettävää. Tällaisen vaikutuksen edellytyksenä tosin on, että laki ja sen rikkomisesta seuraava rangaistus ovat sopusoinnussa yleisen mielipiteen kanssa. Juuri se, että yleinen mielipide on nykyisin yhä enemmän alkanut tukea sen laatuista sosiaalipolitiikkaa, mitä mm. tässä käsiteltävät säädökset tarkoittavat, parantaa suuresti lain vaikutuksia ja helpottaa sen valvontaa.

Paitsi jo mainittuja rangaistuksia, on k.o. lain 9 §:n 2 momentissa säädetty maaherroille lain täytäntöönpanoviranomaisina oikeus käyttää uhkasakkoa parannuksen aikaansaamiseksi. Jos puute on oleellinen tai asia ei siedä viivytystä tai uhkasakko on ollut tehoton, voi maaherra kokonaan kieltää työn suorittamisen siksi, kunnes vaadittu parannus on aikaansaatu. Tämän rangaistuksen tarkoitus on tietenkin ankaruudellaan asianomaista jo etukäteen peloittamalla vaikuttaa siten, että he välttäisivät laiminlyöntejä. Tärkeä näkökohta tämän rangaistuksen säätämisessä on myöskin ollut, että sen nojalla maaherra voi laiminlyöntien esiintyessä poistaa niiden vahingollisen vaikutuksen lakkauttamalla työt. Tällaisella rangaistuksella on kuitenkin se suuri varjopuoli, että sen seuraukset kohdistuvat erittäin raskaina myöskin työntekijöihin, he kun työn lakkauttamisen johdosta menettävät työpaikkansa. Sen sopivaisuus herättää muutenkin epäilystä, koska sen seuraukset voivat olla sekä yksityis- että kansantaloudellisestikin erittäin suuret.

Lain valvonta.

Lain noudattaminen todetaan yleensä lain valvonnan kautta. Ilman lain valvontaa rikkomukset eivät tulisi ilmi eikä sen rikkojia voitaisi saattaa rangaistukseen. Lain valvonta on siis rangaistuksen herättämän pelon ja sen lain noudattamiseen aiheuttaman vaikutuksen edellytys. Mitä täydellisempi ja tiukempi lain valvonta on, sitä suurempi mahdollisuus sen rikkojilla on joutua rikkomuksistaan rangaistaviksi. Tämän mahdollisuuden tietäen henkilöt, joita laki koskee, sitä myöskin entistä tarkemmin noudattavat.

Metsä- ja uittotyöläisten asunto-oloja koskevat säädökset ovat sen laatuista, että ne edellyttävät määrättyjä suorituksia. Rikkomukset niitä vastaan ovat siis etupäässä laiminlyöntejä, jotka voidaan milloin tahansa töiden kestäessäkin korjata. Tästä johtuu, että valvonta vaikuttaa paitsi välillisesti, rangaistuksen pelkoa herättävästi, myöskin välittömästi, valitsemia epäkohtia poistavasti. Rangaistuksen ohella laiminlyönteihin syyllisiksi huomattavat näet tietenkin velvoitetaan korjaamaan esiintyvät epäkohdat. Mitä intensiivisempi valvonta on, sitä suurempi vaikutus sillä on myöskin tässä suhteessa.

Valvonnan organisatio.

Metsä- ja uittotyöläisten asunto-oloista annetun lain valvonnan järjestelystä säädetään sen 9 §:n 1 momentissa seuraavasti: »Tämän lain noudattamista valvovat ammattientarkastusviranomaiset sekä tarkoitusta varten asetettu erikoistarkastaja, kuten siitä asetuksella tarkemmin määrätään.» Kyseiset tarkemmat määräykset ovat lain toimeenpanoasetuksen 1 ja 2 §:ssä sekä joulukuun 30 p:nä annetussa asetuksessa erityisen ammattientarkastajan asettamisesta metsä- ja uittotyöväen asumuksista annetun lain ja asetuksen noudattamisen valvomista varten¹. Lain toimeenpanoasetuksen 1 §:ssä säädetään: »Metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista annetun lain noudattamisen valvomista varten asetetaan sosiaaliministeriön työasiainosastoon erityinen ammattientarkastaja, jonka toimialueena on koko maa ja joka toimittaa valvomista työasiainosaston päällikön ylivalvonnan alaisena valtion ja kunnan ammattientarkastajain avulla.» Saman asetuksen 2 §:ssä säädetään edelleen:

»Edellä mainitun ammattientarkastajan tehtävänä on:

¹ S.A. n:o 451/1929.

1. valvoa, että metsä- ja lauttaustyöväen asumuksia niistä annettujen säännösten mukaisesti hankitaan, rakennetaan ja pidetään kunnossa, sekä toimittaa sitä varten tarpeellisia tarkastuksia;

2. neuvontatoiminnalla ja erityisesti rakennusvelvollisten kanssa neuvottelemalla vaikuttaa metsä- ja lauttaustyöväen asumus-olojen parantamiseksi; sekä

3. suorittaa ne muut tehtävät, jotka sosialiministeriö hänelle antaa.»

Erityisen ammattientarkastajan asettamista koskevassa asetuksessa ei ole esitetty edellisiin muuta asiallista lisää, kuin pätevyysvaatimus kyseiseen virkaan sekä eräitä muita viran täyttämistä koskevia säädöksiä. Virka täytetään viideksi vuodeksi kerrallaan, ja mainittu pätevyysvaatimus on suoritettu metsänhoidollinen virkatutkinto ja riittävä käytännöllinen perehtymys alaan.

Edellä siteeratuista säädöksistä ilmenee, että lain valvonta on uskottu ammattientarkastusviranomaisille eikä poliisivirkakunnalle, kuten lakien valvonta yleensä ja kuten tässäkin tapauksessa asiaa pohtimaan asetettu komitea ehdotti. Tämä lieneekin onnellisin ratkaisu, sillä poliisivirkakunnan tehtävissä se olisi muodostanut ainoastaan pienen sivuosan, joten he eivät olisi ehkä parhaalla tahdollaankaan voineet kiinnittää siihen tarpeeksi huomiota. Ammattientarkastusviranomaisten toimiala on sen sijaan siksi suppea, että kyseinen tehtävä muodostaa siitä joltisenkin osan. Sosialipolitiikan palveluksessa ollen he sitä paitsi ovat sosialisiiin kysymyksiin ja varsinkin juuri työväen huoltoon perehtyneitä henkilöitä. Heillä on yleensä myöskin teknillisiä tietoja ja tarvittavaa erikoisolojen tuntemusta, joten he ovat mahdollisimman päteviä kyseistä tarkastustointa hoitamaan.¹

Tarpeellisen selvyyden saamiseksi valvontatyöstä ja ammattientarkastusvirkakunnan mahdollisuuksista siinä suhteessa lienee tässä paikallaan lyhyt katsaus maamme ammattientarkastuksen organisatioon.²

Ammattientarkastuksen ylin valvoja on sosialiministeriö. Siellä on sitä varten sekä miespuolinen että naispuolinen ylimmimmät tarkastajat. Heidän alaisenaan toimii joukko vastaavasti sekä mies- että naispuolisia ammattientarkastajia, joilla on kullakin oma piirinsä. Näiden apuna toimii, kukin niin ikään piirissään, joukko apulais- ja työläistarkastajia. Kaikki edellä mainitut ovat n.s. valtion ammattientarkastajia. Heidän

¹ Ammattientarkastusviranomaisilta vaadittavasta pätevyyydestä on säädetty ammattientarkastuslain toimeenpanoasetuksen (S.A. n:o 73/1927) 10 ja 18 §:ssä.

² Ammattientarkastuslaki, 1 §. S.A. n:o 72/1927.

ohellaan ja apunaan toimii kussakin kunnassa vielä yleensä yksi n.s. kunnan ammattientarkastaja.¹

Valtion ammattientarkastajain määrästä säädetään erikoisella valtioneuvoston päätöksellä.² Siinä määrätään miespuolisten ammattientarkastajain lukumäärä yhdeksäksi, naispuolisten neljäksi, apulaistarkastajain viideksi ja työläistarkastajain neljäksitoista.

Koska valtion ammattientarkastusviranomaisia on siis melko vähän, ovat heidän tarkastuspiirinsä tietenkin suuria. Toiminta-alan suppeudesta huolimatta heillä on niin ollen teollisuuden yhä kasvaessa paljon työtä. Useiden teollisuudenhaarain työolojen valvonta vaatii tarkastajilta teknillisiä y.m. erikoistietoja paljon enemmän kuin metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen tarkastus. Koska valtion ammattientarkastajat ovat tässä suhteessa pätevimpiä, joutuvat he yleensä kiinnittämään kaiken huomionsa tällaisiin teknillisesti vaativiin tehtäviin. Se metsä- ja uittotyöläisten asumuksista annetun lain toimeenpanoasetuksen 1 §:n kohta, että sosialiministeriöön asetettu erikoistarkastaja suorittaa valvontatointa valtion ja kunnan ammattientarkastajain avustamana, onkin niin ollen jäänyt valtion ammattientarkastajain osalta melkein pelkäksi kuolleeksi määräykseksi. Käytännössä asia on järjestynyt siten, että erikoistarkastaja joutuu suorittamaan valvonnan melkein yksinomaan kunnan ammattientarkastajain avustamana.

Kunnan ammattientarkastajain tarkastuspiiri on tosin yleensä niin pieni, että sen hoitaminen ei tuota erikoisia vaikeuksia, mikäli asianomaisilla on siihen tarpeeksi harrastusta. Kunnan ammattientarkastajain toimet ovat kuitenkin maaseudulla, jossa juuri metsä- ja uittotyömaat sijaitsevat, yleensä sivutoimia, ja palkka niistä, kuten kunnallisista toimista yleensäkin, on erittäin pieni. Siitä johtuu, etteivät näiden toimien haltijat läheskään aina voi tai eivät halua kiinnittää tehtävänsä kylliksi huomiota. On selvää, että siis myös metsä- ja uittotyöväen asumuksia koskevan lain valvonta joutuu tästä järjestelystä kärsimään.

Edellä esitetystä selvinnee, etteivät kyseisen valvonnan ammattientarkastusviranomaisten huoleksi antamisella saavutetut edut, ainakaan asian nykyisellään ollessa, ole niin huomattavat, kuin ehkä saattaisi otaksua. Siitä huolimatta sitä täytynee pitää parhaana mahdollisena ratkaisuna, mikäli tahdotaan tulla toimeen entisellä virkakunnalla.

Säädösten valvontaa koskevissa kysymyksissä meillä ei noudatettu Ruotsin esimerkkiä yhtä tarkasti kuin asumusten laatua koskevissa

¹ Ammattientarkastuslaki, 3 §. S.A. n:o 72/1927.

² S. A. n:o 42/1928.

kysymyksissä. Ruotsissa oli valvonta tosin määrätty myöskin osaksi ammattientarkastusviranomaisten tehtäväksi, mutta he olivat aluksi yhteistoiminnassa lääninhallitusten kanssa, jotka toimivat valvonnan ylimpinä orgaaneina. Niiden apuna toimi lisäksi sosialiministeriön alainen erikoistarkastaja, kuten sitten Suomessakin. Paikallinen valvonta kuului Ruotsissa valtion aluemetsänhoitajille sekä eräille muille valtion palveluksessa oleville metsänhoitoviranomaisille ja heidän alaisilleen.¹

Sen, että meillä on tässä kohden poikettu Ruotsin antamasta esimerkiksi, voidaan ilmeisesti katsoa olleen kyseiselle asialle eduksi. Mitä tulee ensiksikin ylimpään valvontaan, tuntuu tarkoituksenmukaiselta, että se on keskitetty yhteen eikä usempaan virastoon. Sitä todistanee sekin, että Ruotsissakin on tästä järjestelmästä myöhemmin luovuttu. K.o. asiaa koskevassa uusitussa lainsäädännössä² ylin valvonta on nimittäin jätetty kokonaisuudessaan erikoistarkastajalle sekä eräille muille sosialiministeriön alaisille ammattientarkastusviranomaisille, kuten Suomessakin.

Myöskin paikallisen valvonnan jättämisessä valtion metsänhoitoviranomaisten huoleksi on eräitä varjopuolia varsinkin sellaisessa maassa, jossa valtio omistaa niin suuren osan metsistä kuin mm. meillä ja Ruotsissa. Hankintahakkuita suorittaessaan valtio on metsissään suoranainen työnantaja ja esiintyy niin ollen asuntoihin nähden rakennusvelvollisena. Tällöin saattavat jopa samatkin virkamiehet olla sekä asuntojen rakennuttajia että tarkastajia, jolloin on tietenkin olemassa vaara, että asunto-olot joutuvat siitä kärsimään. Sitä paitsi metsän omistaja ei ole pystymyenneistäkään kyseen ollen puolueeton asuntojen tarkastaja, sillä rakennuskustannuksista jää nähtävästi ainakin huomattava osa lopullisesti metsätalouden rasitukseksi. Meillä k.o. asunto-olojen erikoistarkastaja kiinnittää huomiota myöskin siihen käytännölliseen näkökohtaan, että pystymyenneissäkin valtion metsänhoitoviranomaiset joutuvat tällaisen järjestelmän vallitessa valvomaan asiakkaitensa rakennuspuuhia, mikä tuntuu heistä tietenkin vastenmieliseltä.³

Näiden eroavaisuuksien lisäksi ansainnee vielä huomiota eräs käytännössä tosin ehkä vähäpätöinen, mutta periaatteellisesti melko huomattava eroavaisuus meidän ja Ruotsin vastaavissa säädöksissä. Ruotsin uittotyöläisten asuntoja koskevassa laissa⁴ näet säädetään, että työläisillä on

¹ Svensk författningssamling nr. 222, 428 ja 822/1919.

² Svensk författningssamling nr. 268/1937.

³ Linnola, B.V.: Huomioita »kämpälain» soveltamisesta. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja 1932, s. 35—46.

⁴ Svensk författningssamling nr. 428/1919.

oikeus valita keskuudestaan edustaja, joka esittää asianomaiselle tarkastajalle asumusten hankkimista, laatua y.m. asiaan kuuluvia seikkoja koskevat työläisten toivomukset, ja että tarkastajan on häntä kuultava. Sama oikeus on ulotettu uusitussa lainsäädännössä myöskin metsätyöläisiin.¹ Täten on Ruotsissa siis myöskin työläisille virallisesti tunnustettu oikeus ja varattu mahdollisuus vaikuttaa puutteiden korjaamiseen, mikä tietenkin on omiaan herättämään heissä luottamusta viranomaisten hyvään tahtoon tässä asiassa. He voivat myöskin pitkäaikaisen kokemuksen perusteella esittää ehkä vikoja, jotka eivät tarkastuksessa helposti ilmene. Missään tapauksessa tällainen järjestely ei voi olla vahingollinen, sillä tarkastajahan saa joka tapauksessa harkita heidän esittämänsä toivomusten asiallisuuden.

Valvonnan intensiivisyys sekä asunto-olojen nykyinen tila tarkastustulosten valossa.

Valvonnan intensiivisyyden sekä saavutettujen tulosten selvittämiseksi esitetään seuraavassa eri vuosien ammattientarkastuskertomuksien metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen valvontaa koskevasta osasta poimittuja asiaa valaisevia tietoja alkaen vuodesta 1929, jolloin varsinainen valvontatoimi alkoi. Ensinnä esitetään taulukon muodossa (taulukko n:o 1) tiedot toimitettujen tarkastusten sekä niissä tehtyjen muistutusten lukumäärästä.

Taulukossa kiinnittää lähinnä huomiota vuosittain tarkastettujen asumusten lukumäärä. Se on vaihdellut 300:n molemmin puolin nousten v. 1936 jo lähes 400:an. Koska tarkastuksissa on tietenkin vaadittu esiintyneiden epäkohtain korjaamista, voidaan siis katsoa, että vähintään tämä määrä asumuksia on vuosittain saatettu ainakin lähimain vastamaan lain vaatimuksia.

Käsityksen saamiseksi siitä, minkälainen merkitys näillä tarkastuksissa vaadituilla parannuksilla, siis tarkastuksen välittömällä vaikutuksella, on kyseisiin asunto-oloihin kokonaisuudessaan, täytyisi vuosittain tarkastettujen asumusten lukumäärää voida verrata metsä- ja uittotyöläisten vuosittain käyttämien tilapäisasuntojen kokonaisuuteen. Siitä ei ole kuitenkaan olemassa tilastotietoja, joten tehtävä on vaikea. K.o. asunto-olojen erikoistarkastaja esittää niiden keskimääräiseksi arvio-

¹ Svensk författningssamling nr. 268/1937.

luvuksi 2000.¹ V. 1930—1936 olisi kyseisistä asunnoista tämän mukaan tarkastettu vuosittain siis $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{5}$. Koska kyseiseen ajanjaksoon sisältyy sekä pula- että nousevien suhdanteiden aikaa, on jo siitäkin syystä selvää, että asumusten kokonaisuus on melkoisesti vaihdellut eri vuosina. Koska arvio on kuitenkin tehty mahdollisimman suurella asiantuntemuksella, voitaneen olettaa, että se nimenomaan keskimääräislukuna on kokolailla oikea.

Pyrittäessä muodostamaan käsitystä tarkastusten välittömän vaikutuksen merkityksestä asunto-olojen parantajana, ei tarkastettujen asumusten muodostama osuus asumusten koko määrästä ole siihen täysin riittävä. Huomiota olisi kiinnitettävä tietenkin lähinnä siihen, kuinka suuri osa työväestöstä on päässyt osalliseksi tarkastusten välittömästi aikaansaamista parannuksista ja kuinka pitkän aikaa he keskimäärin ovat niistä nauttineet.

Tarkastuksia voitaneen asumusten asukasluvusta kyseen ollen pitää lähinnä pistokokeen luontoisina. Tarkastettujen asumusten keskimääräinen asukasluvu on siis ilmeisesti ollut hyvin lähellä kaikkien tilapäisasuntojen keskimääräistä asukaslukua. Tarkastusten välittömästä vaikutuksesta osalliseksi päässeiden työläisten suhde työläisten kokonaisuuteen on niin ollen ainakin lähimain sama kuin tarkastettujen asumusten määrän suhde asumusten kokonaisuuteen eli siis $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{5}$.

Siihen aikaan nähden, jona asianomaiset työläiset ovat tarkastettuja asumuksia käyttäneet, tarkastuksia ei voitane pitää yhtä tyypillisinä pistokokeina. Varsinkin erikoistarkastajan tarkastuskäynnit tapahtuvat ilmoitusten perusteella, joista voi ainakin jossakin määrin jo etukäteen päätellä työmaan kestävyys. Tarkastuksia lienee niin ollen suoritettu etupäässä pitkäköön aikaa kestäväillä työmailla, joilla työläiset joutuisivat kärsimään mahdollisista puutteista kauan. Tämä siis vaikuttaa siihen suuntaan, että tarkastuksen välitön vaikutus voi olla arvioitua suhdetta suurempi, kun huomioon otetaan myöskin se aika, jona tarkastettuja asumuksia käytetään. Päinvastaiseen suuntaan vaikuttaa tosin se, ettei tarkastaja tietenkään ehdi kaikille työmaille heti töiden alkaessa, joten mahdolliset puutteet korjautuvat vasta sen jälkeen, kun asumus on ollut jo ehkä pitkänkin aikaa käytännössä.

Sen sijaan, että tarkastuksen välitön vaikutus ilmenee kussakin yksitystapauksessa erikseen annetuilla ohjeilla ja määräyksillä aikaansaaton

¹ Sosialiministeriön julkaisemia vuosikertomuksia. Sarja B. Ammattientarkastuskertomus v. 1930, s. 23 ja v. 1932, s. 21.

parannuksena, ulottuu sen välillinen vaikutus myöskin tarkastamatta jääneisiin asumuksiin. Kun tarkastettujen asumusten määrä on ollut $\frac{1}{8}-\frac{1}{5}$ asumusten koko määrästä, on todennäköisyys, jolla työnantaja voi olettaa tarkastuksen kohdistuvan johonkin määrättyyn työmaahan, keskimäärin suunnilleen tämä. Kuitenkin ainoastaan keskimäärin. Kuten jo on esitetty, tarkastukset kohdistuvat ilmeisesti useammin pitkäaikaisiin kuin lyhytaikaisiin työmaihin. Sama on suurien työmaiden laita, koska niissä voidaan samalla tarkastuskäynnillä todeta mahdollisimman suuren työläismäärän olosuhteet. Pienillä ja lyhytaikaisilla työmailla työnantajan ei tarvitse siis yleensä odottaa tarkastusta yhtä suurella todennäköisyydellä kuin suurilla ja pitkäaikaisilla työmailla. Tarkastusmatkoja suunniteltaessa on siis myöskin tämä näkökohta tärkeä vartenotettava, jos kohta tarkastuksien kohdistamisella etupäässä suuriin ja pitkäaikaisiin työmaihin on etunsa. Tätä ei lienekään käytännössä kokonaan unohdettu.

Siitä, miten asumukset ovat yleensä täyttäneet k.o. lainsäädännön vaatimukset, voi saada ainakin jonkinlaisen käsityksen tarkastelemalla taulukossa esitetyissä tarkastuksissa huomattujen vikojen korjaamisesta annettujen määräysten lukumäärää. Helposti voi huomata, että se osoittaa melko nopeasti vähenevää suuntaa. Säädöksiä on siis alettu yhä enemmän noudattaa. Verrattaessa korjausmääräysten lukumäärää tarkastettujen asumusten määrään huomataan, että molemmat ovat suunnilleen samaa suuruusluokkaa. Edellinen on ollut tosin alussa jälkimmäistä tuntuvasti suurempi, mutta viime vuosina annettujen muistutusten lukumäärä ei ole enää noussut läheskään tarkastettujen asumusten määrään.

Kyseisten muistutusten lukumäärän ohella asunto-oloja kuvaa lähinnä niiden laatu, niiden seikkain tärkeys tai toisarvoisuus, joissa puutteita on esiintynyt. Siitä ei ole kuitenkaan tarkkaa tilastoa saatavissa. Kyseisten vuosien ammattientarkastuskertomusten metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen tarkastusta koskevassa osassa, josta taulukossa n:o 1 esitetyt luvutkin on saatu, tästä asiasta on kuitenkin esitetty tietoja. Ne ovat tosin ylimalkaisia, mutta antanevat siitä huolimatta asiaan lisävalaistusta.

Vuoden 1930 ammattientarkastuskertomuksessa (s. 23) selitetään, että puutteellisuudet koskivat yleensä enemmän tai vähemmän toisarvoisia seikkoja. Tällaisina mainitaan makuulavitsat, ilmanvaihto- ja vaatteidenkuivauslaitteet, seinähyllyt ja rehuvarjat.

Vuoden 1931 ammattientarkastuskertomuksessa (s. 19) sanotaan varsinakin Itä-Suomessa puuttuneen tallin yhteydestä usein rehuvarjan, joten hyvin lukuisat muistutukset koskivat sen rakentamista. Myöskin asuin-

TAULUKKO 1.

Metsä- ja uittotyöläisten asumuksista annetun lain noudattamista koskevien tarkastusten, tarkastettuihin asumuksiin majoitettujen työläisten, samoin kuin tarkastettuihin hevossuojain majoitettujen hevosten sekä todettujen puutteellisuksien lukumäärä.

Vuosi	Erikoistarkastajan toimittamat tarkastukset					Kuntain ammattientarkastajain toimittamat tarkastukset				Toimitetut tarkastukset yhteensä					
	Tarkastettujen asumusten lukumäärä	Tarkastettuihin asumuksiin majoitettujen työntekijäin lukumäärä	Tarkastettujen hevossuojain lukumäärä	Tarkastettuihin hevossuojain sijoitettujen hevosten lukumäärä	Annettujen parannusmääräysten lukumäärä	Tarkastettujen asumusten lukumäärä	Tarkastettuihin asumuksiin majoitettujen työntekijäin lukumäärä	Tarkastettujen hevossuojain lukumäärä	Tarkastettuihin hevossuojain sijoitettujen hevosten lukumäärä	Annettujen parannusmääräysten lukumäärä	Tarkastettujen asumusten lukumäärä	Tarkastettuihin asumuksiin majoitettujen työntekijäin lukumäärä	Tarkastettujen hevossuojain lukumäärä	Tarkastettuihin hevossuojain sijoitettujen hevosten lukumäärä	Annettujen parannusmääräysten lukumäärä
1929	76	1333 ¹	.	.	62	84	1809 ¹	55	697 ¹	201	160	3142 ¹	.	.	285
1930	102	1808	44	434	192	245	5288	182	1901	396	347	7096	226	2335	588
1931	74	1723	49	538	39 ²	215	6890	185	2009	269	289	8613	234	2547	308
1932	91	2235	57	762	155	185	6138	147	1805	279	276	8393	204	2567	434
1933	115	3271	63	684	203	169	4723	140	1374	212	284	7994	203	2058	415
1934	110	2988	81	899	94	202	5728	168	1818	264	312	8716	249	1717	358
1935	107	2680	56	708	80	216	6665	174	2047	157	323	9345	230	2755	237
1936	102	2439	81	691	76	278	7817	231	2705	206	380	10256	312	3396	282
Keskim.	100	2449	62	674		216	6180	175	1951		316	8630	237	2625	

huoneissa tavattujen vikain sanotaan koskeneen yleensä melko toisarvoisia seikkoja, kuten makuulavitsoja, ilmanvaihtolaitteita y.m. Erikoisesti Itä-Suomessa mainitaan esiintyneen kuitenkin vielä sellaistaakin välinpitämättömyyttä, että töihin oli otettu enemmän miehiä kuin asuntoihin voitiin majoittaa, jolloin osa työläisistä oli joutunut itse kyhäämään itselleen asuntoja. Ne olivat olleet yleensä niin puutteellisia, että niiden käyttö oli täytynyt kokonaan kieltää.

¹ Luvut v. 1929 eivät ilmoita suoraan asuntoihin majoitettujen työläisten tai talliin majoitettujen hevosten lukumäärää kuten kaikkina seuraavina vuosina, vaan asunnoissa olleiden makuupaikkojen ja talleissa olleiden pilttuiden lukumäärää, minkä ei luonnollisestikaan tarvitse olla sama kuin niihin majoitettujen työntekijäin ja hevosten lukumäärä, mutta se ei siitä ilmeisesti kuitenkaan suuresti poikkea.

² Luku osoittaa ainoastaan kirjallisesti annettujen parannusmääräysten lukumäärää, joten se ei ole verrannollinen toisten saman sarakkeen lukujen kanssa, joihin sisältyvät kaikki muistutukset.

³ Keskimääräislukuihin ei ole laskettu vuotta 1929, joka oli muista melkoisesti poikkeava syystä, että tarkkailu oli silloin vasta alkuvaiheessaan.

Vuoden 1932 ammattientarkastuskertomuksessa mainitaan (s. 20) useimpien muistutusten koskeneen jälleen ilmanvaihto- ja vaatteidenkuivauslaitteita sekä rehuvaroja. Lisäksi oli tehty muutamia seinän tilkitsemistä koskevia muistutuksia. Liika-asutusta sanotaan esiintyneen vielä varsinkin Itä-Suomessa.

Vuoden 1933 ammattientarkastuskertomuksessa (s. 21) sanotaan muistutusten edelleen koskeneen enimmäkseen toisarvoisia seikkoja, kuten vaatteidenkuivauslaitteita, ruokasäiliöitä, ilmanvaihtolaitteita, pesuastioita, hyllyjä, pöytiä sekä hevossuojien seiniä ja pilttuita ynnä rehuvaroja. Itä-Suomessa valitetaan vieläkin esiintyneen liika-asutusta.

Vuoden 1934 ammattientarkastuskertomus (s. 25) sisältää jokseenkin saman luettelon puutteellisuuksista kuin edellinenkin. Sen lisäksi siinä annetaan tunnustus lain aikaansaamasta parannuksesta ja esitetään tyytyväisyyden ilmaus työnantajain hyvästä suhtautumisesta lakiin. Kiireimpänä työaikana Itä- ja Koillis-Suomen asumuksissa valitetaan yhä esiintyneen liika-asutusta.

Vuoden 1935 ammattientarkastuskertomuksessa (s. 18) luetellaan ilmanvaihtolaitteet, ruokasäiliöt ja makuulavitsat tavallisimpina muistutusten aiheuttajina. Myöskin rehusäiliön sanotaan vielä silloin tällöin puuttuneen.

Vuoden 1936 ammattientarkastuskertomuksessa tavallisimpia puutteita koskeva luettelo (s. 29) on suunnilleen edellisen kaltainen. Myöskin liika-asutusta valitetaan vielä silloinkin esiintyneen.

Ammattientarkastuskertomuksessa esitetyistä tiedoista ilmenee siis, että aivan ensiarvoisen tärkeät puutteellisuudet, kuten tulisijain puutteellisuus, seinän hataruus ja katon vuotavuus ovat lain alkuaikoinakin olleet sentään hyvin harvinaisia. Koska muistutusten lukumäärä varsinkin viime aikoina on ollut tarkastettujen asumusten lukumäärään verrattuna melko pieni ja koska niistä suuri osa koskee toisarvoisia seikkoja, voidaan asuntojen laadun katsoa aika hyvin vastanneen lain vaatimuksia.

Asuntojen asukasmäärän suhteen asianlaita näyttää olevan sen sijaan huonompi. Varsinkin Itä-Suomessa sijaitsevilla työmailla on jatkuvasti esiintynyt liika-asutusta. Tämä epäkohta lienee sitä paitsi melko vaikeasti poistettavissa. Työnantajat tekevät tietenkin etukäteen laskelmat kullakin työmaalla tarvittavasta työläismäärästä ja rakennuttavat asuntoja sen mukaan. Varsinkin huonoina aikoina työläisiä tulvii työmaille kuitenkin enemmän kuin siellä välttämättä tarvittaisiin. Työläismäärä voi niin ollen kasvaa työmaalla aiottua suuremmaksi, mistä

on tietenkin seurauksena liika-asutus sinne rakennetuissa asumuksissa. Jos tarkastusviranomaiset vaativat tällaisissa olosuhteissa rakentamaan lisää asuntoja, ilmoittaa työnantaja useimmiten panevansa mieluummin liiat työläiset pois. Tämä taas saattaisi työläiset erikoisesti huonoina aikoina vaikeuksiin, joten heidän parastaan katsovat tarkastusviranomaiset joutuvat tällöin tekemään vaikean ratkaisun.¹

Jos tarkastukset olisivat joka suhteessa täydellisesti sattuman varaan jätettyjä pistokokeita, voisi sitä kuvaa, jonka tarkastustulokset asunto-oloista antavat, pitää ilman mitään huomautuksia oikeana. Tarkastusten ilmeinen kohdistuminen etupäässä suuriin ja pitkäaikaisiin työmaihin, tekee tämän kuvan kuitenkin jonkin verran liian edulliseksi. Varsinkin työmaan lyhytaikaisuus aiheuttaa, että työnantaja joutuu yhä suurempaan kiusaukseen tinkiä lain asettamista vaatimuksista. Samaa voidaan sanoa myöskin työmaan pienuudesta. Kun lisäksi myöskin todennäköisyys, että tarkastus kohdistuisi juuri johonkin määrättyyn työmaahan, on nähtävästi pienempi kyseen ollen pienistä ja lyhytaikaisista kuin suurista ja pitkäaikaisista työmaista, voidaan olettaa edellisillä olettaa täydellä syyllä yleensä huonommiksi kuin jälkimmäisillä. Toiselta puolen tarkastukset on tietenkin koetettu kohdistaa etupäässä sellaisiin työmaihin, jotka ovat jostakin syystä herättäneet tarkastusviranomaisten epäluuloja. Tämä seikka voidaan niin ollen esittää edellä mainitun näkökohdan vastapainoksi. Sitä kuvaa, jonka tarkastustulokset kyseisistä asunto-oloista antavat, voitaneen siis kuitenkin pitää lähimain oikeana.

Tarkasteltaessa taulukon niitä osia, jotka näyttävät, missä määrin erilaiset elimet ovat tarkastustyötä suorittaneet, saadaan vahvistus väitteelle, että erikoistarkastajan ohella tarkastustyö on käytännössä jäänyt melkein yksinomaan kunnan ammattientarkastajain tehtäväksi. Muiden tarkastamia asumuksia siinä ei ensinkään esiinny. Ammattientarkastuskertomukset vahvistavat myöskin sen väitteen, että useilta kunnan ammattientarkastajilta puuttuu harrastusta tehtäviinsä.² Sen mainitaan johtuvan pääasiallisesti juuri huonosta palkkauksesta. Ainoastaan Sortavalan tarkastuspiirissä ammattientarkastajat ovat hoitaneet tehtävänsä tässä suhteessa tunnollisesti. Siellä ovat sitäpaitsi myöskin työläistarkastajat osallistuneet jossakin määrin valvontaan, mitä muualla ei ole tapahtunut.³

¹ Ammattientarkastuskertomus 1934, s. 25.

² Ammattientarkastuskertomus 1931, s. 20 sekä 1932, s. 21.

³ Ammattientarkastuskertomus 1930, s. 22, 1931, s. 18, 1932, s. 19 ja 1933, s. 20.

Tarkastus on aivan viime aikoina saatu jonkin verran intensiivisemmäksi myöskin siten, että palkkatarkkailijoita on kehoitettu kiinnittämään huomiota myöskin metsä- ja uittotyöläisten asunto-oloihin ja ilmoittamaan huomaamistaan puutteellisuuksista sosialiministeriöön, josta käsin ne voidaan korjata.¹

Varsinaisen valvontatehtävänsä ohella erikoistarkastaja on metsä- ja uittotyöväen asumuksista annetun lain toimeenpanoasetuksen 2 §:n mukaan velvollinen myöskin neuvontatoiminnalla ja erikoisesti rakennusvelvollisten kanssa neuvottelemalla edistämään niiden parantumista. Sitä silmälläpitäen erikoistarkastaja onkin toiminut useinkin eri tavoin. Jo v. 1929 hän suunnitteli joukkon metsä- ja uittotyöläisten asuntojen ja hevossuojain piirustuksia, jotka sosialiministeriö sitten hyväksyi k.o. rakennusten malleiksi. Niitä lähetettiin rakennusvelvollisille mainittuna vuonna 755 kpl.² Seuraavana vuonna hän laati lisää näitä piirustuksia, joita jatkuvasti pidetään rakennusvelvollisten saatavissa. Hän on antanut niin ikään lausuntoja rakennusvelvollisten laatimista tai muuten hankkimista piirustuksista.³ Myöskin on metsätyönjohtajille, jotka useimmiten joutuvat kyseisiä asumuksia rakennuttamaan, annettu niistä ohjeita.⁴ Neuvontatoimintaa on harjoitettu sitä paitsi myöskin työläisten keskuudessa. Se on koskenut etupäässä asumusten puhtaana pitämistä ja hevosten hoitoa sekä tapaturmain välttämistä ja ruokatalouden järjestyä. Henkilökohtaisen valistustyön ohella heille on jaettu myöskin näitä seikkoja koskevia kirjallisia ohjeita.⁵

Erikoistarkastaja ei ole siis esiintynyt yksinomaan lakia valvovana »esivallan miekan kantajana», vaan hän on antanut myöskin auliisti ohjeita ja neuvoja sekä mahdollisuuksien mukaan muutakin apua kaikissa lain noudattamista koskevissa kysymyksissä.

¹ Linnoila, B. V.: Metsäkämpät yleensä asetuksen mukaisia, mutta niitä saisi olla enemmän. Metsälehti n:o 7/1937.

² Ammattientarkastuskertomus 1929, s. 20.

³ Ammattientarkastuskertomus 1930, s. 23.

⁴ Ammattientarkastuskertomus 1932, s. 20.

⁵ Ammattientarkastuskertomus 1931, s. 19.

Työnantajain vapaaehtoinen toiminta työläisten asunto- ja ravinto-olojen parantamiseksi.

Työnantajain suhtautuminen lakiin ja sen valvontaan.

Työnantajain suhtautumisesta kyseiseen lakiin ja sen valvontaan on tietenkin sitä varten asetettu erikoistarkastaja ollut paremmin kuin kukaan muu tilaisuudessa muodostamaan mahdollisimman luotettavan käsityksen. Tämä käsitys on ollut heti alusta alkaen hyvin edullinen. Jo vuoden 1929 ammattientarkastuskertomuksessa (s. 20—21) hän lausuu siitä seuraavaa: »Mitä n.s. kämppälain noudattamiseen tulee, on neuvottelutilaisuuksissa rakentamisvelvollisten kanssa samoin kuin tarkastusmatkoillakin saatu se käsitys, että suurin osa työnantajista suhtautuu ymmärtävästi ja myötämielisesti kysymyksessä olevaan lakiin. Varsinkin maamme suurimmat puutavarayhtiöt ovat heti alusta ryhtyneet parantamaan metsätyöväkensä asumusten laatua. Ne puutteellisuudet ja virheet, joita on havaittu olevan lain ja asetuksen voimaantulon jälkeen näiden rakennuttamissa asumuksissa, eivät niinkään paljon ole johtuneet vastahakoisuudesta määräyksiä kohtaan, kuin tietämättömyydestä vaadittavista seikoista ja kokemattomuudesta viihtyisäin kämppäin rakentamisessa.»

Päätellen myöskin siitä vapaaehtoisesta parannustoiminnasta, jota varsinkin suuret puutavarayhtiöt ovat erikoisesti viime vuosina harjoittaneet sellaisilla aloilla, jotka kuuluvat läheisesti asunto-olojen yhteyteen, mutta jotka on kuitenkin jätetty lailla järjestämättä, on tämä käsitys ilmeisesti oikeaan osunut. Näyttääpä siltä, että työnantajain myötämielisyys lakia ja sen valvontaa kohtaan on yhä vahvistumassa.

Kerätessä uittoyhdistyksiltä tietoja vuoden 1937 uittotilastoa varten pyydettiin samalla myöskin tietoja työläisten asunto-oloista niiden työmailla. Jonkinlaisen käsityksen muodostamiseksi siitä, minkälainen näiden olojen tarkastusviranomaisten ja uittoyhdistysten välinen yhteisymmärrys on ollut, pyydettiin yhdistyksiä vastaamaan mm. kysymykseen: »Mikä on käsityksenne viranomaisten vaatimuksista »kämppälain» sovelluttamisessa?» Vastauksia ei tosin saatu läheskään kaikilta yhdistyksiltä. Suurin osa vastanneistakin yhdistyksistä toimi sitä paitsi niin asuilla alueilla, ettei tilapäisasuntoja ole tarvinnut rakentaa tai sitten ne oli rakennettu kaikki ennen k.o. lain voimaan tuloa, joten niillä ei ollut tässä suhteessa ensinkään kokemuksia. Vastaukset, jotka kysymykseen saatiin, olivat seuraavat:

Tornion- Muonionjoen sivuvesistöjen uittoyhdistys: »Se on kohtuullinen.»

Kemijoen uittoyhdistys: »Oikeudenmukainen.»

Iijoen uittoyhdistys: »Kämpätarkastajan vaatimukset eivät ole olleet tähän asti kohtuuttomia.»

Jämijärven lauttausyhdistyksen vaatimukset ovat olleet asiallisia eikä suurempia erimielisyyksiä ole syntynyt.¹

Jo nämäkin vastaukset ovat omiaan vahvistamaan tarkastusviranomaisten asiasta saamaa käsitystä. Tätä asian tilaa voidaan tietenkin pitää erittäin onnellisena. On selvää, ettei hyvälläkään lailla ja parhaalakaan mahdollisella valvonnalla voitaisi tällaisessa asiassa, jos asianomaiset työnantajat suhtautuisivat siihen vihamielisesti, päästä sellaisiin tuloksiin, mihin on mahdollisuuksia heidän sekä lain valvojain toimiessa yhteisymmärryksessä. Se on tehnyt mahdolliseksi tarkastustulosten osoittaman nopean edistyksen lain noudattamisessa.

L ä m m i t y s l a i t t e e t.

Lainsäädännön metsä- ja uittotyöläisten asumuksille asettamat vaatimukset sekä niiden valvontaa ja noudattamista koskevat tiedot riittävät kuvaamaan kyseisten asunto-olojen kehitystä yleensä. Koska kuitenkin lämmityslaitteita koskevat vaatimukset on laissa esitetty hyvin lyhyesti ja osittain epämääräisestikin ja koska niiden kehityksellä on ollut erittäin suuri merkitys sekä asuntojen laadun että ravinto-olojen edistämiseksi, lienee siinä suhteessa pieni lisäselvitys paikallaan.

Tulisijakysymys on sellaisissa, ainoastaan tilapäiseen, usein melko lyhytaikaiseenkin käyttöön aiotuissa asumuksissa, joista tässä on kysymys, erittäin vaikeasti joka suhteessa tyydyttävällä tavalla ratkaistavissa. Varsinkin ruoanlaittomahdollisuuden järjestäminen on asumusten suuren asukasmäärän vuoksi vaikeata. Lämmityslaitteen kehittämisessä taloudelliseksi, mutta myöskin työläisiä ja lain valvontaviranomaisia tyydyttäväksi on työnantajien vapaaehtoisella toiminnalla ollut siis työmaa, jonka tarkasteleminen on sekä tärkeä että mielenkiintoinen.

Työläisten kannalta tärkeinä tulisijalle asetettavina vaatimuksina edellä on jo esitetty sopivaisuus ruoan laittoon ja kyky pitää asunto lämpimänä. Ollakseen kaikin puolin tyydyttävä sen täytyy tietenkin täyttää

¹ Mainitun tiedustelun antamat muut tulokset tekijä on jo esittänyt kirjoituksessa »Asunto- ja ravinto-olot uittoyhdistysten työmailla», joka on julkaistu Suomen Uittajainyhdistyksen vuosikirjassa 1938.

muitakin asunnon kelpoisuuden ja terveellisuuden kannalta tärkeitä vaatimuksia. Kirjoituksessa »Metsä- ja uittotyömiesten asumuksen uuni»¹ Oksala esittää tällaisena vaatimuksena, että niiden antaman lämmön tulee olla kuivaa. Siihen voidaan vielä lisätä, ettei tulisija saa laskea sisään savua eikä häkää.

Myöskin rakennusvelvollisten kannalta katsottuna asettaa erikoisesti olosuhteiden tilapäisyys tulisijoille määrättyjä vaatimuksia. Oksala luettelee niitä edellä mainitussa kirjoituksessaan seuraavia: Tulisijan tulee olla mahdollisimman helposti, vähillä tarveaineen kuljetuksilla ja ilman erikoista muurarin ammattitaitoaakin rakennettavissa. Sen tulee lämmitä nopeasti ja vähillä puilla. (Tämän vaatimuksen täyttävä tulisija on myöskin työläisten kannalta mukava). Sen tulee olla myöskin sellainen, että sen tärkeimmät osat voidaan vaikeuksitta siirtää työpaikalta toiselle. Kaiken tämän lisäksi sen täytyisi olla tietenkin suhteellisen halpa.

Oksala on suunnitellut näitä vaatimuksia mahdollisuuksien mukaan vastaavan tulisijan, jonka esittelyn yhteydessä hän onkin edellä selostetut vaatimukset luetellut. Sen rungon muodostaa varsinainen lämpöä antava uuni sekä sen ympärille muuratut hellasiivet, joita saattaa olla tarpeen mukaan 1—4 kpl. Varsinaisen uunin alaosa muurataan tiilistä. Yläosa tehdään rautalevystä kamiinan tapaan sekä täytetään kivillä. Kiviä kannattavat tiilien varaan muuratut rautatangot. Ne ovat tulen välittömässä kosketuksessa sen yläpuolella, joten ne kuumenevat helposti ja toimivat niin ollen lämmön säilyttäjinä. Myöskin hellasiivet ovat uunin välittömässä yhteydessä ja lämpiävät sieltä käsin. Koska niitä voidaan sijoittaa samaan tulisijaan useita, saadaan keittomahdollisuus tyydyttävästi järjestetyksi. Tällaisen tulisijan antama lämpö on myöskin kuivaa, koska siinä ei ole paljoa savea eikä muitakaan kosteutta sitovia aineita. Sen edut työläisten kannalta ovat siis ilmeiset.

Rakennusvelvollisten kannalta katsottuna tämä tulisija ei ole kuitenkaan erikoisen edullinen. Sen rakentamiseen tarvitaan ensiksikin melko paljon tiiliä, joiden kuljettaminen saloseuduille on varsinkin sulan maan aikana, jolloin asumusten rakentamisen tulisi tapahtua, vaikeata. Sitä paitsi tällainen tulisija on melko kallis, mikä on tietenkin omiaan vaikeuttamaan sen käytön leviämistä monista sen eduista huolimatta.

Näiden varjopuolien poistamiseen kiinnittää puolestaan erikoista huomiota Hassinen esittämissään tulisijajohdotuksissa.² Hän sanoo,

¹ Metsätaloudellinen aikakauskirja 1929, s. 282—283.

² Hassinen, Matti: Metsä- ja uittotyöväestön asumusten lämmityslaitteista. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1930, s. 147—149.

etteivät hänen esittämänsä tulisijatyyppit ole hänen omaa keksintöään, vaan että saman tapaisia tulisijoja on esiintynyt käytännössä jo ennemminkin. Hän on esittänyt niihin kuitenkin useita huomattavia parannuksia.

Yksinkertaisimman hänen esittämistään tulisijatyypeistä muodostaa peltilaatikko, jonka alustaksi valmistetaan lankuista kehys, joka tulipalon ehkäisemiseksi täytetään maalla, soralla tai kivillä. Tulipalon vaaraa voidaan vielä vähentää, jos alustana olevan maan tai soran päälle asetetaan rimat, niin että peltilaatikon ja maan väliin jää ilmarako. Lämmön varastoiminen voidaan järjestää latomalla peltilaatikon pohjalle ja syrjille kiviä niin paljon, että ainoastaan puiden polttamiseen välttämätön tila jää vapaaksi. Lämmönvarastoisuus voidaan vielä lisätä täyttämällä alustana oleva kehys maan sijasta kivillä, joiden päälle levitetään ohut hiekkakerros.¹

Hellaa tällaisessa lämmityslaitteessa ei Hassisen mukaan välttämättä tarvita. Koko peltilaatikon päällyspintahan sopii mitä parhaiten keittämiseen ja siihen mahtuu samanaikaisesti melko paljon astioita. Laatikko voidaan sitä paitsi rakentaa tarpeen vaatiessa kaksisiipiseksi. Saman tapaista, joskin pienempää peltilaatikkoa on viime aikoina kehitetty erittäin suotuisin tuloksin myöskin armeijan teltoissa. Ne ovat kuitenkin niin pieniä, ettei niihin mahdu kiviä, joten tässä esitetyt tulisijat ovat siinä suhteessa niitä huomattavasti parempia.

Esitetty tulisija sopii mainiosti aivan tilapäisiin oloihin, sillä se on helppo rakentaa, ja peltilaatikko on myöskin helposti siirrettävissä paikasta toiseen. Halpa se on myöskin. Hassisen mukaan se tulee maksamaan 300—500 mk, riippuen pellin paksuudesta. On kuitenkin ilmeistä, ettei se ole vähänkään vakinaisemmissa oloissa tyydyttävä. Esimerkiksi sellaisilla työmailla, joilla työläiset ovat yhtyneet ruokakunniksi ja joilla on mahdollisesti vakinainen keittäjäkin, tällainen tulisija ei tarjoa mahdollisuuksia kyllin monipuoliseen ruoanlaittoon.

Tämän yksinkertaisen tulisijan mahdollisuudet hyvin tuntien ja tunnustaen Hassinen esittääkin vähän kehittyneempiä oloja varten kaksi saman tapaista, mutta kuitenkin paljon paremmin varustettua tulisijatyyppiä. Toisessa on edelliseen verrattuna pääasiallisena erona, että siinä peltilaatikko on kivien sijasta vuorattu tulenkestävillä tiilillä. Keittämistä varten on siinä myöskin hellalevy. Tällaista lämmityslaitetta on mm. Saimaan lauttausyhdistys käyttänyt työläisasunnoissaan. Myöskin

¹ Linnola, B. V.: Huomioita »kämpäläin» soveltamisesta. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja 1932, s. 35—46.

Kevätmiemen ja Enso-Gutzeitin metsätyömailla niitä on ollut, ja niistä on saatu erinomaisia kokemuksia.¹

Toinen kehitetympi saman tapainen tulisija eroaa edellisestä pääasiallisesti siinä, että laatikon sisälle on muurattu välipohja, jonka ympäri tuli kiertää, ja savu siis johdetaan ulos puiden syöttöluukun puoleisesta päästä. Lämpiviä pinta on saatu täten suuremmaksi. Tällaista lämmityslaitetta ei voi tehdä kaksisiipiseksi kuten edelliset, mutta suurissa huoneissa laatikon voi tehdä tietenkin leveämmäksi, ja siihen voi asettaa kaksi hellalevyä rinnan.

Metsä- ja uittotyöläisten asumusten lämmityslaitteiden nykyisestä tilasta on näiden asumusten tarkastaja Linnola antanut v. 1938 Metsätaloudelliselle aikakauslehdelle² haastattelun, jossa asia selvitetään erittäin hyvin. Hänen mielestään tällaisten tilapäisten asumusten lämmityslaitteena on kamiina, joko pystyssä tai lamallaan oleva, käytännöllisin. Niitä onkin alettu vuosi vuodelta yhä yleisemmin käyttää. Vuonna 1937 tarkastetuista 402:sta metsä- ja uittotyöläisasumuksesta oli 306:ssa kamiina ja 93:ssa muurattu uuni tai avotakka. Viimeksimainituista oli kuitenkin 60 paikkakuntalaisilta vuokrattuja asumuksia. Vartavasten metsä- ja uittotyöläisasumuksiksi rakennetuissa oli siis ainoastaan 33:ssa jokin muu lämmityslaitte kuin kamiina. Sen lisäksi oli kolmessa uittomajassa ainoastaan nuotio. Kamiina on siis nykyisin jo ehdottomasti valitseva tulisijatyyppi.

Kamiinan malleista kyseinen haastattelu antaa myöskin selvän kuvan. Niitä on käytännössä kolme päätyyppiä. Pohjois-Suomessa käytetään yleensä lamallaan olevaa kamiinaa. Niitä on kahta tyyppiä, toinen jalkakamiina, toinen taasen n.s. »pömpelikamiina», joka on asetettu maalla, soralla tai kivillä täytetyille puisille kehyksille. Se on siis lähinnä Hassisen esittämää tyyppiä ja voi olla samaten joko täydellisempi tai yksinkertaisempi. Tällaisten kamiinain varjopuoli on tietenkin nopea jäähtyminen. Kuten edellä on esitetty, lämpö saadaan kuitenkin säilymään kauemmin vuoraamalla kamiina sisästä tiilillä ja täyttämällä kehys kivillä.

Itä-Suomessa, varsinkin Raja-Karjalassa eniten käytetty kamiinamalli on taas n.s. »kiuskamiina». Se on pystykamiina, lähinnä Oksalan esittämää tyyppiä, joskin siinä on tavallisesti ainoastaan yksi hella.

Aivan erikoisia vaatimuksia asettaa ruoan valmistus tulisijalle sellaisissa asumuksissa, joissa miehillä on yhteinen keittäjä. Kastor oy., Helsinki, valmistaa metsäkamppia varten erikoisia paistinuunilla varus-

¹ Edelleen Hassisen mukaan.

² »Kysymme» — — — Metsätaloudellinen aikakauslehti 1938, n:o 10 s. 173—174.

tettuja helloja. Linnon mukaan ne ovat kuitenkin raskaita eivätkä kykene kohtuullisin kustannuksin pitämään suurehkoa huonetta lämpimänä. Saavuttamansa kokemuksen perusteella hän pitää yhteisruokatalouksiin parhaiten sopivana lämmityslaitteena *L a a t e l a n* kehittämää hellakamiinaa. Se on suuri jalkakamiina, jonka toiseen päähän on yhdistetty vesisäiliö, missä vesi keitetessä kuumenee. Sivuille on konstruoitu peltisuojuukset liiallista hehkua vastaan. Ne on tehty siten, että niissä voidaan samalla säilyttää ruoka lämpimänä.

Niin pulmallinen kysymys kuin tilapäisasuntojen lämmityslaitteiden kehittämisen onkin ollut, on siinä siis kuitenkin ahkeralla kokeilulla ja pohtimisella päästy melko tyydyttäviin tuloksiin. Se ei tietenkään merkitse sitä, etteikö kehitystä vieläkin tapahtuisi. On varmaa, että varsinkin yhteisen ruokatalouden tullessa yhä yleisemmäksi se vaikuttaa suuresti myöskin tulisijain kehitykseen. Näyttää kuitenkin siltä, että aletaan jo vähitellen päästä hapuilevasta oikean tyyppin etsimisestä, niin että kehitys saa yhä määrätietoisemman suunnan.

S i i r r e t t ä v ä t a s u n n o t .

Kysymyksen siirrettävistä metsä- ja uittotyöläisasunnoista ovat aiheuttaneet lähinnä taloudelliset seikat. Kun kiinteitä asuntoja voidaan tavallisesti käyttää ainoastaan yksi talvi, usein vain kuukausi tai pari, jonka jälkeen ne joudutaan jättämään tyhjiksi, syntyy siinä huomattava taloudellinen tappio. Kun rakennukset sitä paitsi joudutaan kelojen vähetessä yhä useammin rakentamaan arvokkaammasta puusta, ovat tappiot sitäkin huomattavammat. Tuore puu täytyisi myöskin ennen rakentamista kuivata, mikä tuottaa tietenkin suuria käytännöllisiä vaikeuksia, koska hakkuuttajat eivät voi useinkaan etukäteen tietää työmaitaan. Siksi työnantajain keskuudessa onkin herännyt kysymys sellaisten asuntojen rakentamisesta, joita voisi suhteellisen helposti siirtää työmaalta toiselle.

Suomessa ovat kokeilut tässä suhteessa olleet tosin hyvin vähäisiä. Ruotsissa tähän kysymykseen on kiinnitetty sen sijaan enemmän huomiota.¹ Siellä on kokeiltu sekä erilaisilla rakennustyypeillä että myöskin erilaisilla seinätyypeillä. On yritetty keksiä seinä, joka olisi kevyt, mutta eristäisi kuitenkin mahdollisimman hyvin lämpöä. Aluksi kokeiltiin sei-

¹ Wallner, Oscar: Om flyttbara bostäder för skogsarbetare mm. Skogen 1922, s. 33—52, 73—96, 107—122. — Grönsinka kohan. Ändamålsenlig typ av flyttbar arbetarbostad. Skogen 1934, s. 53—56. — Nyare typer av flyttbara skogsstugor. Skogen 1936, s. 437—441, 469—472, 493—496.

nälevyillä, jotka tehtiin laudoista kaksinkertaisiksi ja joiden väli täytettiin sahajauhoilla, höylälastuilla y.m. Tällaiset seinälevyt ovat kuitenkin melko raskaita. Niillä on sitä paitsi varjopuolena, että täyteaine painuu kokoon, joten sitä täytyisi silloin tällöin lisätä, missä on tietenkin omat vaikeutensa. Myöhemmin ruvettiin eristysaineena käyttämään meriruo-koja ja ne osoittautuivat siihen tarkoitukseen sopiviksi. Viime aikoina siihen on ruvettu kuitenkin käyttämään melkein yksinomaan erilaisia kuitulevyjä. Seinälevyt tehdään niistä kaksinkertaisia, jota paitsi niiden ulkopinta vuorataan tavallisesti höylälaudoilla. Levyt tehdään siirtämistä silmällä pitäen sopivan kokoisia.

Meillä on *M a l i n i e m i* kokeillut siirrettävällä metsätyömaan konttorirakennuksella. Hän esittää saamiensa kokemuksia kirjoituksessaan »Siirrettävistä metsäasunnoista». Kyseisen asumuksen hän on rakentanut insuliitista, joka on tunnetusti hyvä lämmön eristäjä. Se on myöskin siksi lujaa, että lautatukea ei seinissä välttämättä tarvita. Vesikatto on tehty semptaliinihuovasta. Samaa huopaa on voitu käyttää yleensä kaksi kertaa. Sillä on peitetty myöskin rakennuksen päädyt tasakerrasta ylöspäin. 17 miestä varten rakennetun asumuksen siirrettävien osien paino on ollut 1800 kg, ja ne mahtuvat talvella kolmeen hevos- tai yhteen autokuormaun.

Kyseisen asunnon kestävyydestä kokeilija mainitsee, että se on ollut selostusta kirjoitettaessa viidennellä työmaalla ja sitä on siirretty keskimäärin 51 km kutakin työmaata kohden, jotka siirrot se on hyvin kestänyt. Kokonaiskustannusten hän sanoo jäävän alle 5000 mk:n. Kuudetta kertaa samaa asuntoa käytettäessä kulut ovat siirto- ja kunnossapitokustannuksineen 1850 mk kutakin työmaata kohden. Esittämässään vertailussa kokeilija päätyy sellaiseen tulokseen, että kyseinen insuliittiasumus tulee tuoreista hirsistä rakennettua asumusta n. 860 mk halvemmaksi kutakin 17 miehen asuntoa kohden, jonka kokoinen k.o. rakennus on. »Haitaksi on sille luettava, että insuliitti on metsäkämpän rakennusaineena heikkoa ja helposti murtuvaa, mutta kuitenkin huolellisesti suoritettuna käsittelyn ja siirron kestävä», sanoo kokeilija.

Tämän kokeilun perusteella ei voida vielä juuri muodostaa käsitystä siirrettävien metsätyöläisasumusten merkityksestä tulevaisuudessa. Kirjoituksessaan »Metsäkämpien» rakentamista varten olisi laadittava yhtenäinen suunnitelma² I. *V u o r i s t o* pitää selviönä, että suhteellisesti suurien seinälevyjen siirtäminen tulee aina asettamaan siirrettävien metsä-

¹ Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja 1935, s. 61—64 sekä Metsätaloudellinen aikakauskirja 1935, s. 113—115.

² Metsätaloudellinen aikakauskirja 1936, s. 68—69.

työläisasuntojen käytölle melkoisia rajoituksia. Se onkin hyvin uskottavaa, vaikka kokeilija ei tästä vaikeudesta kylläkään mitään mainitse. Mahdottomalta ei kuitenkaan tunnu, etteikö ahkerampi kokeilu voisi johtaa tässäkin asiassa melko suotuisiin tuloksiin. Se, että siinä on jo Ruotissa päästy aika pitkälle laudoilla vuorattujakin seinälevyjä käyttäen, on omiaan tukemaan käsitystä, että kokeiluja kannattaisi meilläkin jatkaa. Mainitussa kirjoituksessaan I. Vuoristo esittää tosin ajatuksen, jonka toteuttaminen olisi ilmeisesti paras mahdollinen ratkaisu k.o. asutoksymykselle valtion metsissä. Siihen palataan vielä myöhemmin. Se ei poistaisi kuitenkaan kokonaan tilapäisasuntojen tarvetta, joten siirrettävien asumusten kehittämiseen olisi kyseisen ehdotuksen toteutumisestakin huolimatta syytä.

Ravinto-olot.

Ruokatarvikkeiden hankkiminen.

Tilapäisasunnoissa asuvien metsä- ja uittotyöläisten ravinto-olot poikkeavat huomattavasti tavallisista maaseudun ravinto-oloista. Ne asettaa erikoisasemaan ennen kaikkea juuri työmaiden syrjäinen asema sekä olosuhteiden tilapäisyys. Perheellisetkin työläiset joutuvat kyseisissä olosuhteissa elämään perheestään erossa. Myöskin se, että samassa asumuksessa elää suuri miesjoukko, on tavallisiin oloihin verrattuna huomattava erikoispiirre.

Kuten edellä on jo esitetty, lainsäädännön suoranaisesti ravinto-oloja koskevat määräykset ovat niukat. Sen välillinen vaikutus on tosin ollut tässä suhteessa hyvin suuri, mutta sen aikaansaamat parannukset ovat tietenkin sen luontoisia, että niiden voidaan yleensä katsoa kuuluvan lähinnä työnantajain vapaaehtoiseen toimintaan. Ravinto-olojen kehityksessä työnantajain vapaaehtoisella asian harrastuksella siis on ollut paljon suurempi merkitys kuin asuntojen laadussa, josta laissa on tarkat määräykset.

Ruokatarvikkeiden hankinnassa tuottaa vaikeuksia ennen kaikkea työmaiden syrjäinen asema. Lähimpään kauppaan, jopa lähimpään taloonkin saattaa olla matkaa kymmeniä kilometrejä huonoja teitä. Työmiesten on niin ollen vaikea, usein miltei mahdotonkin, itse huolehtia ruokatarvikkeiden hankkimisesta. Joka tapauksessa heiltä kuluisi siihen hyvin paljon aikaa, jonka he voisivat muuten käyttää tuottavaan työhön. On myöskin selvää, että työläisten joutuessa itse huolehtimaan ruokatarvikkeistaan, ravinto jää hyvin yksipuoliseksi, sillä kyseisissä olosuhteissa heidän täytyy tietenkin tyytyä niihin harvoihin ravintoaineisiin, mitä sat-

tuvat syrjäkylien taloista ja kaupoista saamaan. Työläiset ovat sitäpaitsi muutenkin suuresti paikallisten asukkaiden armoilla ja voivat joutua maksamaan saamistaan ruokatarvikkeista kohtuuttomia hintoja.

Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan (s. 26 ja 41) ruokatarvikkeiden hankkimisen jättäminen työläisten omaksi huoleksi ei ollut aivan syrjäisilläkään seuduilla erikoisen harvinainen ilmiö. Tämän tavan epäkohdat ja työläisille tuottamat vaikeudet ovat kuitenkin siksi suuret, että työnantajain oli ilmeisesti pakko yrittää ainakin jossakin määrin lieventää niitä, jotta työläisten elämä työmailla olisi ollut yleensä mahdollista. Siksi oli jo silloinkin hyvin tavallista, että työnantajat hankkivat syrjäisimmille työmaille välttämättömiä ruokatarvikkeita työläisten saatavaksi.

Kun työnantajat ryhtyvät huolehtimaan ruokatarvikkeiden hankinnasta, on työmaiden muonituksessa saavutettu edelliseen verrattuna jo suuri edistysaskel. Työnantajilla on siihen kaikin puolin paremmat mahdollisuudet kuin työläisillä. Koska he tekevät ostoksensa koko työmaan tarvetta silmälläpitäen, eivätkä myöskään taloudelliset seikat yleensä vaikeuta heidän toimintaansa tällaisissa suhteellisen pienissä asioissa, he voivat ostaa tarvikkeet suurissa erissä. He eivät ole niin ollen riippuvaisia paikallisesta väestöstä, vaan voivat tehdä ostoksensa kaukaakin. Suurissa erissä ostettuina tavarat tulevat tavallisesti muutenkin halvemmiksi. Lisäksi työnantajat voivat useinkin myydä syksyllä ostamiaan elintarvikkeita koko talven samaan hintaan siitä huolimatta, että niiden hinnat kevääseen mennessä markkinoilla yleensä nousevat.

Koska työnantajat voivat tuottaa ruoka-aineet kaukaakin, on heillä tietenkin mahdollisuus muodostaa varasto myöskin monipuolisemmaksi kuin paikallisiin asukkaisiin turvautuvilla työläisillä. Tämä seikka riippuu kuitenkin lähinnä siitä, missä määrin asianomaiset työnantajat harrastavat työläistensä parasta. Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan (s. 25—26 ja 41—42) työmailla, mikäli työnantaja niillä ensinkään huolehti ruokatarvikkeiden hankkimisesta, oli saatavana niistä yleensä ainoastaan kaikkein eniten käytettyjä. Sellaisia olivat lähinnä silava ja kahvi. Niiden lisäksi olivat tavallisimpia saatavissa olevia ravintoaineita jauhot, liha, voi ja ryynit. Näitä ei kuitenkaan ollut lähimainkaan kaikilla sellaisilla työmailla, joilla työnantaja katsoi velvollisuudekseen ruokatarvikkeiden saannista sentään joten kuten huolehtia.

Asian nykyistä tilaa esittäviä tilastotietoja ei ole tosin olemassa, mutta niiden tietojen perusteella, mitä erilaiset lähteet, kuten sanoma- ja aikauslehtien kirjoitelmat ja vuosittainen ammattientarkastuskertomus

tarjoavat, voidaan kuitenkin pitää varmana, että olot tässä suhteessa ovat nykyisin jo kokonaan eri luokkaa kuin v. 1921. Ruokatarvikkeista huolehtiminen on työläisten omana asiana yleensä ainoastaan sellaisilla työmailla, joilla se ei tuota heille vaikeuksia. Syrjäisillä seuduilla niiden hankkimisesta huolehtivat sen sijaan työnantajat tavalla taikka toisella. Myöskin se, että he ovat melko yleisesti alkaneet jo kiinnittää huomiota ruoan valmistukseenkin, kuten myöhemmin tulee puhe, on omiaan todistamaan, että tässä suhteessa on tapahtunut varsinkin viime aikoina ripeää kehitystä. Samalla on alettu kiinnittää huomiota ravinnon monipuolisuuteen. Perunat ovat työmailla nykyisin jo hyvin yleisiä. Myöskin erilaisia juurikasveja ja vihanneksia on niille alettu vähitellen hankkia ja totuttaa työläisiä niiden käyttöön. Erittäinkin suurten puuteollisuusyhtiöiden toiminta ansaitsee tässä suhteessa tunnustusta.

Niistä eduista huolimatta, joita työnantajien suorittamalla ruokatarvikehankinnoilla työläisten omiin hankintoihin verrattuna epäilemättä on, ei tämä menetelmä näytä kuitenkaan jäävän kehityksen viimeiseksi vaiheeksi. Kehityksen suunta näyttää näet olevan sellainen, että ruokatarvikkeiden hankinta jää yhä enemmän erilaisten välittäjien, siis lähinnä kauppiaiden tehtäväksi.¹ Se onkin hyvin ymmärrettävää jo siitäkin syystä, että tällainen tehtävä tuottaa työnantajille ylimääräistä vaivaa ja toimintaa heille kokonaan vieraalla alalla. Kauppiat taas ottavat välitystyön mielellään, koska he voivat siten laajentaa asiakaspiiriään.

Jo vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksessa mainitaan työmailla olleen silloin tällöin erikoisia kaupustelijoita ja kahvikojujen pitäjiä. Joillakin työmailla oli myöskin keittäjiä, jotka myivät miehille ruokaa omaan laskuunsa (s. 26 ja 41—42). Ne olivat kuitenkin melko harvinaisia. Varsinaisista yksityisistä ruokatarvikkeiden kauppiaista ei näy edes senkään vertaa mainintoja. Ainoastaan eräällä Sodankylässä sijainneella työmaalla mainitaan sellaisia nimenomaan olleen (s. 27).

Metsä- ja uittotyömaiden ruokatarvikkeiden hankinnan jääminen yhä enemmän kauppiaiden tehtäväksi merkitsee edistysaskelta sikäli, että tavallinen, keinotekoisista menetelmistä vapaa vaihdanta voittaa siten alaa näilläkin syrjäisillä seuduilla. Juuri useiden työpaikkain erikoisen syrjäisestä asemasta johtuu kuitenkin, ettei vaihdantaa niillä voida sentään jättää kokonaan vapaaehtoiseen kehityksen varaan. Sehän tietäisi useissa tapauksissa palaamista siihen järjestelmään, että ruokatarvikkeiden hankkiminen olisi työläisten omana huolena. Työläisten ruokatarvik-

¹ Ammattientarkastuskertomus 1935, s. 19.

keiden saantimahdollisuuksia ovat tietenkin liikenteen kehittyminen ja uusien kauppaliikkeiden perustaminen syrjäisiinkin seutuihin vuoden 1921 jälkeen jonkin verran parantaneet. Siitä huolimatta läheskään kaikille työmaille ei ilman työnantajien erikoistoinenpiteitä ilmesty heti kauppiaita huolehtimaan siellä tarvittavien tavarain välityksestä. Päästäkseen välitystoiminnasta vapaaksi työnantajat ovatkin alkaneet kauppiaiden kanssa jo etukäteen sopia tulevien työmaiden muonittamisesta. Kauppias tietää silloin varustautua sitä varten, ja työnantaja voi myöskin olla varma, ettei ruokatarvikkeiden puutetta synny.

Tällaisessa muonitustavassa on tietenkin olemassa vaara, että muonittaja pyrkisi monopoliasemastaan kohtuuttomasti hyötymään. Tämä vältetään kuitenkin siten, että työnantaja ei jätä hintoja hänen mielivaltaaan riippuviksi, vaan että ne määrätään jo hankinnasta muutoinkin sovittaessa. Hinnat asetetaan lisäksi asumusten seinille kaikkien työläisten nähtäviksi.¹

Tällä tavalla järjestetyssä ruokatarvikkeiden hankkimisessa vältetään mahdolliset kiskomisyrietykset, samalla kun välitys saadaan varmaksi, monipuoliseksi ja joustavaksi. Kauppiaan oma etuhan näet vaatii suurta vaihtoa. Tähän hän pääsee parhaiten pitämällä mahdollisimman monipuolista varastoa sekä toimittamalla tarvittaessa myöskin erikoistilauksia. Tässä vältetään myöskin ostopakon vaarasta, mikä työnantajan toimiessa hankkijana on ilmeinen. Työnantaja voi tällöin päin vastoin puolueettomasti valvoa ruokatarvikkeiden laadun kohtuullisuutta ja työläisten itsensäkin on siihen paljon helpompi vaikuttaa, kuin jos hankinnat suoritettaisiin työnantaja.

Ruoan valmistus.

Ruoan valmistus muodostaa metsä- ja uittotyöläisten tilapäisissä asunnoissa levon ohella keskeisimmän osan koko asuntoelämästä. Sen puolen kehittymisen tarkastelu on siis asunto-olojenkin kannalta erittäin mielenkiintoinen. Siinä voidaan meillä erottaa lähinnä kolme toisistaan selvästi poikkeavaa kehitysvaihetta. Ne eivät tosin erotu toisistaan aivan selvästi ajallisesti, sillä niitä saatetaan tavata kaikkia rinnan vielä nykyisinkin, mutta nimen omaan ruoanlaittotavan aste-eroavaisuus on niiden välillä ilmeinen.

Alkeellisin tapa on sellainen, että jokainen mies valmistaa ruokansa erikseen. Se ei edellytä minkäänlaista järjestäy-

¹ Linnoila, B. V.: Metsätyöläisten asunto-olot. Metsälehti n:o 8/1936.

tymistä, yhteistoimintaa toisten kanssa, vaan jokainen toimii vapaasti, toisista riippumatta. Riippumattomuutta voisi pitää tavallaan kyseisen järjestelmän etunakin. Sillä on kuitenkin useita varjopuolia, jotka tekevät sen erikoisesti juuri tilapäisasuntoihin sopimattomaksi. Tällainen tapa vaatii ensinnäkin paljon tilaa ja asettaa ennen kaikkea tulisijalle siinä suhteessa korkeat vaatimukset. Siinä kuluu hukkaan myöskin paljon aikaa, varsinkin kun otetaan huomioon, että paraimmatkaan tulisijat eivät voi tarjota mahdollisuuksia esimerkiksi suuren metsäpirtin asukkaille samanaikaiseen ruoan laittoon, joten aikaa kuluu myöskin turhaan odotteluun. Odottaminen voi lisäksi aiheuttaa riitaisuksiakin miesten keskuudessa.

Miesten tottumattomuus ruoan valmistamiseen vaikuttaa tietenkin huonontavasti sen laatuun. Lisäksi voi helposti sattua, että mies tullessaan illalla väsyneenä työstä tai aamulla yrittäessään työhön mahdollisimman aikaisin jättää ruoan valmistamisen kokonaan ja tyytyy kuivaan muonaan, mikäli se vain on mahdollista. Joka tapauksessa voi pitää varmana, että miesten puutteellisesta keittotaidosta ja ruokalajien vapaasta valinnasta on seurauksena ravinnon yksipuolisuus. Kukin valmistaa sellaista ruokaa, joka tuottaa vähiten vaivaa ja jonka valmistamiseen hän on työmaalla tottunut. Samaan suuntaan vaikuttaa myöskin keittoastiaan vajavaisuus, joka on luonnollinen seuraus tällaisesta järjestelmästä, sillä eihän jokainen mies voi hankkia itselleen edes lähimainkaan täydellistä keittokalustoa, eikä asunnoissa olisi sellaisille tilaakaan.

Tämän järjestelmän varjopuolista antavat v. 1921 vallinneet ravintolot hyvän todistuksen. Silloin toimitetussa metsä- ja uittotyöläistutkimuksessa näet mainitaan useitakin kertoja (s. 25—26 ja 41—42), että työmiehet valmistivat ruokansa melkein yksinomaan itse, ja vallitsevana tapana oli, että kukin valmisti sen erikseen. Niinpä ruoan laatu ja vaihtelevaisuus olivatkin sen mukaisia. Pääasiallisena ravintona oli silava ja leipä sekä kahvi. Silavaviipaleet käristettiin vesikauhassa ja syötiin leivän kanssa. Kahvia juotiin sekä ennen syöntiä että sen jälkeen. Ruoan valmistus oli siis mahdollisimman yksinkertaista, ja se voitiin toimittaa aivan vähillä välineillä, mutta tällainen ruokajärjestelmä oli tietenkin ajan mitaan kovin yksipuolinen ja epäterveellinen.

On selvää, että ravinnossa esiintyi sentään silloin tällöin ja joillakin työpaikoilla ehkä melkoisessa määrässäkin vaihtelua. »Käristykseen» mainitaan esim. sekoitetun muutamin paikoin ruisjauhoja, jolloin siitä saatiin puuromainen leivän kanssa syötävä ruokalaji. Leipä saatettiin paloitella vesikauhaan myöskin jo silavaa käristettäessä, joten rasva imey-

tyi siihen. Tällaiset vaihtelut eivät kuitenkaan sanottavasti edistäneet ravinnon monipuolisuutta. Myöskin muita ruokalajeja, kuten esim. voita ja lihaa, jotka eivät tarvinneet erikoista valmistamista, tosin käytettiin, mutta tällainen kuiva muona ei ruokajärjestelmän terveellisyyttä tietenkään juuri parantanut. Ryyni- ja jauhoruokiakin käytettiin joillakin työmailla, mutta ylimalkaan se lienee ollut hyvin vähäistä. Ruoan yksipuolisuus johtui tietenkin suureksi osaksi ruokatarvikkeiden saanti- ja säilytysvaikeuksista, mutta varmaa on, että alkeellinen ruoan valmistusjärjestelmä oli omiaan sitä suuresti lisäämään.

Monet edellä esitetyn järjestelmän varjopuolista voidaan poistaa jo sillä, että useita miehiä yhtyy ruokakunnaksi, jossa joko määrätty mies tai sitten kukin vuorollaan valmistaa ruoan koko joukolle. Ahtaus ja ajan hukka vähentyvät sitä enemmän, mitä suurempia ruokakunnat ovat. Tällaiset ruokakunnat voivat hankkia myöskin jonkin verran paremmat keittovälineet kuin yksityiset työmiehet. Tällöin ei ole myöskään vaaraa, että keittäminen lyötäisiin laimin, koska koko ruokakunnan etu vaatii kutakin vuorollaan suorittamaan velvollisuutensa. Varjopuolena on kuitenkin vielä keittotaidon ja ehkä ajankin puute.

Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan (s. 26) tällaistakin järjestelyä esiintyi jo silloin jonkin verran. Varsinkin metsäsaunoissa, joissa asukasmäärä oli yleensä pieni ja yhteishenki ja sopu niin ollen parempi kuin metsäpirtteissä, sellaisen järjestelmän kehittymiselle oli hyvät mahdollisuudet. Tapa oli kuitenkin siksi harvinainen, ettei sillä kyseisiä oloja kokonaisuudessaan tarkasteltuna ollut erikoista merkitystä.

Vaikka miehet ruokakunniksi yhtymällä voivatkin melkoisesti vähentää tilapäisolojen ruoan laitossa aiheuttamia vaikeuksia, ne eivät ole siten kuitenkaan kokonaan poistettavissa. Paras tapa ruoan laitossa onkin se, että koko »kämpä» asukkailla on yhteinen emännöitsijä, joka huolehtii ruoan laittamisesta. Miehetän ovat tällöin, mitä nimenomaan ruoan valmistukseen tulee, melkein samassa asemassa kuin kotonaan asuessaan. Työstä tullessa heitä odottaa katettu ruokapöytä lämpimine keittoineen, ja aamuisin he voivat levätä rauhassa tarvitsematta huolehtia aamiaisen valmistamisesta. Myöskin ruoan laadussa päästään tällä tavalla tietenkin tyydyttäviin olosuhteisiin, koska sen valmistaa suhteellisesti hyvän keittotaidon ja kokemuksen omaava keittäjä, jolla on siihen lisäksi tarpeeksi aikaa. Ruoan laatua parantaa vielä sekin, että tällöin on entistä parempi mahdollisuus ja suurempi syy hankkia tar-

koitustaan vastaava keittokalusto. Vakituinen keittäjä tuskin suostuisikaan ruoan valmistamiseen kovin alkeellisilla välineillä.

Emännöitsijä voi olla tietenkin joko miesten oma palkkaama tai työnantajan asettama. Jos työnantaja huolehtii emännöitsijän järjestämisestä, on siitä työmiehille se etu, että he vapautuvat kokonaan ruoanlaittoa koskevista huolista. Lisäksi työnantaja toimittaa tällöin tavallisesti myöskin keitto- ja pöytäkaluston, joiden hankkiminen tuottaa työläisten muodostamille ruokakunnille yleensä eniten vaikeuksia. Työläisten asemaan on työmaalla erittäin tilapäistä laatua. Jonkun asumuksen asukunnan kokoonpanossa saattaa jo samankin työkauden kestäessä tapahtua huomattavia muutoksia ja työkauden loputtua joukko joka tapauksessa hajaantuu. Siitä syystä työmiehet eivät voi yhteenliittyneinä hankkia koskaan tarpeeksi täydellistä keitto- ja pöytäkalustoa. Työnantajille se ei tuota sen sijaan yleensä vaikeuksia, sillä kun työt jollakin työmaalla loppuvat, he voivat tavallisesti siirtää kaluston toiselle tai ainakin käyttää sitä seuraavana työ kautena.

Siitä, minkä verran tätä tapaa on aikaisemmin käytetty, voi vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen perusteella muodostaa melko luotettavan kuvan. Työnantajain toiminnasta tällaisten ruokakuntien muodostamiseksi siinä ei ole minkäänlaista mainintaa. Sen perusteella, mitä siinä on muuten esitetty työnantajain toiminnasta ravinto-olojen parantamiseksi, voikin jo päätellä, ettei sellainen tullut silloin vielä kysymyseenkään. Sen sijaan tässä tutkimuksessa on ohimennen mainittu, että ruokakunniksi yhtyneillä metsäsaunain asukkailla saattoi joskus olla jonkun työmiehen tytär tai vaimo yhteisenä keittäjänä (s. 26). Tämä työmiesten oma-aloitteinenkin toiminta yhteisten keittäjien hankkimiseksi lienee ollut tosin hyvin vähäistä, eikä ainakaan määrätietoista siihen suuntaan käyvää toimintaa esiintynyt.

Koska työläisten liittyminen ruokakunniksi, joilla kullakin on oma emännöitsijänsä, on kaikin puolin paras tapa ruoan laitton järjestämiseksi, olisi kehityksen siis täytynyt olla sen suuntainen, että se olisi tullut yhä yleisemmäksi, mikäli oloissa on tapahtunut parannusta. Voidaan pitää varmana, että asianlaita onkin ollut sellainen, vaikka tämä kehitys tosin, aivan viime aikoja lukuun ottamatta, on ollut melko hidasta. Tämän asian hyväksi on mm. kyseisten olojen erikoistarkastaja tehnyt erittäin uutterasti valistustyötä niin työläisten kuin työnantajainkin keskuudessa sekä yksityisissä keskusteluissa että sanomalehtikirjoituksin. Hänen tähän astinen vaikutusaikansa on ollut kuitenkin niin lyhyt, että huomattavia tuloksia tästä työstä on alkanut näkyä vasta aivan viime vuosina.

Yhteisten ruokakuntien perustamista tarkastaja valittaa erikoisesti metsä- ja uittotyöläisten liikkuvaisuuden vaikeuttavan.¹ »On sattunut, että mies on livahtanut toiselle työmaalle ja jättänyt ruokamaksunsa maksamatta», hän sanoo.² Tämä vaikeus onkin hyvin ymmärrettävissä. Tällaiset tapaukset voitaisiin nähtävästi kuitenkin suureksi osaksi estää, jos ruokakunnat asettuisivat jollakin sopivaksi katsotulla tavalla yhteyteen työnantajan, lähinnä tilin maksajan kanssa. Siitä olisi ehkä molemmille vähän ylimääräistä vaivaa, mutta asian tärkeyteen verrattuna se ei ilmeisestikään paljoa merkitsisi.

Myöskin Ruotsin metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen erikoistarkastaja on heti alusta alkaen korostanut yhteisten ruokakuntien etuja sekä yrittänyt neuvontatoiminnalla edistää niiden perustamista. Koska sikäläinen näitä oloja koskeva lainsäädäntö on — molempien suhteellisen nuoren iän huomioon ottaen — meidän vastaavaa lainsäädäntöämme huomattavasti vanhempi, ja tarkastajan toimintakausi on siellä ollut siis pitempi, on luonnollista, että siellä ollaan tässä suhteessa meistä edellä. Erikoistarkastajan työtä siellä on ollut omiaan edistämään vielä se, että hänellä on koko ajan ollut käytettävänä yksinomaan metsä- ja uittotyöläisiä varten julkaistu sanomalehti³, joten sama lehti leviää siis koko maan metsätyöläisten keskuuteen. Meillä heidän luettavanaan on sitävastoin pääasiallisesti eri seutujen paikallislehtiä. Niitä on paljon, joten heille tarkoitettuja kirjoituksia on siis erittäin vaikea saada kaikkien asianomaisten luettavaksi.

Ruotsissa ruokakunnat on perustettu etupäässä työläisten omasta aloitteesta.⁴ Pulmallinen kysymys keittoastioista, pöytäkalustosta y.m. on ratkaistu siten, että yhtiö vuokraa ne ruokakunnalle, joten siis ne vaikeudet vältetään, jotka johtuvat k.o. työläisten suuresta liikkuvaisuudesta. Tämän kysymyksen saatua näin onnellisen ratkaisun, tällaista menettelmää voidaan pitää ainakin eräissä suhteissa parempanakin kuin sitä, että työnantaja palkkaa keittäjät. Kun ruokakunta on työläisten omasta

¹ Ammattientarkastuskertomus 1933, s. 21, sekä Linnoila, B. V.: »Metsäkämpät yleensä asetuksen mukaisia, mutta niitä saisi olla enemmän». Metsälehti n:o 7/1937.

² Linnoila, B. V.: Metsäkämpät yleensä asetuksen mukaisia, mutta niitä saisi olla enemmän. Metsälehti n:o 7/1937.

³ Skogs- och flottningsarbetaren.

⁴ Wallner, Oscar: Om gemensam mathållning vid skogsarbete. Skogs- och flottningsarbetaren nr. 1/1931. — Ett mönsterhushåll bland skogsarbetare. Skogs- och flottningsarbetaren, nr. 1/1932.

aloitteestaan perustama ja keittäjä heidän palkkaamansa, on heillä vaapat kädet toimia, jos hän sattuisi olemaan esim. toimeensa sopimaton. Jos ruokakunta sen sijaan on kiinteästi työnantajan holhottavana, voivat tämän laatuiset seikat aiheuttaa vaikeuksia ja ristiriitaisuuksia. Siitä huolimatta, että ruokakunnat ovat työläisten itse perustamia, työnantajilla on erikoisen kiitollinen toiminta-ala mm. toimeensa kykenevien keittäjien kouluttamisessa työläisten tarpeiksi.

Suomessa on työnantajien toimesta perustetun yhteisruokajärjestelmän alkuunpanija Kemi-yhtiö.¹ Esimerkkiä ovat sittemmin seuranneet monet muutkin puuteollisuusyhtiöt sekä valtio. Mm. Enso-Gutzeit oy. on v. 1936 lähettänyt muutamia virkailijoitaan Ruotsiin tutustumaan kyseisiin oloihin siellä voidakseen toimeenpanna työmaillaan vastaavia parannuksia.² Ruotsin esimerkkiä seuraten Kemi-yhtiön toimesta on järjestetty jo monena vuotena kursseja metsä- ja uittotyömaille ruoan laittajiksi aikoville naisille. V. 1937 tämä toiminta saavutti Rovaniemellä sijaitsevaan työkeskukseen Rovalaan siirrettynä jo aika huomattavat mitasuhteet.³

Sellaisilla työmailla, joilla työnantaja ei huolehdi yhteisen ruokatalouden järjestämisestä, esiintyy tietysti meilläkin tässä suhteessa työläisten oma-aloitteista toimintaa, joskaan ei siinä määrin kuin Ruotsissa. Kuten edellä on esitetty, vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksessa todettiin jo tapauksia, jolloin ruokakunnalla oli erityinen keittäjä. Tämä omaaloitteisuus on tietenkin työnantajain toiminnan rinnalla säilynyt ja ilmeisesti kehittynytkin. Vanhana tuttu tapana se ei ole kuitenkaan kiinnittänyt hajanaisten, ainoastaan muutamia erikoispiirteitä käsitteleväin kirjoitusten ja artikkelien tekijäin huomiota, niin että siitä ei juuri tapaa painetussa sanassa mainintoja. Uudet muodot ja tavat ovat sen sijaan antaneet tällaisiin esityksiin mielenkiintoisia aiheita, joten työnantajain toiminta tässä suhteessa on tullut paremmin selvitettyksi.

Edellä esitetystä ilmennee, että metsä- ja uittotyömaiden ravinto-oloissa, varsinkin mitä tulee työnantajain suhtautumiseen niihin, on huomattavissa melkoista edistystä. Erikoisesti viime vuosina työnantajat ovat alkaneet kiinnittää asiaan yhä kasvavaa huomiota, joten tämän kehityksen voidaan odottaa jatkuvan entistä voimakkaampana. Tapahuneesta kehityksestä huolimatta nykyisinkin on tosin vielä paljon työ-

¹ Linnoila, B. V.: Metsäkämpät yleensä asetuksen mukaisia, mutta niitä saisi olla enemmän. Metsälehti n:o 7/1937.

² Ammattientarkastuskertomus 1936, s. 30.

³ »Kämpäkokkeja» koulutetaan ensi kesänä Rovaniemellä. Metsälehti n:o 5/1937.

maita, joissa työläisillä ei ole enempää omaa palkkaamaansa kuin työnantajankaan järjestämää keittäjää. Eipä liene suinkaan harvinaista sekkään, että jokainen käristää silavan omassa vesikauhassaan. Asiasta ei voida tosin esittää tilastotietoja, mutta on ilman niitäkin hyvin ymmärrettävissä, että toimintaa tässä suhteessa vaikeuttavat lähinnä työmaan pienuus ja lyhytaikaisuus, kuten on asunnon laadun ja ruokatarvikkeiden hankinnankin laita. Kehitys on siis tapahtunut ja tulee ilmeisesti edelleenkin tapahtumaan etupäässä suurilla ja pitkäaikaisilla sekä näissä suhteissa keskinkertaisilla työmailla. Pienet ja lyhyen aikaa kestävät työmaat jäävät siitä melkoisessa määrässä osattomiksi.

Asuntojen viihtyisyys ja työläisten henkiset harrastukset.

Asuntojen laadun ja siisteyden vaikutusta niiden viihtyisyyteen nimenomaan lainsäädännön edellyttämässä puitteissa on jo edellä kosketeltu. Vaikka lainsäädännön aiheuttamien parannusten vaikutus viihtyisyyteen onkin erittäin suuri, on myöskin työnantajain vapaaehtoisella asianharrastuksella ollut siinä kiitollinen toiminta-ala.

Sillä kehityksen suunnalla, että yhä useammissa asumuksissa taloutta hoitaa vakituinen emännöitsijä, on paitsi ravinto-oloihin, myöskin työläisten viihtyisyyteen, vieläpä henkisiin harrastuksiinkin erittäin edullinen vaikutus. Jo ruoan siisti valmistus ja tarjoilu ovat tietenkin omiaan saamaan aikaan viihtyisyyden tunteen. Niin ikään se, että työmiehet tullessaan nälkäisinä työstä tietävät ruoan olevan valmiina, on omiaan lisäämään viihtyisyyttä näissä muuten yksitoikkaisissa oloissa. Selvää on myöskin, että koko asunto pysyy naisen hoidossa ollen siistimpänä ja viihtyisämpänä, kuin jos talouden hoidosta huolehtisivat työläiset itse. Jos ruokakunta ei ole kovin suuri, voi emännöitsijältä riittää aikaa myöskin pyykin pesuun. Se on erittäin tärkeätä varsinkin sellaisille miehille, jotka eivät voi käydä kotonaan koko työkauden kestäessä. Ennenhän heillä on ollut tapana — ja on usein vieläkin — pitää samoja alusvaatteita kuukausimääriä pesemättä, mikä on tietenkin epämiellyttävää ja epäterveellistäkin. Samoin voi emännöitsijä korjata heidän vaatteensa, parsia sukut j.n.e., joka on sen tuottaman hyödyn ohella omiaan lisäämään viihtyisyyttä ja kodikkuutta.

Työläisten henkisiin harrastuksiin vakinaisen emännöitsijän saaminen vaikuttaa lähinnä siten, että heille jää silloin enemmän vapaata aikaa.

Vapaa-ajathan ovat kaikkien henkisten harrastusten välttämätön edellytys, joten siis ainakin mahdollisuudet niiden harrastamiseen lisääntyvät.

Varsinkin metsätoissa, jotka tapahtuvat pääasiallisesti talviseen aikaan, jolloin työmiehet ovat metsässä yleensä niin kauan kuin siellä näkee työskennellä ja toiminta asunnoissa tapahtuu siis suurimmaksi osaksi pimeään aikaan, on myöskin valaistuslaitteilla viihtyisyyteen ja henkisiin harrastuksiin hyvin suuri vaikutus. Lainsäädännössä valaistuslaitteista ei ole minkäänlaista määräystä, mikä on ilmeinen puute. Asunto-olojen muun kehityksen ohella valaistuskin on kuitenkin huomattavasti parantunut. Yleensä asunnoissa on nykyisin öljylamput. Varsinkin sellaisissa asumuksissa, joissa on yhteinen emännöitsijä, täytyy tietenkin myös valaistuksen olla vähintään kohtalainen, että hän voi askareensa kunnolla suorittaa. Siihen suuntaan käyvällä kehityksellä, että yhä useammissa asumuksissa alkaa olla yhteinen emännöitsijä, on siis tässäkin suhteessa parannusta aikaan saava vaikutus.

Paitsi öljylamppuja on metsähallitus v. 1936 hankkinut työmailleen huomattavan määrän »petromax» sukkalamppuja,¹ joissa erikoisten laitteiden avulla muutetaan paloöljy kaasuksi ja saadaan valovoimakkuus siten erittäin suureksi. Tällaiset lamput ovat tosin tavallisia öljylamppuja jonkin verran kalliimpia, mutta polttoainetta niissä kuluu tuskin niinkään paljon kuin suurehossa öljylampussa. Yksi lamppu valaisee siitä huolimatta aivan riittävästi sen kokoisen huoneen kuin kyseiset asumukset tavallisesti ovat. Tämä aloite on siis erittäin tervetullut.

Paitsi sitä, että olojen kehitys on jo sinänsä ollut omiaan suuresti edistämään kyseisten asumusten viihtyisyyttä ja työläisten henkisiä harrastuksia, on myöskin näitä seikkoja silmälläpitäen tehdyllä neuvonta- ja valistustyöllä ollut siinä huomattava osuus. Sitä ovat harjoittaneet lähinnä asumusten tarkastusviranomaiset sekä jossakin määrin myöskin työnantajat. Tarkastusten yhteydessä työläisille on selvitetty siisteyden merkitystä ja opetettu heitä sen ylläpitoon. Heille on jaettu myöskin asuntojen puhtaana pitämistä koskevia kirjallisia ohjeita.

Erikoisesti Pohjois-Suomen metsä- ja uittotyöläisten keskuudessa vaikuttaa henkisten harrastusten herättämiseksi ja ylläpitämiseksi Rovaniemellä sijaitseva työkeskus Rovala. Se on settlementitoiminnan perustama ja ylläpitämä ja toimii siis lähinnä uskonnollisella pohjalla harjoittaen erittäin voimaperäisesti työläisten huoltoa ja valistamista.

Tarkkoja tietoja metsä- ja uittotyöläisten henkisten harrastusten mää-

¹ Ammattientarkastuskertomus 1936, s. 30.

rästä ja laadusta ei tietenkään voida esittää. On kuitenkin ilmeistä, että suurimman osan heidän henkisistä harrastuksistaan muodostaa sanomalehtien lukeminen. Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksessa (s. 28 ja 43) tehdään selkoa myöskin siitä, missä määrin silloin oli sanomalehtiä työläisten saatavana. Metsätyömaista oli lähes 30 % ja uittotyömaista n. 70 % sellaisia, joille ei ollut sanomalehtiä ensinkään tilattu. Niistä sijaitsi tietenkin suuri osa asutuissa seuduissa, joissa työmiehillä oli siitä huolimatta tilaisuus lehtien lukemiseen. Eritoten uittotyömaista oli nähtävästi kuitenkin paljon sellaisia, joilla ei ollut lehtiä ensinkään saatavissa.

Sen jälkeen asiasta ei ole kerätty minkäänlaista aineistoa, joten tapahtuneesta kehityksestä on vaikea saada varmaa kuvaa. Yksityisissä keskusteluissa k.o. asuntojen erikoistarkastajan sekä muiden metsätyömailla paljon liikkuneiden henkilöiden kanssa tekijä on saanut kuitenkin sellaisen käsityksen, että kehitys on ollut melkoinen. On tuskin enää sellaisia tilapäisasuntoja tarvitsevia keskikokoisiakaan työmaita, joihin ei tulisi ainakin muutamia lehtiä. Isoille työmaille niitä tulee tavallisesti useitakin. Varmaa on niinkään, että työläiset käyttävät niitä erittäin ahkerasti.

Lehtien säännöllinen saapuminen edellyttäisi tietenkin jollakin tavalla järjestettyä postin kulkua. Tässä suhteessa näkyy kuitenkin vielä huomattavia puutteellisuuksia. Postin kulku on jätetty usein satunnaisten matkojen varaan ja on niin ollen kovin epäsäännöllistä ja epävarmaa. Lehdet tulevat tällaisille työmaille siis suurina nippuina, milloin enemmän, milloin vähemmän vanhentuneina.¹ Työnantajilla olisi tässä suoritettavanaan siis tärkeä parannus. Epäkohta olisi sitä paitsi helposti ja vähillä kustannuksilla korjattavissa, sillä postin ei tarvitsisi välttämättä kulkea kovin usein, kunhan sen kulku olisi edes säännöllistä ja varmaa.

Paitsi sanomalehtien saapumisen vuoksi, postin säännöllinen kulku on työmiehille erittäin tärkeä eräistä muistakin syistä. Useilla työläisillä on näet perhe, joka elää joko kokonaan tai osaksi miehen ansion varassa. Heidän täytyisi siis voida olla sen kanssa postin välityksellä yhteydessä, ja ainakin jokaisen tilin jälkeen pitäisi heillä olla varmasti mahdollisuus lähettää sille postitse rahaa.

Työnantajat, varsinkin valtio, ovat ryhtyneet viime aikoina hankkimaan kaikkein etäisimmässä seuduissa sijaitseville työmaille myöskin

¹ O. S.: Metsätyömiesten huoltotoiminta. Metsälehti n:o 48/1936.

radioita. Se on tietenkin erinomainen keino saada työläiset yhteyteen ulkomaailman kanssa sekä herättää heissä viihtyisyyden tuntua ja henkisiä harrastuksia. Ruotsissa, jossa radiot metsätyöläisten asunnoissa ovat melko yleisiä, ne ovat enimmäkseen työläisten itse hankkimia. He vuokraavat ne tavallisesti jostakin radioliikkeestä tarvitsemakseen ajaksi. Tällä tavalla järjestettynä niiden hankkiminen ei tuota heille ensinkään ylivoimaisia vaikeuksia.

Sopiva kirjallisuus olisi myöskin hyvä keino viihtyisyyden ja henkisten harrastusten herättämiseen. Sen hankkimiseksi työnantajat, varsinkin suuret yhtiöt, ovatkin tehneet aloitteita, joten vapaaehtoinen kehitys johtanee tässäkin suhteessa vähitellen huomion arvoisiin tuloksiin.

Terveydelliset olosuhteet.

Asumusten laadun, ravinto-olojen ja yleisen siisteyden vaikutusta terveydellisiin olosuhteisiin on jo edellä käsitelty. Lisäksi on saatavissa olevien tietojen perusteella esitetty niiden vapaaehtoista tietä tapahtunut kehitys ja nykyinen tila. Nimenomaan terveydelliseltä näkökannalta ei viimeksi mainittuja ole tosin tarkasteltu. Asia on kuitenkin siksi selvä ja sen esittely olisi siinä määrin jo edellä esitettyjen näkökohtain toistamista, ettei siihen liene syytä ryhtyä. Tässä jää niin ollen tehtäväksi ainoastaan muutamien sellaisten terveydellisiin oloihin vaikuttavain seikkain tarkastelu, jotka eivät kuulu edellä mainittuihin. Tällöin tulevat lähinnä kysymykseen tapaturmat ja sairaanhoito.

Tapaturmakysymyksen on kokonaisuudessaan hyvin laaja ja sitä paitsi asutokysymyksestä suureksi osaksi siinä määrin eriävä, ettei sen täydellinen käsittely voi tulla tässä kysymykseen. Niinpä otetaankin puheeksi siitä ainoastaan se osa, joka läheisimmin liittyy asunto-oloihin, nim. tapaturmien vastustaminen.

Tapaturmien vastustamistoiminta perustuu lähinnä siihen, että tutkitaan, mistä ne töissä ensi sijassa johtuvat, ja koetetaan poistaa nämä syyt. Metsä- ja uittotöissä ei tapaturmia voida yleensä estää erinäisillä suojalaitteilla y.m.s., kuten on tavallisesti esim. tehtaissa asianlaita. Tapaturmat johtuvat etupäässä työntekijäin omista harkitsemattomista liikkeistä, heidän taitamattomuudestaan, varomattomuudestaan, sopimattomista asennoista, työkaluista y.m. Syyt ovat siis

yleensä sellaisia, että niiden poistaminen on mahdollista ainoastaan henkilökohtaisella neuvonnalla ja valistamisella.¹

Asunto-olojen tarkastusviranomaisten sekä työnantajain toimesta tämän asian hyväksi onkin tehty erittäin suuriarvoista työtä. Siihen on osallistunut sitä paitsi Teollisuudenharjoittajain Keskinäinen Tapaturmavakuutusyhtiö, jonka omienkin etujen mukaista tällainen toiminta tietenkin on. Henkilökohtaisen valistustyön ohella tarkastusviranomaiset ovat levittäneet matkoillaan työläisten keskuuteen sosialiministeriön laatimaa ja painattamaa lehtistä »Metsätyöläisten muistettavaksi», jossa on selostettu, miten he eri tapauksissa parhaiten välttyvät tapaturmilta.² Samoin he ovat levittäneet Teollisuudenharjoittajain Keskinäisen Tapaturmavakuutusyhtiön kustantamaa Karl Branderin kirjoittamaa kirjasta »Miten metsämies välttyy tapaturmilta»³. Myöskin siinä neuvotaan, miten tarpeellista varovaisuutta noudattamalla, järjestämällä työt hyvin sekä käyttämällä tarkoituksenmukaisia työvälineitä voidaan välttää monia tapaturmia.

Olkooppa varokeinot kuinka tarkkoja ja hyvin suunniteltuja tahansa, voidaan niillä kuitenkin ainoastaan vähentää tapaturmia. Kokonaan niistä ei voida päästä. Metsä- ja uittotyöläisten keskuudessa esiintyy sitä paitsi tietenkin muitakin kuin tapaturmien aiheuttamia sairaustapauksia. Heidän terveysolojensa parantamiseen suunnatussa toiminnassa on niin ollen myöskin s a i r a a n h u o l l o l l a huomattava merkitys.

Kyseisiltä työmailta saattaa olla lähimmän lääkärin tai sairaanhoitajan luokse matkaa kymmeniä kilometrejä tiettämiä taipaleita. Riittävän muutoksen aikaansaaminen sitä tietä, että varsinaista ammattikoulutuksen saanutta sairaanhoitohenkilökuntaa lisättäisiin, ei ole kuitenkaan mahdollisuuksien rajoissa. Kehitys parantaa kyllä olosuhteita vähitellen sitäkin tietä, mutta kaikkialle heidän apunsa ei voi kuitenkaan olla tarpeeksi nopeasti saatavissa. Epäkohdan korjaamiseen onkin sen takia pyrittävä toista tietä, ei siis sairaanhoidon varsinaisen ammattihenkilökunnan suhteettomalla lisäämisellä, vaan levittämällä välttämättömmimpiä sairaanhoitoa koskevia tietoja työläisten ja työnjohtajain keskuuteen. Koska ainakin vaikeimmissa tapauksissa joudutaan siitäkin huolimatta turvautumaan varsinaisiin ammattihenkilöihin, on tässä valistustoiminnassa kiinnitettävä lähinnä huomiota e n s i a p u t o i m e n p i t e i s i i n.

¹ Linnoila, B. V.: Tapaturmat ja työväensuojelu maamme metsä- ja uittotöissä. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1930, s. 63—70 ja 139—141.

² Ammattientarkastuskertomus 1930, s. 23, 1931, s. 19, 1932, s. 20 ja 1933, s. 20.

³ Ammattientarkastuskertomus 1935, s. 19.

Olisi päästävä siis siihen, että jokaisella työmaalla olisi joku tai joitakin sellaisia henkilöitä, jotka voisivat tapaturmissa ja ainakin tavallisimmissa sairaustapauksissa antaa potilaalle ensi avun siksi, kunnes hänet saadaan lääkärin hoiviin. Paitsi sitä täytyisi jokaisella työmaalla olla tietenkin ensiapuun tarpeelliset välineet.

Kuten jo edellä on esitetty, nykyinen työturvallisuuslaki edellyttää myös metsä- ja uittotyömailla olevan tällaiset välineet. Sen määräyksen noudattamista ovat asunto-olojen tarkastusviranomaiset toimittamainsa tarkastusten yhteydessä myöskin säännöllisesti valvoneet.¹ Tässäkin suhteessa voi tosin varsinkin pienimmillä työmailla esiintyä vielä puutteita, mutta suurilla työmailla asiat ovat yleensä kunnossa.

Myöskin itse ensiavun antamiseen ovat työnantajat alkaneet viime aikoina kiinnittää huomiota. Kysymys siitä, kenelle ensiapukoulutus annetaan, on ratkaistu yleensä siten, että sen ovat saaneet työnjohtajat. Suomen Punainen Risti on järjestänyt siinä tarkoituksessa kursseja, joille yhtiöt ovat lähettäneet työnjohtajiaan.² Opettajana niillä on toiminut sairaanhoitajatar rouva V i e n o V e s t e r l u n d. Hän on kirjoittanut myöskin kirjasen »Ensiapu tapaturmissa», jossa valaisevin kuvin ja selityksin esitetään ensiaputoimenpiteet paitsi tapaturmissa, myöskin kaikissa tavallisimmissa taudeissa. Esitys on laadittu erikoisesti silmälläpitäen niitä monesti alkeellisia mahdollisuuksia, joita metsätyömailla on tällaisissa tapauksissa tarjona. Kirja vastaa siitä syystä oivallisesti tarkoitustaan. Sitä on käytetty mm. oppikirjana mainituilla kursseilla.

Myöskin metsäkoulut ovat ruvenneet metsähallituksen aloitteesta tekemään tämän asian hyväksi kiitettävää työtä. Jo v. 1932 pantiin kaikilla metsäkouluilla toimeen ensiapukurssit. V. 1935 pidettiin sellaiset Evon ja Rovaniemen metsäkouluilla, joissa oli silloin menossa oppijakson toinen vuosikurssi. Seuraavana vuonna pidettiin samanlainen kurssi Tuomarniemellä ja Nikkarilassa. Nytemmin järjestettäneen kursseja niin, että jokainen metsäkoulun oppilas joutuu sellaiseen kerran osallistumaan.³ Näin saadaan siis vähitellen koko metsätyönjohtajakuntamme täyttämään tässä suhteessa asianmukaiset vaatimukset.

Metsänhoitajien suhteen asianlaita on sen sijaan huonompi. Metsänhoidon ylioppilaille on järjestetty tosin muutamia ensiapukurssseja, mutta ei säännöllisesti. Viime vuosina tämä toiminta on ollut kokonaan lamassa.

¹ Ammattientarkastuskertomus 1931, s. 19; 1932, s. 20 ja 1933, s. 20.

² Tervala, E. O.: Työnjohtajien toiminta metsätoissa sattuvien tapaturmien parantamisessa. Metsälehti n:o 25—26/1936.

³ Ensiapukurssit metsäkouluilla. Metsälehti n:o 7/1935.

Heidän täytyisi olla tällaisissa asioissa kuitenkin vähintään metsätyönjohtajien tasolla, sillä kun työmiehet tottuvat saamaan niissä apua työnjohtajilta, odottavat he sitä metsänhoitajilta ainakin samassa määrässä. Tämän esityksen kannalta katsottuna asian tärkein puoli ei ole kuitenkaan metsänhoitajien oman maineen ja auktoriteetin säilyttäminen, vaan kyseessä olevan tärkeän asian, työläisten sairaanhuollon vaatimukset.

Vakinainen metsätyöläisjärjestelmä.

Vakinaisen metsätyöväen käsite.

Kysymys vakinaisesta metsätyöväestä on meillä verraten uusi ja vähän pohdittu. Keski-Euroopassa se on kuitenkin koko metsätyöväen kysymyksen keskeisimpiä asioita. Ruotsissakin sitä on käsitelty paljon enemmän kuin meillä ja päästy siinä myöskin jo käytännössä pitemmälle. Kysymys olisi kokonaisuudessaankin hyvin mielenkiintoinen, mutta tässä on pakko tyytyä tarkastelemaan sen eri puolia ainoastaan siinä määrin kuin se metsätyöläisten asunto-olojen kannalta tuntuu välttämättömältä.

Käsite »vakinaisen metsätyöväen» ei ole edes Keski-Euroopassa läheskään vakiintunut. Mielenpiteet siitä, mikä on katsottava vakinaiseksi metsätyöväeksi, ovat melkoisessa määrässä erilaisia. Yleensä ihminen saa vakituisen työnsä ohella suorittaa muihinkin aloihin kuuluvia toimia ilman, että häntä sen takia laskettaisiin johonkin muuhun työläis- tai ammattiryhmään kuuluvaksi, kuin mikä hän p ä ä t o i m e n s a mukaan on. Vakinaisen metsätyöläisen määrittelyssä on yleensä lähdetty siitä vaatimuksesta, että k.o. työläinen harjoittaa metsätöitä pääasiallisena ammattina. Tällöin on siis ratkaistava lähinnä kysymys, kuinka kauan hänen on vähintään työskenneltävä vuosittain metsätalouden palveluksessa ollakseen vielä vakinaisen metsätyöläinen.

Preussin metsätyönjohtajain palvelusohje katsoo vakinaisiksi metsätyöläisiksi kaikki sellaiset työläiset, jotka ovat metsähallinnon tarvitessa kaikkina toivottuina aikoina ja kaikkiin metsätaloudessa esiintyviin töihin käytettävissä.¹

Baijerin metsähallinnon työjärjestyksessä lasketaan vakinaisiksi metsätyöläisiksi kaikki sellaiset 21 vuotta täyttäneet työläiset, jotka sitoutuvat suorittamaan kaikenlaisia metsätöitä vuodet läpeensä ja ovat kolmena viimeisenä vuotena työskennelleet metsätalouden palveluksessa vuosittain vähintään 200 päivää.¹

¹ Sauer, Walter: Die Waldarbeiterverhältnisse in den württembergischen Staatsforsten, s. 4—6. Marbach, 1929.

Badenissa luetaan finanssiministeriön erään päätöksen mukaan vakinaisiksi metsätyöläisiksi kaikki sellaiset työläiset, jotka toimivat valtion metsätalouden palveluksessa vuosittain vähintään 150 päivää.¹

Württembergin finanssiministeriön erään päätöksen mukaan minimi on ainoastaan 100 päivää, edellytettynä, että se on suoritettu kahtena viimeisenä vuotena peräkkäin.¹

Sauerin mielestä määritelmistä on kaksi ensimmäistä parhaiten sopivia. Minimimäärää 100 päivää hän pitää liian pienenä, koska metsätoiden ei tarvitse tällöin olla enää asianomaisten henkilöiden pääammatti. Laskien vuoteen 300 työpäivää hän saa minimiksi 150 päivää.¹

Tässä esityksessä käsitetään vakinaisella metsätyöväellä sellaisia työläisiä, jotka työnantaja on ottanut vakinaiseen palvelukseensa nimenomaan sitä varten, että he tarvittaessa suorittavathän metsätaloudessaan esiintyviä töitä.

Tällainen vakinaisen metsätyöväen käsite sisältää tietenkin, että metsätyöt ovat k.o. työläisen pääammatti, koska hänet on otettu palvelukseen varta vasten niitä suorittamaan. Lisäksi on huomattava se tärkeä edellytys, että ollakseen vakinainen, täytyy työläisen olla jonkun määrätyn työnantajan palveluksessa, suorittaa siis työnsä saman metsätalouden hyväksi, olipa se sitten valtion, yhtiön tai yksityisen. Ilman tätä edellytystä tähän voitaisiin Suomessakin lukea kaikki ne metsätyöläiset, jotka ovat metsätalouden palveluksessa vuodet läpeensä — vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan sellaisia oli kyseisenä vuotena n. 20 % koko metsätyöväestöstä — vakinaisiksi metsätyöläisiksi, mikä ei suinkaan ole tarkoitus. Vaikka he ovatkin metsätalouden palveluksessa vuodet läpeensä, on heidän asemansa kuitenkin aina tilapäistä laatua. Työnantaja on ottanut heidät palvelukseensa ainoastaan määrättyä työtä varten, jonka loputtua he menevät taas toisen työnantajan palvelukseen, mikäli ei entinen isäntä satu tarjoamaan töitä, joihin heitä haluttaisi jäädä. He jättävät sitä paitsi työmaan usein sen kestäessäkin, sillä heitä eivät sido pitkäaikaiset sopimukset. Vakinaisen metsätyöläisen asema perustuu pitkäksi ajaksi tarkoitettuun sopimukseen, joko suulliseen tai kirjalliseen. Hän voi kyllä toimitella omia töitään tai suorittaa vaikkapa jonkun sivullisenkin töitä, mutta tarvittaessa hän on aina valmis ryhtymään varsinaiseen toimeensa isäntänsä vakinaisena metsätyöläisenä.

¹ Sauer, Walter: Die Waldarbeiterverhältnisse in den württembergischen Staatsforsten, s. 4—6. Marbach, 1929.

Vakinaisen metsätyöväen asema.

Tämän esityksen aihe ei käsitä metsätyöläisten asemaa kokonaisuudessaan. On kuitenkin ilmeistä, että suurimmat eroavaisuudet vakinaisten ja tavallisten metsätyöläisten välillä nimen omaan työläisten kannalta katsottuna ovat juuri asunto- ja ravinto-oloissa sekä niiden seurauksena myöskin terveydellisissä ja viihtyisyyssoloissa.

Ottaessaan vakinaisen metsätyöläisen palvelukseensa työnantaja hankkii hänelle tavallisesti asunnon, jossa yleensä on tilaisuus vähäisen maanviljelyksenkin harjoittamiseen. Esim. Kymi-yhtiö, joka meillä on etupäässä vakinaisella metsätyöväellä kokeillut, takaa heille vapaan asunnon, polttopuut, vähän viljelysmaata sekä parin lehmän heinämaan. Tällaisiksi asunnoiksi se on käyttänyt ensi sijassa omistukseensa joutuneita torppia. Niiden rakennukset on korjattu, mikäli niistä siten on saatu kunnollisia, mikäli ei, on ne rakennettu kokonaan uudestaan. Myöskin peltojen niiden ympärillä on kunnostettu. Yhtiö on rakennuttanut tähän tarkoitukseen myöskin joukon kokonaan uusia rakennuksia.

Asumukset on rakennettu yleensä yhtä perhettä varten. Joissakin tapauksissa on tosin järjestetty asunto kahdellekin perheelle samaan paikkaan, jos vanhat rakennukset ovat olleet kovin suuret. Ne sisältävät tavallisesti pirtin, kamarin ja ruokasäiliön sekä sitä paitsi ulkorakennuksen, jossa on kahden lehmän navetta, halkovaja ynnä muita tarpeellisia huoneita.¹

Asunto-olojen kannalta tällaisen järjestelmän ehkä suurin etu on se, että työläiset voivat heitä varten varattuihin asumuksiin perustaa kodin ja asua itse perheensä keskuudessa. Heidän asemansa edellyttää tosin työskentelyä siellä, missä heitä kulloinkin tarvitaan. Yksi työläinen ei voi kuitenkaan huolehtia metsätaloudessa säännöllisesti esiintyvistä töistä kovin suurella alalla. Jos siis työnantajan metsätalous on suuri, hänellä on myöskin vakinaisia metsätyöläisiä sitä enemmän. Kukin heistä huolehtii ensi sijassa omalla alueellaan esiintyvistä töistä. Sattuu tietenkin, että he joutuvat silloin tällöin istutus- hakkuu- y.m. töissä, joissa työläisiä tarvitaan suuret määrät, työskentelemään melko kaukanakin vakinaisesta asunnostaan, mutta yleensä he voivat suorittaa työnsä siellä asuen.

Koska vakinaisten metsätyöläisten elämä kodissaan muodostuu täten tavalliseksi maalaiselämäksi, ei liene syytä lähteä yksityiskohtaisemmin

¹ Kaikki edellä esitetyt Kymi-yhtiön toimintaa tässä suhteessa koskevat tiedot ovat William Luoman kirjoituksesta »Metsätyömiestjärjestelmä Kymmene Aktiebolag'in mailla Pohjois-Savossa». Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja 1929, s. 67—73. Vertaa myös P o l i n, J.: Kymi-yhtiön sivistyksellinen ja yhteiskunnallinen toiminta, kuvat s. 68—91.

selvittelemään sen tuottamia etuja tilapäisissä yhteisasunnoissa asuvien työläisten elämään verrattuna. Yksinkertaisesti todettakoon vain, että metsätyöläisten erikoisasemasta asunto- ja ravinto-olojen suhteen ei tällöin voida enää puhua. Siten siis siisteys-, viihtyisyys ja terveydellisetkin olosuhteet ovat täysin verrattavissa normaaleihin maalaisoloihin, mahdollisesti ne ovat vähän paremmatkin, sillä työnantajain rakennuttamat asu-
mukset ovat ilmeisesti keskimäärin vastaavia yksityisiä maalaisasumuk-
sia lämpimämpiä ja siistimpiä. Oman viljelmän vaikutusta metsä- ja
uittotyöläisten asemaan yleensä käsitellään vielä esityksen lopussa, joten
siihen ei ole syytä tässä puuttua.

Järjestelmän metsätaloudelliset edut.

Koska vakinaisen metsätyöväestön perustaminen olisi edellä esitetyn
mukaan omiaan mitä suurimmassa määrässä parantamaan metsätyöläis-
ten asunto-oloja, lienee syytä lyhyesti tarkastella tätä järjestelmää myös-
kin metsätalouden kannalta. Siitä näet pääasiallisesti riippuu sen
tulevaisuus, sen mahdollisuudet voittaa alaa käytännössä.

Ekstensiivisessä metsätaloudessa esiintyvät työt, kuten hakkuut, ajot,
uittot j.n.e. on meillä yleensä totuttu suorittamaan tilapäisellä työvoimalla.
Metsätalouden tullessa intensiivisemmäksi siinä kuitenkin esiintyy yhä
moninaisempia töitä. Ne saattavat olla lisäksi sellaisia, että niiden suo-
rittaminen vaatii erikoista taitoa, huolellisuutta ja uskollisuutta. Sellai-
sia ovat esim. istutukset, kylvöt, harvennukset, karsiminen, useat taimi-
tarhatyöt, taimiston perkaukset ja siementen karistaminen. Jos tällaisiin
metsätaloudessa yhä uusiintuviin töihin voidaan kerta toisensa jälkeen
käyttää samoja henkilöitä, tottuvat he vähitellen niiden suorittamiseen,
mistä on tietenkin seurauksena sekä työtehon että sen laa-
dun paraneminen.

Toinen seikka, jossa ero vakinaisen ja tilapäisen metsätyöväestön välillä
on vielä huomattavampi kuin ammattitaidossa, on uskollisuus
työssä. Tilapäinen metsätyöläinen tietää, että silloin kun tulokset
hänen työstään näkyvät tai huolimattomuudet tai petokset huomataan,
hän saattaa olla jo kaukana ja useimmissa tapauksissa ainakin poissa
k.o. työnantajan palveluksesta. Hänen asemansa tilapäisenä työläisenä on
sitä paitsi sellainen, ettei hän pidä sen menettämistä erikoisen suurena
tappiona. Vakainainen metsätyöläinen tietää sen sijaan paljon varmem-
min joutuvansa kärsimään seuraukset huolimattomuudestaan tai mah-
dollisesta vilpistä. Hänen asemansa asuntoineen, viljelmineen, karjoi-
neen ja vakinaisine toimineen on myöskin sen laatuinen, että sen menet-
täminen olisi usein melko suuri tappio. Tämä sekä parempi valintamah-

dollisuus ynnä mahdollisesti muutkin seikat aiheuttavat että vakinaisten
metsätyöläisten luotettavuus on yleensä paljon suurempi kuin tilapäisten.

Vakinaisten metsätyöläisten suuremmasta ammattitaidosta ja luotet-
tavuudesta johtuu, että työn johtoon ja valvontaan ei
tällaisen järjestelmän vallitessa tarvitse kiinnittää läheskään samassa
määrässä huomiota kuin tilapäisellä työvoimalla suoritetuissa töissä.
Siinä suhteessa säästetään siis huomattavasti kustannuksia. Varsinkin
useat intensiivisessä metsätaloudessa esiintyvät työt ovat näet sen laa-
tuisia, että erikoisen työn valvonnan järjestäminen on niissä vaikeata ja
tulee suurenkin metsätalouden puitteissa suhteettoman kalliiksi, puhu-
mattakaan pienistä.

Kaikki edellä esitetyt edut koskevat kuitenkin lähinnä ainoastaan
intensiivisessä metsätaloudessa esiintyviä varsinaisia metsän hoitotöitä.
Hakkuussa, ajossa ja uittossa ei tilapäisiltäkään työläisiltä puutu yleensä
ammattitaitoa, sillä he ovat useinkin suorittaneet niitä jo pitkät ajat.
Myöskin valvontakustannuksilla on näissä töissä, varsinkin urakalla suo-
ritettavissa, suhteellisesti pienempi merkitys kuin varsinaisissa metsän
hoitotöissä, joten vakinaisen työväen tuottama säästö olisi tässä suhteessa
melko pieni. Niissä voidaan niin ollen tulla varsin
hyvin edelleenkin toimeen tilapäisillä työläi-
sillä, mikäli vakinaista työväkeä ei ole niihin käytettävissä.

Vakinaisesta metsätyöväestöstä metsätaloudelle koituvien etujen pinta-
puolisessakaan tarkastelussa ei voitane sivuuttaa myöskään sitä erikoi-
sesti intensiiviselle metsätaloudelle tärkeätä seikkaa, että kyseisen järjes-
telmän vallitessa työläisiä on saatavissa milloin vain
ja mihin työhön kulloinkin tarvitaan. Talvella tapah-
tuvien hakkuu- ja ajotöiden kannalta tämäkään näkökohta ei ole ensin-
kään tärkeä. Silloin on työläisiä tavallisesti tarpeeksi saatavissa. Sen
sijaan niiden saanti kesällä, jolloin myöskin maataloudessa tarvitaan run-
saasti työväkeä, tuottaa usein vaikeuksia. Järjestetyssä ja intensiivisessä
metsätaloudessa esiintyy kuitenkin runsaasti töitä, jotka on suoritettava
välttämättä kesällä, vieläpä useat, kuten kylvöt, istutukset, vesomiset
y.m. määrättyinä, yleensä melko rajoitettuna aikana. Tällöin on juuri
vakainainen metsätyöväki erittäin tarpeen.¹

¹ Koska edellä käynyt vakinaisen metsätyöväen metsätaloudelle tuottamien etu-
jen käsittely on varsin yleispiirteinen, niin että tietojen alkulähteitä on hyvin vaikea
osoittaa, riittänee siinä suhteessa maininta, että tekijä on saanut vaikutteita seura-
vista teoksista: W e i g e r, E b e n h a r d: Die Arbeiterfrage in der deutschen Forst-
wirtschaft. München, 1927; B l u m e n t h a l, A. R.: Allmänna synpunkter i frågan
om anställande av fasta skogsarbetare. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1915, laa-

Jo nämäkin perustelut riittänevät osoittamaan, että kysymys vakinaisen metsätyöväestön perustamisesta on tärkeä ennen kaikkea metsätalouden itsensä kannalta. Ne parannukset, jotka se aiheuttaa työväestön asemassa, eivät siis vaadi metsätaloudelta erikoisia uhrauksia eivätkä tuottamatonta pääomasijoitusta, vaan ovat onnellinen seuraus työläisjärjestelmästä, joka on sille itselleenkin edullisin.

Järjestelmän käyttöä rajoittavat tekijät.

Edellä on esitetty yksinomaan vakinaisen metsätyöläisjärjestelmän etuja eri puolilta. Sen perusteella voi tuntua siis siltä, kuin tämä kysymys olisi selvä ja ilman muuta ratkaistavissa, sillä järjestelmä, jolla on entiseen verrattuna niin paljon etuja, on tietenkin yritettävä saada sen sijaan käytäntöön. Vakinaisen metsätyöväen perustamisessa esiintyy meillä kuitenkin eräitä käytännöllisiä vaikeuksia ja rajoituksia, niin että järjestelmän toteuttaminen ei voi tulla koko laajuudessaan kysymykseen. Rajoituksia sille asettavat sekä metsätalous itse että eräät kansantalouden kannalta tärkeät näkökohdat. Myöskin metsänomistussuhteisiin liittyy meillä eräs tämän menetelmän käyttöä huomattavasti rajoittava tekijä.

Metsätalouden itsensä vakinaisen metsätyöväen käytölle määrämät rajat ilmenevät siinä, että se kykenee tarjoamaan kannattavaa työtä jatkuvasti, siis vuodet läpeensä, ainoastaan melko rajoitetulle työläismäärälle. Tämä johtuu metsätaloudessa esiintyvien töiden kausiluontoisuudesta. Töitä ei voida jakaa tasaisesti kaikkien kuukausien osalle, vaan määrättyjen töiden täytyy tapahtua määrättyinä vuodenaikana. Huomattavimmat kausiluontoisuuden aiheuttajat ovat hakkuu ja ajo. Niiden suorittamiseen tarvitaan paljon enemmän työläisiä kuin mitä metsätalous voi ympäri vuoden käyttää. On siis ilmeistä, että ne joudutaan aina suorittamaan pääasiallisesti tilapäisellä työvoimalla. Kuten edellä on jo esitetty, ne ovatkin laadultaan siihen hyvin soveliaita. Vakinaista metsätyöväestöä kaivattaisiin sen sijaan suorittamaan lähinnä kesällä tapahtuvia varsinaisia metsän hoitotöitä. Niiden määrä riippuu

jempi painos, s. 159—163; W r e d e, H. A.: Boställen för fasta skogsarbetare i stället för småtorp och backstugor. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1915, laajempi painos, s. 164—173; L o m a, W i l l i a m: Metsätyömiestjärjestelmä Kymmene Aktiebolag'in mailla Pohjois-Savossa. Yksityismetsänhoitajyhdistyksen vuosikirja 1929, s. 67—73.

taas metsätalouden intensiivisyydestä. Kuten intensiivisempää metsätalous on, sitä enemmän siinä esiintyy tehtäviä myöskin kesällä ja sitä suuremman työläisjoukon se voi siis pitää palveluksessaan ympäri vuoden.

Metsätalouden intensiivisyyden raja määräytyy teoreettisesti maan vähenevän tuoton lain mukaan. Käytännössä se on meillä siitä kuitenkin vielä siksi kaukana, ettei kehityksen pysähtymistä tarvitse toistaiseksi pelätä. Metsätalouden intensiivisyyttä kohti käyvä kehitys luo siis yhä suuremmat mahdollisuudet vakinaisen metsätyöväen syntymiselle, onpa omiaan herättämään nimenomaan sen tarpeenkin. Metsätalouden kausiluontoisuutta se ei voi kuitenkaan kokonaan poistaa, joten meillä siis jo itse metsätalous tulee ilmeisesti aina asettamaan vakinaisen metsätyöväen käytölle määrättyt rajat. Toisin on asianlaita esim. Keski-Euroopassa, jossa vuodenaikojen vaihtelut eivät ole läheskään niin jyrkät kuin meidän maassamme. Metsätalous on siellä myöskin paljon intensiivisempää kuin Suomessa, mikä on eräs syy siihen, että tämä kysymys on siellä paljon keskeisempi kuin meillä.

Osoitukseksi siitä, missä määrin metsätalouden työn kysyntä meillä esim. valtion metsissä eri vuodenaikoina vaihtelee, esitetään seuraavassa taulukossa T a u n o O v a s k a i s e n vielä julkaisemattomasta kirjoituksesta »Metsätalouden työn kysyntä Aureen, Karvian, Kurun ja Parkanon hoitoalueissa v.v. 1932—35» (taulukot 69, 70 ja 71) tietoja k.o. hoitoalueiden metsätalouden palveluksessa olleista työläisistä mainittujen vuosien eri kuukausina.

T a u l u k k o n o 2.

Metsätalouden palveluksessa olleiden työläisten määrä eri kuukausina Aureen, Karvian, Kurun ja Parkanon hoitoalueissa v. 1932—35.

Vuosi		Kesäk.	Heinäk.	Elok.	Syysk.	Lokak.	Marrask.	Jouluk.	Tammik.	Helmik.	Maalisk.	Huhtik.	Toukok.	Keskim.
1932—33	luku	471	492	283	381	207	350	254	632	776	493	128	441	408
	%	9.6	10.0	5.8	7.8	4.2	7.1	5.2	12.9	15.6	10.2	2.6	9.0	8.3
1933—34	luku	786	629	434	185	656	641	312	443	1108	832	241	493	563
	%	11.6	9.3	6.4	2.7	9.7	9.5	4.6	6.6	16.4	12.3	3.6	7.3	8.3
1934—35	luku	422	276	173	217	332	440	354	433	1014	587	279	437	414
	%	8.5	5.5	3.5	4.4	6.7	8.9	7.1	8.7	20.2	11.8	5.9	8.8	8.3

Kuten taulukosta näkyy, vaihtelevat työläisten sekä absoluuttiset että prosenttiset määrät huomattavasti keskimääräislukujen molemmin puolin. Pienimmillään työläisten määrä on ollut keväällä huhtikuussa sekä syksyllä elo- ja syyskuussa. Kesäkuukausina se on ollut yleensä vähän keskimäärää suurempi. Laajimpien töiden kausi rajoittuu sen sijaan kolmeen talvikuukauteen, tammi-, helmi- ja maaliskuuhun.

Erilaisten töiden suhteen on huomattava, että metsätaloudessa esiintyy sekä säännöllisesti vuosittain toistuvia että tilapäisluontoisia töitä. Jälkimmäiseen ryhmään on tässä luettava erikoisesti suonkuivaustyöt, jotka muodostuvat suurenkin metsätalouden puitteissa tavallisesti enemmän tai vähemmän tilapäisiksi. Taulukossa muodostavat vuoden 1933—34 työläisistä suonkuivaustöissä olleet suuren osan, joten se vuosi on jonkin verran epänormaali. Mainituissa hoitoalueissa on muinakin viitattuina vuosina toimitettu suhteellisen paljon metsänhoidollisia kesätöitä.

Vertauskohdan saamiseksi taulukossa esitetuille työläisten luvuille mainittakoon, että k.o. hoitoalueiden metsätalouteen kuuluva maa-ala oli vuoden 1927 metsätalouden tarkastuksen mukaan 126 295 ha, jonka jälkeen se on jonkin verran pienentynyt asutustoiminnan vaikutuksesta. Kuten taulukko osoittaa, metsätyöläisten määrä on kyseisellä alueella suuren osan vuodesta niin alhainen ja laskee varsinkin keväällä siinä määrin, että sen voi tuskin katsoa antavan työtä enemmälle kuin 300:lle vakinaiselle työläiselle. Metsäpinta-ala kutakin vakinaista työläistä kohden olisi siis n. 420 ha.

Edellä esitetty esimerkki osoittaa selvästi ne rajat, jotka itse metsätalous kyseisessä asiassa asettaa. Jos asiaa tarkastellaan vielä kansainvälisen ja ennen kaikkea eri talouden haarojen sopusuhtaisen toisiinsa liittymisen kannalta, huomataan muitakin, siis metsätalouden ulkopuolella olevia tekijöitä, jotka ovat omiaan rajoittamaan vakinaisen metsätyöväen käyttöä.

Metsätalouden asettamat rajat perustuvat sen kausiluontoisuuteen. Tämä piirre ei rajoitu talouselämässä kuitenkaan yksinomaan metsätalouteen, vaan on hyvin yleinen ilmiö. Siitä johtuva epävakaisuus voi aiheuttaa eri elinkeinojen harjoittamisessa suuria vaikeuksia. Mm. juuri työväen kannalta se saattaa asettaa ikäviä pulmia. Vilkkaimman kauden työn kysyntä on tietenkin suuri, mutta väliajat joutuu suuri osa työläisistä työttöminä odottamaan seuraavaa työkautta. Yksityisten talouden haaran kausiluontoisuus ei tavallisesti ole kuitenkaan erikoisen vaarallista, jos koko talouselämä toimii edes lähimain tasaisesti. Koska se ei ole esim. metsätaloudesta enempää kuin monista muistakaan yksityisistä talouden

haaroista poistettavissa, voi koko talouselämä muodostua tasaiseksi vain siten, että eri elinkeinoissa kausivaihtelut sattuvat siten, että vilkas aika toisissa elinkeinoissa korvaa hiljaisen kauden toisissa. Näin on juuri meillä kahden pääelinkeino, maatalouden ja metsätalouden laita. Metsätaloudessa päätyökausi on talvella, maataloudessa kesällä. Asianlaita on sitäkin onnellisempi, kun nämä elinkeinot ovat toisilleen niin läheisiä ja niitä harjoitetaan kautta maan rinnakkain, niin että samojen työmies-ten käyttäminen vuoroin kumpaankin on mitä luonnollisinta.¹

Maatalouden kausiluontoisuus tekee siis tilapäisten metsätyöläisten käytön mahdolliseksi niin suuressa mittakaavassa kuin meillä tapahtuu. Toiselta puolen myöskin metsätalouden kausiluontoisuustekee maatalouden nykyisen työläisjärjestelmän mahdolliseksi, joten maatalous joutuisi kärsimään, jos metsätaloudessa turvauduttaisiin yksinomaan vakinaisiin työläisiin. Edellä on kuitenkin jo osoitettu, ettei metsätaloudella olisi sellaiseen mahdollisuuksiakaan, koska sekin, intensiivisenäkin, pysyy meillä aina melkoiseisessa määrässä kausiluontoisena.

Sitä rajaa, jonka itse metsätalous tilapäisen metsätyöväestön kehitykselle asettaa, voitaneenkin pitää takeena siitä, ettei puheena olevasta kehityksestä, vaikkapa se joskus saavuttaisi metsätaloudelle itselleen edullisimmatkin mittasuhteet, koidu maataloudelle vaaraa. Tämä voidaan sanoa sitäkin suuremmalla syyllä, kun meillä metsätalous on suureksi osaksi maatalouteen kytkettyä, joten se on yhä lisääntyväin hankintakauppain vaikutuksesta omiaan tasoittamaan maatilain kokonaistalouden kausiluontoisuutta tehden siten maataloudenkin kykeneväksi sijoittamaan yhä enemmän vakinaista työväkeä.

Myöskin juuri se, että suurta osaa maamme metsätaloudesta harjoitetaan maatalouteen yhdistettynä, rajoittaa vakinaisen metsätyöväen käyttöä. Yksityistilat ovat yleensä jo kooltaanakin niin pieniä, ettei vakinaisen metsätyöväen käyttäminen voi tulla niillä siinäkään syystä kysymykseen. Koska maa- ja metsätalouden päätyökaudet sattuvat eri aikoina, voidaan suurillakin tiloilla käyttää molempiin samoja työläisiä. Se, että metsätalous tekee täten maatalouden kykeneväksi sijoittamaan palvelukseensa enemmän vakinaista työväkeä, kuin mitä sille muuten olisi mahdollista, johtaa kuitenkin loppujen lopuksi, varsinkin asunto- ja ravinto-olojen kannalta katsoen, melkein samaan tulokseen, mihin vakinaisen metsätyöväen perustamisellakin päästäisiin.

¹ Vertaa Saari, Eino: Metsä- ja uittotyöväen kysymys. Maa ja metsä IV, 1, s. 278—292.

Järjestelmän tähänastinen kehitys maassamme.

Kuten edellä esitetystä selvinnee, vakinaisen metsätyöväen perustamisen edellytykset ovat meillä koko lailla rajoitetut. Se voi tulla kysymykseen ainoastaan valtion ja muiden yhteisöjen sekä yhtiöiden metsissä siinä määrin kuin ne tarvitsevat työvoimaa ympäri vuoden. Toiselta puolen tällaisen järjestelmän edut ovat hyvin ilmeiset. Monien metsätaloudellisten etujen rinnalla sillä olisi aivan erikoinen vaikutus vakinaisiksi pääsevien metsätyöläisten asemaan. Seuraavassa tarkastellaan lyhyesti asiasta julkisuudessa näkyvien tietojen nojalla puheena olevan järjestelmän tähänastista kehitystä maassamme.

Yksityiskohtaisten asiaa koskevien tilastotietojen puutteessa täytyy ensinnäkin tyytyä ainoastaan ylimalkaisesti toteamaan, että tämä kehitys on meillä vielä alkuasteella. Yhtiöistä ovat vain harvat kiinnittäneet tähän kysymykseen huomiota. Poikkeuksena voidaan mainita tosin Kymi-yhtiö, jossa tämän järjestelmän käyttö on saavuttanut jo melkoisen laajuuden. Vakinaisen metsätyöväestön perustaminen aloitettiin siellä toistakymmentä vuotta sitten, jonka jälkeen sitä on hiljalleen kehitetty. Sen metsäalueilla järjestelmä alkaakin olla jo monin paikoin aika täydellinen. 2000—3000 ha:n suuruisella alueella saattaa olla kymmenenkin vakinaista metsätyöläisperhettä.¹ Myöskin Serlachius-yhtiöllä on jonkin verran vakinaista metsätyöväestöä.² Muissa yhtiöissä tämä toiminta on ollut hyvin vähäistä.

Valtio meillä ei ole juuri kiinnittänyt tähän asiaan huomiota, mikä johtunee ainakin osaksi siitä, että sen metsätalous on olosuhteiden pakosta yleensä paljon ekstensiivisempää kuin esim. yhtiöiden. Valtion metsänvartijoita voidaan tosin pitää eräänlaisina vakinaisina metsätyöläisinä. Hehän eivät ole ainakaan vielä nykyisin yleensä hankkineet ammattitietoaan ja -taitoaan kouluissa, vaan ovat saavuttaneet sen käytännöllisen kokemuksen tietä. Heidän velvollisuutenaan on niin ikään osallistua vartiopiirissään esiintyviin metsätöihin, mikäli se on tarpeen.

Valtion toiminta omissa metsissään työläisten asunto-olojen parantamiseksi.

Metsä- ja uittotyöläisten asunto-oloja koskeva lainsäädäntö on tehnyt valtiovallalle mahdolliseksi valvoa työnantajain toimintaa sekä velvollisuutensa täyttämistä siinä suhteessa. Kuten esityksestä lienee selvinnyt,

¹ Luoma, William: Metsätyömiestjärjestelmä Kymmene Aktiebolag'in mailla Pohjois-Savossa. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja 1929, s. 67—73.

² Norrmén, P. H.: Mäntän tehdas 1868—1928, kuvat s. 180—181.

on puheena olevissa asunto-oloissa sen kautta saavutettu parannus ollut huomattava. Valtion ei tarvitse rajoittaa toimintaansa tässä asiassa kuitenkaan yksinomaan valvonta- ja neuvontatyöhön. Sehän omistaa meillä n. 40 % koko metsäalasta, joten sillä on omissa metsissään tilaisuus siis vieläkin aktiivisempaan toimintaan metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen parantamiseksi. Valtion metsät sijaitsevat sitä paitsi suurimmaksi osaksi Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä muuallakin yleensä syrjäisissä seuduissa, niin että juuri niissä tulee tilapäisasuntojen hankkiminen usein kysymykseen.

Valtio ei tosin ainakaan vielä nykyisin suorita kaikkia metsissään tapahtuvia hankintoja, mutta se ei estä sitä rakennuttamasta niissä tarvittavia työläisten asumuksia ja luovuttamasta niitä metsäkaupoissa ostajien käytettäväksi. Korvauksen tästä toiminnasta se voi ottaa joko vuokrana tai kauppahinnan yhteydessä korkeampana kantohintana. Meillä tällaista menetelmää ei tosin ole vielä kovinkaan paljon kokeiltu, mutta ainakin Ruotsissa siinä on päästy erittäin suotuisiin tuloksiin. Sellaiset leimikot, joissa valtio on jo etukäteen rakennuttanut asumukset, ovat olleet aina kysytyimpiä ja niistä on saatu suhteellisesti parempia hintoja kuin muista leimikoista.¹

Vaikka meillä metsähallituksen tämän suuntainen toiminta onkin tähän mennessä ollut vähäistä, on kysymys kuitenkin niin tärkeä, ettei sitä voitane kokonaan huomiotta sivuuttaa. Sitä on käsitellyt I. Vuoristo kirjoituksessaan »Metsäkämpien rakentamista varten olisi laadittava yhtenäinen suunnitelma.² Hänen esityksensä mukaan tilapäisasunnot olisi rakennettava suunnitelmallisesti siten, että samoja asumuksia voitaisiin käyttää mahdollisimman monena vuotena ja monia leimikoita hakattaessa. Tämä on mahdollista ainoastaan metsänomistajalle, joka tuntee metsänhoitosuunnitelmansa ja voi rakentaa asumukset sitä silmälläpitäen. Hän kiinnittää huomiota ensi sijassa siihen kustannusten säästöön, joka tällaisella järjestelmällä saavutettaisiin. On selvää, että tämä olisi varsinkin valtion metsissä erittäin onnistunut asuntokysymyksen ratkaisu. Yhtiöiden metsissä hän se lankeaa luonnostaan, sillä niissä metsänomistaja esiintyy säännöllisesti myöskin työnantajana.

Myöskin metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen erikoistarkastaja Linnola yhtyy täydellisesti I. Vuoriston ehdotukseen¹. Hän korostaa erikoisesti tilapäisasuntojen vaikutusta työväen terveyteen. Tällä

¹ Linnola, B. V.: »Metsäkämpien» rakentamista varten olisi laadittava yhtenäinen suunnitelma. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1936, s. 69—71.

² Metsätaloudellinen aikakauskirja 1936, s. 68—69.

järjestelmällä, mainitsee hän, voitaisiin poistaa mm. se epäkohta, että asunnot on usein lain päinvastaisesta määräyksestä huolimatta pakko rakentaa talvisaikaan.¹ Mikäli kehitys johtaa tässä asiassa toimenpiteisiin valtion taholta, voidaan siitä odottaa siis sekä parannusta työläisten kannalta että huomattavaa säästöä asumusten rakentamisen aiheuttamissa kustannuksissa. Siihen onkin hyviä toiveita, sillä näiden olojen erikoistarkastajan aloitteesta sosialiministeriö on tehnyt jo asiasta ehdotuksen metsähallitukselle. Kuten siirrettävistä asumuksista puheen ollen on jo viitattu, ei tämän menetelmän toteuttamisella olisi kuitenkaan vielä koko tilapäisasuntoja koskeva kysymys ratkaistu. Sen ulkopuolelle jäisivät lähinnä yksityismetsät. Niissä tosin ei ole kovin paljoa sellaisia työmaita, joissa tilapäisasuntoja kaivataan, mutta melkoisesti sentään. Metsänhoitolautakuntain ilmoituksen mukaan niitä oli mm. v. 1936 kaikkiaan 124, joista tosin osa oli niin pieniä ja lyhytaikaisia, ettei tilapäisiä asuntoja siitä syystä rakennettu². Siirrettävään asumusten kehittäminen olisi niin ollen edellä esitetyn menetelmän toteuttamisen rinnalla tärkeätä. Käytämällä niitä molempia rinnan kulloinkin mahdollisuuksien mukaan, voitaisiin ehkä päästä siitä nykyisin vielä yleisesti käytetystä epätaloudellisesta tavasta, että asunnot rakennetaan jokaista työmaata varten erikseen.

Asutustoiminnan vaikutus metsä- ja uittotyöläisten asunto- ja ravinto-oloihin.

Asutustoiminnalla on ollut ja on yhä edelleenkin metsä- ja uittotyöläisten asunto-oloissa tapahtuvaan kehitykseen lähinnä kahtalainen vaikutus. Uusien asumusten ilmaantuminen varsinkin asumattomille seuduille vähentää näet tilapäisten asuntojen tarvetta ja yhä uusia työläisiä pääsee sen vaikutuksesta osallisiksi asutun maailman eduista. Toiselta puolen asutustoiminta tekee metsätyöläisille mahdolliseksi maan saannin ja siis oman viljelmän perustamisen.

Asutuksen luonnollisella levenemisellä on aikaisemmin ollut uusien asuttujen alueiden syntymiseen suuri osuus. Nykyisin se ilmenee kuitenkin pääasiallisesti jo ennestään asuttuja alueita laajentavana tekijänä. Uudet asumukset syntyvät siis entisten asutusalueiden reunoille. Sekin

¹ Linnoila, B. V.: »Metsäkämpien» rakentamista varten olisi laadittava yhteinen suunnitelma. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1936, s. 69—71.

² Ammattientarkastuskertomus 1936, s. 29.

on kyllä ajan mittaan omiaan vähentämään metsä- ja uittotyöläisten tilapäisasuntojen tarvetta. Vielä suurempi vaikutus tässä suhteessa on kuitenkin asutustoiminnalla. Sen ansiostahan syntyy usein melko suuriakin asutusalueita aikaisemmin kokonaan asumattomille seuduille. Asutus-toiminta kohdistuu sitä paitsi etupäässä valtion metsiin, jotka juuri muodostavat suurimmat asumattomat seudut ja joissa siis tilapäisten asumusten rakentaminen tulee lähinnä kysymykseen. Vuoden 1936 metsätilaston mukaan oli valtion metsämailla kaikkiaan 2225 lopullisesti muodostettua, maarekisteriin merkittyä asutus- ja asuntotilaa sekä lisämaata. Koska lisämaiden saaminen ei edellytä rakentamisvelvollisuutta, on niiden osuus vähennettävä mainitusta luvusta. Se on ollut eri vuosina keskimäärin vähän yli 30 % koko määrästä, joten siis asutus- ja asuntotilojen yhteinen lukumäärä valtion mailla oli v. 1936 jo yli 1500. Koska kehitys on ollut tässä suhteessa viime aikoina aika ripeätä, nousee tuo määrä nykyisin ilmeisesti jo lähelle 2000:ta. Siitä, missä määrin niitä voivat metsä- ja uittotyöläiset käyttää vuosittain asuntonaan, ei voi tietenkään mitään varmaa sanoa. Erittäin todennäköistä kuitenkin on, että niistä suurta osaa voidaan silloin tällöin sellaisenaan käyttää. Edellä esitetty näkökohta on kuitenkin tekijän mielestä tärkeämpi kuin absoluuttisten lukujen tarkka määrääminen.

Myös tilaisuus maan saantiin asutustoiminnan välityksellä on metsätyöläisille edullista. Koska asutustiloja annetaan ensi-sijassa valtion maasta, on niitä siis saatavissa lähinnä syrjäisillä metsäseuduilla, joten juuri heillä on niiden ottamiseen mainio tilaisuus. Varsinaiset asutustilat eli n.s. viljelystilat pyritään tosin antamaan niin suurina, että tilan haltija voisi tulla siinä yksinomaan maanviljelyksellä toimeen. Tällaisien tilojen ottajat ovat kuitenkin tavallisesti varatonta väkeä, joiden eläminen on ansion varassa ainakin niin kauan, kunnes peltoa on raivattu siinä määrin, että perhe voi siitä elää. Tällöin lienee tavallisin ansio juuri metsätyöt. Sitä paitsi asutustilalliset etsivät tietenkin muiden pikkutilallisten tavoin talvisin metsätoista lisäansiota, vaikkapa he jo saisivatkin ravinnon omasta maastaan. Viljelystilankin saanut metsätyöläinen pysyy niin ollen tavallisesti ainakin osittain metsätyöläisenä.

Asuntotilat on sen sijaan nimenomaan tarkoitettukin juuri asuntopalstoiksi työläisille, jotka etsivät elantonsa pääasiallisesti muualta. Niiden hakijoista lieneekin suuri osa juuri metsätyöläisiä. Tontin lisäksi asuntotilassakin on maata pientä viljelmää varten. Viljelmän vaikutusta metsä- ja uittotyöläisten asemaan käsitellään kuitenkin vasta seuraavassa kohdassa.

Kylissä asuvat metsä- ja uittotyöläiset.¹

Tämä esitys on koskenut melkein yksinomaan tilapäisasunnoissa asuvia metsä- ja uittotyöläisiä. Kylissä asuvien työläisten olojen tarkastelu täytyykin jättää hyvin vähälle. Se johtuu lähinnä siitä, että juuri tilapäisasunnoissa asuvien työläisten olojen järjestely on tuottanut eniten vaikeuksia ja siis myöskin lainsäädäntö, jonka vaikutusta, tässä on yritetty erikoisesti selvittää, koskee ainoastaan sitä. Muutenkin kyseisissä oloissa tapahtunut kehitys on rajoittunut hyvin suureksi osaksi ainoastaan tilapäisasunnoissa asuvien työläisten oloihin. Kylissä, vieraisakin suojissa asuvilla, kotonaan asuvista puhumattakaan, ovat mahdollisuudet olojensa järjestämiseen alun perin olleet paremmat kuin sellaisilla työläisillä jotka ovat joutuneet asumattomissa metsissä turvautumaan tilapäisiin suojiin. Ensin mainittujen olot eivät ole kaivanneet siis korjausta läheskään siinä määrin kuin viimeksi mainittujen. Kehitys tässä suhteessa rajoittuukin pääasiallisesti siihen, mitä sivistyksen ja elintason kohoaminen ovat mahdollisesti saaneet aikaan maaseudun asunto- ja ravinto-oloissa, joten sen perusteellisempaan tarkasteluun ei voida eikä liene syytäkään tässä ryhtyä.

Vuoden 1921 metsä- ja uittotyöläistutkimuksen mukaan (s. 5 ja 32, taulukot 4 ja 23) metsätyöläisistä oli n. 2/3 ja uittotyöläisistä yli puolet maan omistajia tai vuokraajia. Tutkimuksessa esiintyvät maan vuokraajat olivat tietenkin pääasiallisesti torppareita, jotka ovat myöhemmin itsenäistyneet ja päässeet siis maan omistajiksi. Kuten edellä on selostettu, maata omistavat metsätyöläiset ovat lisääntyneet myöskin asutustoiminnan vaikutuksesta ja niillä, joilla ei vielä ole maata, on mahdollisuuksia sen saamiseen.

Vakinaisesta metsätyöväestöstä puhuttaessa on jo käsitelty viljelmän vaikutusta nimenomaan työläisten asunto-oloihin. Koska maan omistus metsä- ja uittotyöläisten keskuudessa on kuitenkin erittäin yleinen ilmiö, lienee paikallaan luoda vielä lyhyt katsaus sen yleiseen vaikutukseen näiden työläisten asemaan.

Maata omistavienkin metsätyöläisten asema voi olla erilainen sikäli, että toiset voivat työskennellä kotonaan asuen, toisten taas täytyy tilastaan huolimatta asua metsätöissä ollessaan vieraisissa suojissa. On selvää, että edelliset ovat jälkimmäisiä paljon edullisemmassa asemassa. Heidän asemansa paremmuus rajoittuu kuitenkin lähinnä juuri asunto- ja ravinto-oloihin, joista on jo ollut puhe. Muut viljelmän tuottamat edut ovat

¹ Nimitystä »kylissä asuvat työläiset» käytetään tässä tilapäisasunnoissa asuvien vastakohtana.

yleensä melkein samat riippumatta siitä, voiko työläinen asua metsätöitä suorittaessaan tilallaan tai ei.

Omistaessaan tilan työläinen ei tietenkään ole kokonaan metsätöistä riippuvainen. Hän suorittaa niitä useimmiten määrätyn ajan vuodesta, mutta, varsinkin jos viljelmä on suurehko, ne ovat hänellä kuitenkin ainoastaan sivuammattina. Pienenkin viljelmän omistajan, jolla metsätyöt ovat pääammattina, asema on turvattu sikäli, että joutuessaan tilapäisesti työttömäksi hänen ei tarvitse toimeettomana odottaa uutta työtilaisuutta, vaan hän voi käyttää aikansa tuottavaan työhön viljelmällään. On selvää, että tällä on suuri vaikutus työläisten asemaan. Samalla se on omiaan antamaan heille turvallisuuden ja itsenäisyyden tunteen, jota eivät minikäänlaiset sosialivakuutukset kykene ainakaan täydellisesti korvaamaan.

Edelleen on viljelmän omistamisen suureksi eduksi katsottava, että se tekee mahdolliseksi paitsi työläisen oman, myöskin koko perheen työvoiman taloudellisen käytön. Tämä näkökohta on tärkeä sekä taloudellisesti että myöskin lasten kasvattamisen ja työhön totuttamisen kannalta. Sen seikan edut, että perhe saa täten ravintonsa, tai ainakin osan siitä maasta, lienevät siksi selvät, etteivät ne kaippaa esittelyä.

Eräs näkökohta, jolla tekijän mielestä on melkoinen vaikutus työläisten taloudelliseen asemaan ja joka samalla tekee metsätöiden joustavan suorittamisen mahdolliseksi niiden kausiluontoisuudesta huolimatta, on se, että viljelmät tarjoavat kesäisin työtä talvella metsätöissä käytettäville hevosille. Hevosten pito yksinomaan metsätöitä varten tuskin kannattaisi. Tilan omistavalle metsätyöläiselle sen pitäminen on sen sijaan viljelmänkin kannalta erittäin tärkeitä. Lisäksi se parantaa hänen ansio- mahdollisuuksiaan talvisin metsätöissä.

Kansantalouden kannalta katsottuna metsätalouden palveluksessa olevain työläisten viljelmän omistamisella on myöskin se etu, että he välttyvät siten mahdollisimman joustavasti metsätöiden kausiluontoisuuden aiheuttamasta ajoittaisesta työttömyydestä. Mitä suurempi osa metsätyöväestä voi sesonkien väliajat työskennellä omilla viljelmillään, sitä varmemmin ja vähemmällä ajan menetyksellä sen maatalouden palvelukseen sijoittautuminen tapahtuu.

Työläisten itsensä, mutta myöskin koko yhteiskunnan kannalta erittäin tärkeänä seikkana on lopuksi mainittava, että viljelmän omistaminen tekee työläisille mahdolliseksi perheen perustamisen. Työmarkkinain epävakaisuuden ja ennen kaikkea työpaikan alituisen vaihtumisen vuoksi se on heille yleensä ilman viljelmää hyvin vaikeata, monasti melkein mahdotontakin. Viljelmän omistaminen sen sijaan ei tee sitä vain mahdolliseksi vaan onpa omiaan kannustamaankin siihen.

Viljelmän omistaminen ei ole työläisille siis läheskään yhdentekevää siinäkään tapauksessa, että he eivät voi asua kotonaan töissä ollessaan, puhumattakaan siitä tapauksesta, että siihen on tilaisuus. Siitä syystä voidaankin kaikkien toimenpiteiden, jotka edistävät heidän viljelmiensä kehitystä tai lisäävät niiden perustamismahdollisuuksia, katsoa hyvällä syyllä parantavan heidän asemaansa. Asutustoiminta on tällaisista toimenpiteistä ehkä tärkein, mutta ei ainoa. Asutuslainat, raivauspalkkiot y.m. avustukset ovat saman toiminnan eri muotoja. Siinä tarkoituksessa tehty valistustyö on niin ikään ollut omiaan sekä edistämään viljelmän syntymistä että saattamaan niiden hoidon oikeille urille. Varsinkin pienviljelysseurain toiminta on tässä suhteessa merkittävä, sillä nehan työskentelevät ensi sijassa juuri syrjäisten seutujen pienten viljelmän omistajain keskuudessa.

Tässä yhteydessä ansaitsee huomiota vielä n.s. viljelyspalstatoiminta. Asiaa on kehittänyt ja esittänyt erikoisesti agronomi Kinnunen¹. Viljelyspalstatoiminnalla tarkoitetaan erikoisten valtion tukemain ja ohjaamain pikku viljelmän perustamista työläisperheiden taloudelliseksi tueksi. Eri ravintoaineiden osuus on viljelmällä suunniteltu siten, että siitä muodostuu perheelle joko kokonaan omavarais- tai ainoastaan n.s. puolivaraisviljelmä, jolloin tietenkin osa ravinnosta on hankittava muualta. Tällaisia viljelmiä on maatalousministeriön toimesta kokeiltu. Esim. v. 1933 niitä järjestettiin 7800:lle maaseudun työläisperheelle². Kokeilut ovat tuottaneet erittäin suotuisia tuloksia. Valtion tukeminen tapahtuu pääasiallisesti lainain ja ohjauksen muodossa, joten siitä koituvat menot eivät jää läheskään kaikki valtion lopulliseksi rasitukseksi. Menetelmän erikoisuus on pääasiallisesti tukemistavassa. Se näet tapahtuu ehdolla, että asianomainen perhe suostuu tarkoin noudattamaan viljelmän suhteen saamia ohjeita. Tämä on tietenkin jo viljelmän taloudellisuudenkin kannalta tärkeätä, sillä erikoisesti juuri tuollaisen pienten viljelmän järjestäminen kysyy ammattitietoja ja taitoa. Samalla se on myöskin reaalin keino saada maaseudun työläiset vähitellen ymmärtämään hyvin järjestettyjen pikku viljelmän arvo ja totuttaa se itsenäisestikin sellaisia harrastamaan.

¹ Kinnunen, Erkki J.: Metsätyöläisten taloudellisen aseman parantamisesta. Kansallista politiikkaa. Turku, 1935. — Perheen ravinto omasta maasta. Porvoo, 1935. — Perheellisten metsätyömiesten aseman turvaaminen nykyisissä palkkasuhteissa. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1935, s. 51—58.

² Kinnunen, Erkki J.: Metsätyöläisten taloudellisen aseman parantamisesta. Kansallista politiikkaa. Turku, 1935.

Kirjallisuusluettelo.

- Andersen, Sønnik: Undersøkelse av skogshytter og skogsarbeidernes levevilkår. Oslo, 1932.
- Blumenthal, A. R.: Almänna synpunkter i frågan om anställande av fasta skogsarbetare. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1915, laajempi painos, s. 159—163.
- Brander, Karl: Miten metsämies välttyy tapaturmilta. Helsinki, 1934.
- Christiani, J. G.: Über die Waldarbeiterverhältnisse auf dem badischen Schwarzwald in Vergangenheit und Gegenwart. Karlsruhe, 1894.
- Forsström, Mauno: Metsätyöntekijäin erikoisasemasta työoikeudessa. Silva Fennica 33. Helsinki, 1933.
- Gebhard, Hannes: Asunto-olot Suomen maalaiskunnissa v. 1901. Helsinki, 1910.
- Grenander, Tell: I skogsarbetarefrågan. Skogsvårdsföreningens tidskrift 1920, s. Tx 149—153.
- Harmaja, Leo: Kysymys metsä- ja uittotyöläisten olojen parantamisesta. Sosialinen aikakauskirja 1927, s. 673—685.
- Hassinen, Matti: Metsä- ja uittotyöväestön asumusten lämmityslaitteista. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1930, s. 147—149.
- Holmgren, A.: Behovet af fasta skogsarbetare på de norrländska kronoparkerna. Norrlands Skogsvårdsförbunds tidskrift 1916, s. 170—194.
- Kalkkinen, Ilmari: Avoin kirje kämppätarkastajalle. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1930, s. 301.
- Kinnunen, Erkki J.: Metsätyöläisten taloudellisen aseman parantamisesta. Kansallista politiikkaa, s. 35—44. Turku, 1935.
- Perheellisten metsätyömiesten aseman turvaaminen nykyisissä palkkasuhteissa. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1935, s. 51—58.
- Perheen ravinto omasta maasta. Porvoo, 1935.
- Kuusinen, Eino: Sosialipolitiikka II, s. 810—913. Porvoo, 1931.
- Lagus, Hugo: W. Rosenlew & Co Aktiebolag 1853—1928, s. 49. Pori, 1928.
- Lehtonen, K. F.: Kajaanin Puutavara Osakeyhtiö 1907—1932, s. 100—106. Helsinki, 1932.
- Linnola, B. V.: Huomioita »kämpäläin» sovelluttamisesta. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja 1932, s. 35—46.
- Huomioita metsäkämpistä ja niiden rakentamisesta. Suomen puu 1929, s. 316—318.
- Metsä- ja lauttaustyöväen asumusten ja hevossuojain laadusta ja suuruudesta annetut ohjeet. Sosialinen aikakauskirja 1929, s. 498—503.
- »Metsäkämpien» rakentamista varten olisi laadittava yhtenäinen suunnitelma. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1936, s. 69—71.
- Metsäkämpät yleensä asetuksenmukaisia, mutta niitä saisi olla enemmän. Metsälehti n:o 7/1937.

- Linnoila, B. V.: Metsätyöläisten asunto-olot. Metsälehti n:o 8/1936.
 — Tapaturmat ja työväensuojelu maamme metsä- ja uittotöissä. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1930, s. 63—70 ja 139—141.
- Luoma, William: Metsätyömiestäjärjestelmä Kymmene Aktiebolag'in mailla Pohjois-Savossa. Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja 1929, s. 67—73.
- Lähde, Arvo: Asunto- ja ravinto-olot uittoyhdistysten työmailla. Suomen uittajayhdistyksen vuosikirja 1938, s. 144—157.
- Maliniemi, Einar: Siirrettävistä metsäasunnoista. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1935, s. 113—115 sekä Yksityismetsänhoitajayhdistyksen vuosikirja 1935, s. 61—64.
- Manninen, August: Laki metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista. Sosialinen aikakauskirja 1928, s. 381—385.
- Mäklin, Herman: Huoltotyö puunjalostusteollisuusyhdyskunnissa. Serlachius-yhtiön toimenpiteet. Viikkosanomat n:o 6/1934.
- Norrmén, P. H.: Mäntän tehdas 1868—1928, s. 180—181.
- Norvasalo, Paavo A.: Mitä mahdollisuuksia on aikaansaada pysyväinen metsätyöväestö valtion maille. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1915, laajempi painos, s. 329—332.
- Oksala, Arvi: Metsä- ja uittotyömiesten asumuksen uuni. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1929, s. 282—283.
- O. S.: Metsämiesten huoltotoiminta. Metsälehti n:o 48/1936.
- Ovaskainen, Tauno: Metsätalouden työn kysyntä Aureen, Karvian, Kurun ja Parkanon hoitoalueissa v.v. 1932—35. Julkaisematon.
- Polin, Julius: Kymi-yhtiön sivistyksellinen ja yhteiskunnallinen toiminta, s. 88—91. Kouvola, 1932.
- Pälsi, Sakari: Tukkimetsistä ja uittopuroilta. Helsinki, 1923.
- Randelin, O.: Vilka möjligheter förefinnas för att skapa en fast skogsarbetarestam å kronans, trävarubolagens och enskilda skogsägarens marker? Metsätaloudellinen aikakauskirja 1915, laajempi painos, s. 333—335.
- Saari, Eino: Metsä- ja uittotyöväen kysymys. Maa ja metsä IV, 1, s. 278—292.
- Sauer, Walter: Die Waldarbeiterverhältnisse in den württembergischen Staatsforsten. Marbach, 1929.
- Sohlman, S. A.: Laki metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista. Tapio 1928, s. 157—160.
 — Metsä- ja uittotyömiesten asumuksista. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1927, s. 164—170 ja 275—284.
- Snellman, G. R.: Undersökning angående sågindustrin samt därmed i sammanhang stående afverkning, flottning och inlastning i Finland. Helsingfors, 1914.
- Tamm, Gustaf: Större afkastning från våra skogar: anställande af fasta skogsarbetare. Skogsvårdsföreningens tidskrift 1910, s. 415—430.
- Tamm, Gösta: Skogspolitiken och skogsarbetarefrågan. Skogsvårdsföreningens tidskrift 1916, s. 345—370.
- Tervala, E. O.: Työnjohtajien toiminta metsätöissä sattuvien tapaturmien parantamisessa. Metsälehti n:o 25—26/1936.
- Treitsche, Kurt: Die wirtschaftlichen und sozialen Verhältnisse der preussischen Staatsforstarbeiter. Berlin, 1928.

- Wallner, Oscar: Ett mönsterhushåll bland skogsarbetare. Skogs- och flottningsarbetaren nr. 1/1932.
 — Flottningsarbetarens bostadsförhållanden. Flottningstidskrift 1921, s. 991—1003.
 — Grönsinka-kojan. Ändamålsenlig typ av flyttbar arbetarbostad. Skogen 1934, s. 53—56.
 — Lagarna om härbärgen för skogs- och flottningsarbetare samt deras tillämpning. Skogen 1920, s. 161—192.
 — Nyare typer av flyttbara skogsstugor. Skogen 1936, s. 437—441, 469—472 ja 493—496.
 — Om bostadsförhållanden för skogs- och flottningsarbetare å statskogor. Skogsvännen 1924, s. 75—106.
 — Om flyttbara bostäder för skogarbetare m.m. Skogen 1922, s. 33—52, 73—96 ja 107—122.
 — Om gemensam mathållning vid skogsarbete. Skogs- och flottningsarbetaren nr. 1/1931.
 — Om skogshärbärgelagens tillämpning och effektivitet. Skogsvännen 1927, s. 1—32.
 — Ruotsin metsä- ja uittotyöntekijäin asunto-oloja koskevasta lainsäädännöstä. Sosialinen aikakauskirja 1928, s. 83—95 ja 172—179.
 — Ruotsin valtion toimenpiteet metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen järjestämiseksi. Sosialinen aikakauskirja 1922, s. 805—818.
 — Skogshantering och arbetarskyddslagstiftning. Norrlands Skogsvårdsförbunds tidskrift 1927, s. 399—427.
- Weiger, Eberhard: Die Arbeiterfrage in der deutschen Forstwirtschaft. München, 1927.
- Westerland, Vieno: Ensiapu tapaturmissa. Helsinki, 1934.
- Wichmann, A.: Metsä- ja uittotyöläiset. Viikkosanomat n:o 6—7/1936.
- Wrede, H. A.: Boställen för fasta skogsarbetare i stället för småtorp och backstugor. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1915, laajempi painos, s. 164—173.
- Ammattientarkastuslaki. S. A. n:o 72/1927.
- Anomusehdotus n:o 90. Valtioapäivät 1914. Liitteet IX, s. 797—799.
- Anomusehdotus n:o 83. Valtioapäivät 1917. Liitteet IX, s. 617—618.
- Anomusehdotus n:o 84. Valtioapäivät 1917. Liitteet IX, s. 615—616.
- Anomusehdotus n:o 82. Toiset valtiopäivät 1917. Liitteet IX, s. 911.
- Anomusehdotus n:o 86. Toiset valtiopäivät 1917. Liitteet IX, s. 922—923.
- Anomusehdotus n:o 138. Valtioapäivät 1919. Liitteet VIII, s. 945.
- Anomusehdotus n:o 139. Valtioapäivät 1919. Liitteet VIII, s. 946.
- Anomusmientö n:o 8. Toiset valtiopäivät 1917. Liitteet IV—V.
- Anomusmientö n:o 11. Valtioapäivät 1919. Asiakirjat V.
- Asetus ammattivaaralta suojelmiseksi. S. A. n:o 10/1914.
- Asetus erityisen ammattientarkastajan asettamisesta metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista annetun lain ja asetuksen noudattamisen valvomista varten. S. A. n:o 451/1929.
- Asetus metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista annetun lain toimeenpanosta. S. A. 330/1928.
- Ehdotus Ruotsin metsäammattientarkastuksen tehokkuuden lisäämiseksi. Sosialinen aikakauskirja 1930, s. 63—64.

- Ensiapukurssit metsäkouluilla. Metsälehti n:o 7/1935.
- Hallituksen esitys n:o 96. Valtiopäivät 1926, Asiakirjat III.
- Hallituksen esitys n:o 1. Valtiopäivät 1927. Asiakirjat I+II.
- Komitean, joka asetettiin esittämään keinoja metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen parantamiseksi, antama mietintö kesäkuun 30 p:ltä 1923. Painamaton. Säilytetään valtioneuvoston arkistossa.
- Kymi-yhtiön sosiaaliseen toimintaan tutustumassa. Viikkosanomat n:o 12—13/1934.
- Kysymme — — — (Metsä- ja uittotyöläisten asunto-olojen erikoistarkastajan antama haastattelu). Metsätaloudellinen aikakauslehti 1938, s. 173—174.
- »Kämppekokeja» koulutetaan ensi kesänä Rovaniemellä. Metsälehti n:o 5/1937.
- Lag angående i vissa fall vid skogsavverkning och kolning av härbärge åt arbetarna m.m. Svensk författningssamling nr. 222/1919.
- Lag om skyldighet i vissa fall att vid flottled anordna härbärgen åt flottningsarbetarna. Svensk författningssamling nr. 428/1919.
- Lakiesitys metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista. Sosialinen aikakauskirja 1927, s. 164—168.
- Laki maan lunastamisesta eräissä tapauksissa lauttaustyöväen asumusten alueiksi S.A. n:o 160/1928.
- Laki metsä- ja lauttaustyöväen asumuksista. S.A. n:o 159/1928.
- Laki metsä- ja lauttaustyöväen asunto-oloista. Sosialinen aikakauskirja 1928, s. 295—298.
- Lov om husvaer for folk og hester under skogarbeide og flotning. Norsk lovtidende 1915, s. 590.
- Metsä- ja lauttaustyöväen asumukset. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1929, s. 253—256.
- Metsä- ja lauttaustyöväen asumukset. Teollisuuslehti 1928, s. 54—55.
- Metsä- ja uittotyöläisten olojen parantaminen. Metsätaloudellinen aikakauskirja 1924, s. 135—136.
- Metsätyöntekijäin elin- ja työsuhteet Ruotsissa. Työtilastollinen aikakauslehti 1917, s. 46—53.
- Metsätyöväen olojen parantaminen. Metsämies 1921, s. 131—134.
- Puunjalostusteollisuuden toiminta työväen asunto-olojen parantamiseksi. Viikkosanomat n:o 12—13/1934.
- Piirteitä Kajaanin Puutavara Osakeyhtiön teollisuuslaitoksissaan harjoittamasta sosiaalisesta toiminnasta. Viikkosanomat n:o 12—13/1934.
- Ritningar till skogstugor, skogs- och flottningskojor m.m. dylika bostäder. Stockholm, 1921.
- Selvitys Ruotsin metsätyöntekijäin muonitus- ja ruuan laitto-oloista. Sosialinen aikakauskirja 1929, s. 707—708.
- Sosiaaliministeriön päätös, joka sisältää metsä- ja lauttaustyöväen asumusten ja hevosuojain suuruutta ja laatua koskevat ohjeet. S.A. n:o 129/1929.
- Skogshärbärgelag. Svensk författningssamling nr. 268/1937.
- Sosiaaliministeriön julkaisemia vuosikertomuksia. Sarja B. Ammattientarkastuskertomus v. 1929—1936.
- Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland. Sveriges officiella statistik. Socialstatistik. Stockholm, 1916.

- Suuren valiokunnan mietintö n:o 3. Valtiopäivät 1928. Asiakirjat III.
- Teollisuuden toiminta työväen asunto-olojen parantamiseksi. Kotimäinen tuotanto 1932, s. 19—22.
- Tutkimus metsä- ja uittotyöntekijäin oloista keväällä 1921. Suomen virallinen tilasto XXXII. Sosiaalisia erikoistutkimuksia IV. Helsinki, 1923.
- Työturvallisuuslaki. S.A. n:o 104/1930.
- Valtioneuvoston päätös ammattientarkastajain, apulaistarkastajain ja työläistarkastajain luvusta ja virantoimitusalueista. S.A. n:o 42/1928.
- Valtioneuvoston päätös 4 päivänä maaliskuuta 1927 annetun ammattientarkastuslain toimeenpanosta. S.A. n:o 73/1927.
- Valtiopäiväjärjestys, 66 § 17 mom.
- Valtiopäivät 1912. Pöytäkirjat II, s. 760—774.
- Valtiopäivät 1917. Pöytäkirjat I, s. 88.
- Valtiopäivät 1919. Pöytäkirjat I, s. 850—856.
- Valtiopäivät 1926. Pöytäkirjat II, s. 2149 ja 2232.
- Valtiopäivät 1927. Pöytäkirjat I, s. 20 ja 44.
- Valtiopäivät 1928. Pöytäkirjat I, s. 177—190, 230, 333—343 ja 360—362.

Lyhennys: S.A. = Suomen asetuskokoelma.

Referat.

Über die Wohnungs- und Ernährungsverhältnisse der Wald- und Flossarbeiter.

Finnland ist überall, besonders aber im Norden und Osten ziemlich dünn besiedelt. Daraus folgt, dass die Wald- und Flossarbeiter sehr oft in ganz unbewohnten, oder wenigstens sehr wenig bewohnten Gegenden arbeiten müssen. Den grössten Teil der Waldarbeiten bilden in Finnland noch immer das Fällen und Abtransportieren, d.h. Arbeiten, die im Winter ausgeführt werden müssen. Das Leben der Arbeiter im Walde ist also sehr anstrengend und die Regelung der Wohnungs- und Ernährungsverhältnisse fordert ganz besondere Massnahmen. In den grossen Wäldern sind die Arbeiter in einer schwierigen Lage. Sie arbeiten um ihr tägliches Brot zu verdienen. Darum haben sie weder Zeit noch Mittel, sich genügend warme Wohnungen zu bauen. Die Beweglichkeit der Arbeitsstellen erschwert diese Frage noch mehr.

Auch hinsichtlich der Beschaffung der Nahrungsmittel und der Zubereitung des Essens sind die Waldarbeiter in schwieriger Lage. Wie bei der Wohnungsfrage stellt die Gelegenheits- und Saisonnatur der Arbeit und die abgelegene Lage der Arbeitsstellen grosse Ansprüche an die Arbeiter.

Die Regelung der Wohnungs- und Ernährungsfrage ist also für die Waldarbeiter sehr wichtig. Aus verschiedenen Gründen hat man ihr jedoch, im Vergleich zur Arbeiterfürsorge im allgemeinen früher wenig Aufmerksamkeit widmen können. Die oben erwähnten Schwierigkeiten, die die Verbesserung der Lage nicht nur für die Arbeiter, sondern auch für die Arbeitgeber sehr erschweren, sind allem Anscheine nach die Hauptursache. Es gibt aber auch andere.

Die Lage der Arbeiter, die in den grossen Wäldern arbeiten, wird sowohl von den Arbeitgebern als von der Öffentlichkeit weniger beachtet als z.B. diejenige der Fabrikarbeiter. Bei der Anlage von Wohnungen für Fabrikarbeiter lassen sich z.B. durch Verschönerung der Umgebungen der Fabrik leichter in die Augen fallende Ergebnisse erzielen als bei der Waldarbeiterfürsorge.

Auch die Möglichkeit der Arbeiter selbst ihre Lage zu verbessern ist bei den Waldarbeiten geringer als bei den anderen Arbeiten. In den meisten Fällen verringert das Wechseln des Arbeitsplatzes bei den Waldarbeiten die Leistungsfähigkeit des Arbeiters nicht in dem Mass wie es z.B. bei den Fabrikarbeitern der Fall ist. Der Arbeitgeber braucht also nicht, dieselbe Rücksicht auf die Arbeiter zu nehmen und die Bedürfnisse und Wünsche der Waldarbeiter können sich nicht in demselben Grade geltend machen wie diejenigen der Fabrikarbeiter. Dazu kommen noch die durch die Kleinheit und die grosse Anzahl der abgelegenen Arbeitsstellen und die heterogene Struktur der Arbeiterschaft verursachten Schwierigkeiten bei der Begründung der Arbeiterverbände.

Da also einerseits die Wohnungs- und Ernährungsfrage der Waldarbeiter sehr dringend ist, andererseits aber die freiwillige Fürsorgetätigkeit der Arbeitgeber besonders

früher aus verschiedenen Ursachen unbedeutend war, hat der Staat es als seine Pflicht angesehen, im Wege der Gesetzgebung Massnahmen zu treffen, um die Verhältnisse zu verbessern. Zu diesem Zweck wurde im Jahre 1928 ein Gesetz betreffend das Wohnungswesen der Wald- und Flossarbeiter erlassen.

In der vorliegenden Studie betreffend die Wohnungs- und Ernährungsverhältnisse der Wald- und Flossarbeiter wird die Entwicklung dieser Frage und die Einwirkung des Gesetzes auf dieselbe behandelt. Für die Untersuchung der Voraussetzungen der betreffenden gesetzgeberischen Massnahmen wurde die Arbeit »Tutkimus metsä- ja uittotyöntekijäin oloista kevällä 1921« (Untersuchung über die Verhältnisse der Wald- und Flossarbeiter im Frühjahr 1921), veröffentlicht in der Serie »Suomen virallinen tilasto, Sosialisia erikoistutkimuksia IV« (Finnlands amtliche Statistik, Soziale Sonderuntersuchungen IV)¹ als Hauptquelle verwendet. Für die spätere Entwicklung wurde das Gesetz vom Jahre 1928 mit den dazu gehörenden Verordnungen und Bestimmungen und die jährlichen Gewerbebesichtigungsberichte zu Grunde gelegt und ausserdem Artikel und Aufsätze in verschiedenen Zeitungen und Zeitschriften benutzt.

Zunächst wird die Entstehung des Gesetzes behandelt, dann die Bestimmungen desselben und die Forderungen bezüglich der Waldarbeiterwohnungen dargelegt und mit den früheren Verhältnissen verglichen. Dann folgt eine Darlegung der durch das Gesetz erreichten Verbesserungen, die sich in zwei Hauptkapitel gliedert. Das erste behandelt die Wirkung des Gesetzes, das zweite die freiwillige Tätigkeit der Arbeitgeber. Die Wirkung des Gesetzes wird durch die Intensität der Überwachung und die Besichtigungsergebnisse bezeichnet. Für die Darstellung der freiwilligen Tätigkeit der Arbeitgeber sind hauptsächlich Artikel in verschiedenen Zeitungen zu Grunde gelegt worden. Am Ende der Untersuchung werden noch die ständigen Waldarbeiter und ihre Wohnungsverhältnisse und die Einwirkung der Ansiedlungstätigkeit auf die Wohnungsverhältnisse der Waldarbeiter behandelt. Auch die Möglichkeiten des Staates in dieser Hinsicht in den Staatsforsten Verbesserungen durchzuführen werden kurz besprochen.

Das Gesetz vom Jahre 1928 berührt nur die Wohnungsverhältnisse. Die Ernährungs- und die kulturellen Verhältnisse sind der freien Entwicklung überlassen. Nach dem Gesetze sind die Arbeitgeber dazu verpflichtet, Wohnungen für die Wald- und Flossarbeiter und Pferdeställe zu bauen, falls in der betreffenden Gegend keine ausreichenden Wohnungen vorhanden sind. Früher wurden die Wohnungen teils von den Arbeitgebern, teils aber auch von den Arbeitern selbst gebaut.

Wie schon oben erwähnt wurde, konnten die Arbeiter bisher nicht viel Geld und Zeit darauf verwenden und sie mussten sich darum gewöhnlich mit mangelhaften und ungesunden Wohnungen begnügen. Die Feststellung in dem Gesetze, dass die Errichtung von Wohnungen unzweifelhaft die Pflicht des Arbeitgebers ist, ist dazu geeignet, ihr soziales Gefühl zu stärken. Dazu kommen noch genaue Bestimmungen über die Beschaffenheit der Wohnungen. In dieser Hinsicht wird im Gesetz selbst allerdings nur festgesetzt, dass die Wohnungen, je nach der Jahreszeit und den Umständen, unter denen sie verwendet werden, gegen Kälte und Feuchtigkeit ausreichenden Schutz bieten. Die Bestimmungen über die Einzelheiten sind in einer Verordnung des Sozialministeriums vom 27. März 1929 enthalten.

Darin wird die Beschaffenheit der Wohnungen ziemlich eingehend festgestellt. Diese

¹ Helsinki, 1923.

müssen, solange der Boden noch nicht gefroren ist, auf einer trockenen Stelle aus trockenem Holz gebaut werden. Sie müssen mit dichten Wänden, einem wärme- und wasserdichten Dach, Holzboden, Doppelfenster, einer ausreichend grossen und dichten Tür, Ventilen, einer Feuerstelle, die im Stande ist das Zimmer warm zu halten, und mit der nötigenfalls ein Kochherd verbunden ist, Trockengeräten, einem Vorzimmer, Räumen für die Mahlzeiten, Kleider und Werkzeuge und, wenn der Boden dazu geeignet ist, mit einem Keller versehen sein. Die Höhe des Wohnraumes muss wenigstens 2.25 m, der Rauminhalt für jeden Bewohner wenigstens 5 m³ sein. Die höchste Bewohnerzahl für eine Wohnung ist bei den Waldarbeitern 20, bei den Flossarbeitern 30 Personen. Auch die Grösse und die Stelle der Schlafstellen ist genau bestimmt. In jedem Wohnraum müssen sich auch ausreichend Tische, Stühle und Bänke befinden. Diese Forderungen werden in der Studie mit den bisherigen primitiven Verhältnissen verglichen.

Das Ergebnis der gesetzgeberischen Massnahmen hängt ausser von den oben erwähnten Ansprüchen auch davon ab, wie die Arbeitgeber die Vorschriften des Gesetzes durchführen. Von Wichtigkeit ist dabei die Wirksamkeit der Überwachung, die den Gewerbeaufsichtsbeamten übertragen ist. Im Sozialministerium ist zur Überwachung eine Inspektorstelle errichtet. Die Ergebnisse dieser Besichtigungen sind in Tabelle 1 (S. 53) dargestellt.

Die Anzahl der von den Gewerbeaufsichtsbeamten gegebenen Verbesserungsanweisungen war anfänglich etwas grösser als die Anzahl der besichtigten Wohnungen. Sie ist aber sehr schnell kleiner geworden, da die Wohnungen immer mehr den gesetzlich vorgeschriebenen Forderungen entsprechen. Die Wirkung des Gesetzes auf die Beschaffenheit der Wohnungen ist also allem Anschein nach sehr günstig gewesen.

Die Frage der Ernährungsverhältnisse scheint dagegen anders zu liegen. Sie fallen zwar ausserhalb des Gesetzes, aber seine Wirkungen auch auf sie sind sehr bemerkenswert. Die günstigeren Voraussetzungen zur Bewahrung der Lebensmittelvorräte und zur Bereitung des Essens, der grössere zur Verfügung stehende Raum, die besseren und zweckmässigeren Feuerstellen, die Keller usw. geben die Möglichkeit besser zu kochen als früher. Dazu kommt noch die indirekte Wirkung der Verbesserungen. Wenn das Wohnbedürfnis befriedigt ist, lässt sich die Ernährungsfrage leichter ordnen.

Bezüglich der Beschaffenheit der Wohnungen ist die freiwillige Tätigkeit der Arbeitgeber ziemlich unbedeutend gewesen. Die Forderungen des Gesetzes sind in dieser Hinsicht so gross, dass Überschreitungen nur in geringem Masse in Frage kommen. Nur die Entwicklung der Feuerstellen und der transportierbaren Wohnungen ist von grösserer Bedeutung. Versuche mit transportierbaren Waldarbeiterwohnungen sind allerdings bis jetzt in Finnland kaum durchgeführt worden und die Ergebnisse ziemlich bescheiden gewesen. Dagegen ist die bessere Gestaltung der Feuerstellen für die Bewohnbarkeit der nur vorübergehend benutzten Waldhütten von grösserer Bedeutung gewesen. Früher wurden offene Herde, ja sogar Öfen ohne Rauchfang allgemein gebraucht. Heute sind sie durch besonders konstruierte Kamine hauptsächlich ersetzt worden.

Da die Regelung der Ernährungsverhältnisse nicht unter das Gesetz fällt, sind alle von den Arbeitgebern in dieser Hinsicht gemachten Verbesserungen freiwillig gewesen. Für die weit von der Kultur lebenden Arbeiter ist sowohl die Beschaffung der Nahrungsmittel wie die Zubereitung des Essens sehr schwierig. Früher hatten die Arbeiter für beides selbst zu sorgen. Besonders in den letzten Jahren haben die Arbeit-

geber aber auch in dieser Hinsicht Beachtenswertes geleistet. Heute liefern sie entweder direkt oder durch Geschäfte die Lebensmittel an die Arbeitsstellen. Das Letztere hat sich als sehr zweckmässig erwiesen. Die Preise werden dann meist schon im Lieferungsvertrag festgesetzt, wodurch Missbrauch etwa bei Monopolstellung des Verkäufers ausgeschlossen ist. Auch die Qualität der Waren kann von den Arbeitern besser kontrolliert werden, als wenn der Arbeitgeber diese liefert, und die Stellung des letzteren gegenüber den Arbeitern ist eine bessere.

Bei der Zubereitung des Essens war es früher allgemein üblich, dass jeder Arbeiter sein Essen selbst bereitete. Meist begnügte er sich mit gebratenem Speck und Brot, dazu trank er schwarzen Kaffee. Auch in dieser Hinsicht haben die Arbeitgeber in der letzten Zeit bedeutende Verbesserungen durchgeführt.

Bei der Zubereitung des Essens sind heute die sog. Tischgenossenschaften üblich geworden, die meist von den Arbeitgebern, teilweise auch von den Arbeitern selbst eingerichtet worden sind. Die Tischgenossenschaften haben heute gewöhnlich eine eigene Köchin, die das Essen ordentlich zubereitet und die Wohnung sauber hält und, wenn die Tischgenossenschaft nicht zu gross ist, auch die Wäsche wäscht usw.

Auch sonst sind die Arbeitgeber heute bemüht ihren Arbeitern das Leben leichter und angenehmer zu machen, z. B. durch Halten von Zeitungen. Der Staat hat für seine Arbeiter in den entlegenen Gegenden Rundfunkapparate angeschafft.

Obwohl die Wald- und Flossarbeiterfürsorge in den letzten Jahren grosse Fortschritte gemacht hat, bleibt natürlich noch viel zu tun übrig. Alle diese Verbesserungen betreffen hauptsächlich nur die grossen und mittleren Arbeitsstellen; auf den kleinsten ist bisher in dieser Beziehung wenig getan worden weil die Verbesserungen wirtschaftlich umso weniger lohnend sind, je kleiner und vorübergehender die Arbeitsstelle ist.

Publications of the Society of Forestry in Suomi:

- ACTA FORESTALIA FENNICA.** Contains scientific treatises dealing with forestry in Suomi (Finland) and its foundations. The volumes, which appear at irregular intervals, generally contain several treatises.
- SILVA FENNICA.** Contains essays and short investigations in the subject of forestry in Suomi. Published at irregular intervals. Each essay appears as a separate volume.
- COMMENTATIONES FORESTALES.** Contains investigations and other essays regarding forestry and other spheres connected with it in other countries than Suomi. Published at irregular intervals. Each volume generally contains only one treatise.

Die Veröffentlichungsreihen der Forstwissenschaftlichen Gesellschaft in Suomi:

- ACTA FORESTALIA FENNICA.** Enthalten wissenschaftliche Untersuchungen über die finnische Waldwirtschaft und ihre Grundlagen. Sie erscheinen in unregelmässigen Abständen in Bänden, von denen jeder im allgemeinen mehrere Untersuchungen enthält.
- SILVA FENNICA.** Diese Veröffentlichungsreihe enthält Aufsätze und kleinere Untersuchungen zur Waldwirtschaft Suomis (Finnlands). Sie erscheint in unregelmässigen Abständen. Jeder Aufsatz erscheint als besonderer Band.
- COMMENTATIONES FORESTALES.** Enthalten Untersuchungen und Beiträge zur Waldwirtschaft und damit zusammenhängenden Fragen für andere Länder als Suomi. Sie erscheinen in unregelmässigen Abständen. Jeder Band enthält im allgemeinen nur eine Untersuchung.

Publications de la Société forestière de Suomi:

- ACTA FORESTALIA FENNICA.** Contient des études scientifiques sur l'économie forestière en Suomi (Finlande) et sur ses bases. Paraît à intervalles irréguliers en volumes dont chacun contient en général plusieurs études.
- SILVA FENNICA.** Contient des articles et de petites études sur l'économie forestière de Suomi. Paraît à intervalles irréguliers. Chaque article constitue habituellement un volume.
- COMMENTATIONES FORESTALES.** Contient des études et des articles sur l'économie forestière et les branches connexes dans les pays autres que Suomi. Paraît à intervalles irréguliers. En général, chaque volume ne contient qu'une étude.

